

ZAPISNIK

sa 46. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, održane 3. decembra 2019. godine

Sjednica je počela u 11 sati i 10 minuta.

Sjednici je predsjedavao dr Halil Duković, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali sledeći članovi/ce Odbora: dr Suad Numanović, Mirsad Murić, mr Branka Tanasijević, dr Nedžad Drešević, dr Budimir Aleksić, dr Ljiljana Đurašković i poslanica Nada Nenezic, zamjena članice Odbora Žane Filipović, u skladu sa članom 65 Poslovnika Skupštine Crne Gore.

Sjednici je u skladu sa članom 67 stav 1 Poslovnika Skupštine Crne Gore prisustvovao doc. dr Željko Spalević, načelnik Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima u Ministarstvu unutrašnjih poslova.

Sjednici su u skladu sa članom 67 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore prisustvovali: Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Marijana Laković-Drašković, generalna direktorica Direktorata za organizaciju pravosuđa, krivično zakonodavstvo i nadzor u Ministarstvu pravde, Goran Kušević, generalni direktor Direktorata za socijalno staranje i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Vesna Cimbalević, predstavnica Ministarstva rada i socijalnog staranja, Radule Dragović, predstavnik Ministarstva zdravlja, Enis Baković, pomoćnik direktora Uprave policije za Sektor kriminalističke policije, Nikola Medenica, načelnik Odsjeka za suzbijanje krivičnih djela krijumčarenja i trgovine ljudima i ilegalnih migracija u Sektoru kriminalističke policije Uprave policije, Milenka Žižić, sudija Apelacionog suda Crne Gore, Bojana Bandović, savjetnica u Vrhovnom sudu Crne Gore, Vesna Jovićević, državni tužilac u Višem državnom tužilaštvu u Podgorici i rukovoditeljka Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima, Anjet Lanting, savjetnica UN za ljudska prava, Marija Novković, koordinatorica Programa za socijalne politike u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, Dušica Živković, šefica Kancelarije Međunarodne organizacije za migracije u Crnoj Gori, Aida Petrović, izvršna direktorica NVO „Crnogorski ženski lobi“ i Elvis Beriša, izvršni direktor Romske organizacije mladih „Phiren Amenca“ – Podgorica.

Sjednicu su pratili predstavnici medija.

Imajući u vidu da je od slanja Saziva za 46. sjednicu do njenog održavanja realizovan jedan broj aktivnosti Odbora, kao i da je planirana realizacija aktivnosti utvrđene Planom aktivnosti Odbora za 2019. godinu, za koju je potrebno donijeti Odluku u skladu sa Poslovníkom Skupštine Crne Gore, predsjednik Odbora dr Halil Duković je predložio da se dnevni red predložen u Sazivu za ovu sjednicu, dopuni na način da se tačka Informacije o aktivnostima predsjednika i članova Odbora za ljudska prava i slobode, realizovanim u periodu od 24. oktobra do 15. novembra 2019. godine dopuni sledećom podtačkom:

- **Izveštaj o učešću Delegacije Odbora za ljudska prava i slobode i Odbora za rodnu ravnopravnost na Kursu o post-zakonodavnom nadzoru, održanom u Beogradu od 18. do 20. novembra 2019. godine,**

kao i da se predloženi dnevni red dopuni sledećom tačkom:

- 3. DONOŠENJE ODLUKE O KONTROLNOM SASLUŠANJU MINISTRA ZA LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA I MINISTARKE JAVNE UPRAVE NA TEMU “REALIZACIJA STRATEGIJE ZA ZAŠTITU LICA SA INVALIDITETOM OD DISKRIMINACIJE I PROMOCIJU JEDNAKOSTI 2017-2021. I PREPORUKA SADRŽANIH U ANALIZI USKLADENOSTI ZAKONODAVSTVA U CRNOJ GORI SA ZAKONOM O ZABRANI DISKRIMINACIJE LICA SA INVALIDITETOM I KONVENCIJOM UN O PRAVIMA LICA SA INVALIDITETOM, SA POSEBNIM AKCENTOM NA: PRAĆENJE REALIZACIJE ZAKLJUČKA SKUPŠTINE CRNE GORE, DONESENOG POVODOM USVAJANJA ZAKONA O ZABRANI DISKRIMINACIJE LICA SA INVALIDITETOM, OBJAVLJENOG U “SLUŽBENOM LISTU CG”, BROJ 35/15 I ZAKLJUČKA SKUPŠTINE CRNE GORE, DONESENOG POVODOM USVAJANJA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA, OBJAVLJENOG U “SLUŽBENOM LISTU CG”, BROJ 37/17“.**

Predlog Predsjednika Odbora o dopuni Dnevnog reda prihvaćen je jednoglasno, pa je za sjednicu utvrđen sledeći

DNEVNI RED:

Usvajanje Zapisnika sa 45. sjednice Odbora, održane 29. oktobra 2019. godine

- 1. STRATEGIJA ZA BORBU PROTIV TRGOVINE LJUDIMA ZA PERIOD 2019-2024. GODINE I AKCIONI PLAN ZA IMPLEMENTACIJU STRATEGIJE ZA BORBU PROTIV TRGOVINE LJUDIMA ZA 2019. GODINU, SA POSEBNIM AKCENTOM NA:**
 - aktivnosti preduzete u prevenciji, identifikaciji, zaštiti, pomoći i praćenju žrtava trgovine ljudima, sa fokusom na djecu, kao i krivičnom gonjenju i adekvatnom kažnjavanju učinilaca ovog krivičnog djela, u skladu sa nacionalnim krivičnim zakonodavstvom i prihvaćenim međunarodnim standardima;
 - aktivnosti na unapređenju partnerstva, koordinacije i međunarodne saradnje u oblasti borbe protiv trgovine ljudima;
 - rad Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima;
 - potpisivanje Protokola o postupanju sa djecom uključenom u život i rad na ulici na području Crne Gore i dosadašnje aktivnosti preduzete u borbi protiv dječjeg prosjačenja i
 - aktivnosti koje nadležni organi planiraju preduzeti na implementaciji preliminarnih preporuka specijalne izjaviteljke UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom Marije Gracije Đamarinaro, saopštenih u Izjavi po završetku njene posjete Crnoj Gori, održane od 1. do 8. novembra 2019. godine;

- 2. UPOZNAVANJE SA IZVJEŠTAJEM I PREPORUKAMA SA SEMINARA NA TEMU "PARLAMENTARNO UKLJUČENJE NA PLANU LJUDSKIH PRAVA: PREPOZNAVANJE DOBRIH PRAKSI I NOVIH PRILIKA ZA DJELOVANJE“, KOJI JE ORGANIZOVALA INTERPARLAMENTARNA UNIJA U SARADNJI SA KANCELARIJOM VISOKOG KOMESARA UN ZA LJUDSKA PRAVA U ŽENEVI, OD 24. DO 26. JUNA 2019. GODINE;**

- 3. DONOŠENJE ODLUKE O KONTROLNOM SASLUŠANJU MINISTRA ZA LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA I MINISTARKE JAVNE UPRAVE NA TEMU “REALIZACIJA STRATEGIJE ZA ZAŠTITU LICA SA INVALIDITETOM OD DISKRIMINACIJE I PROMOCIJU JEDNAKOSTI 2017-2021. I PREPORUKA SADRŽANIH U ANALIZI USKLAĐENOSTI ZAKONODAVSTVA U CRNOJ GORI SA ZAKONOM O ZABRANI DISKRIMINACIJE LICA SA INVALIDITETOM I KONVENCIJOM UN O PRAVIMA LICA SA INVALIDITETOM, SA POSEBNIM AKCENTOM NA: PRAĆENJE REALIZACIJE ZAKLJUČKA SKUPŠTINE CRNE GORE, DONESENOG POVODOM USVAJANJA ZAKONA O ZABRANI DISKRIMINACIJE LICA SA INVALIDITETOM, OBJAVLJENOG U “SLUŽBENOM LISTU CG”, BROJ 35/15 I ZAKLJUČKA SKUPŠTINE CRNE GORE, DONESENOG POVODOM USVAJANJA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA, OBJAVLJENOG U “SLUŽBENOM LISTU CG”, BROJ 37/17“;**

- 4. IZVJEŠTAJ I INFORMACIJE O AKTIVNOSTIMA PREDSEDNIKA I ČLANOVA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE, REALIZOVANIM U PERIODU OD 24. OKTOBRA DO 1. DECEMBRA 2019. GODINE:**
 - (1) Informacija o učešću predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića na Radionici o parlamentarnom nadzoru nad sektorom bezbjednosti, koju je organizovala Misija OEBS-a u Crnoj Gori, u Podgorici 24. i 25. oktobra 2019. godine;
 - (2) Informacija o učešću predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića na Četvrtoj regionalnoj konferenciji tijela za jednakost, održanoj u Podgorici 28. i 29. oktobra 2019. godine;

- (3) Informacija sa Sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića sa specijalnom izvjestiteljkom UN za trgovinu ljudima, posebnom ženama i djecom Marijom Gracijom Đamarinaro, održanog u Podgorici 6. novembra 2019. godine;
- (4) Informacija o učešću predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića na Konferenciji na kojoj je predstavljena Analiza podrške i multisektorskog odgovora na potrebe djece sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, održanoj u Podgorici 7. novembra 2019. godine;
- (5) Informacija o učešću članice Odbora za ljudska prava i slobode mr Branke Tanasijević na Sastanku Referentne grupe za evaluaciju Programa saradnje između Vlade Crne Gore i UNICEF-a (2017-2021), održanom u Podgorici 8. novembra 2019. godine;
- (6) Izveštaj o učešću Delegacije Odbora za ljudska prava i slobode i Odbora za rodnu ravnopravnost na Kursu o post-zakonodavnom nadzoru, održanom u Beogradu od 18. do 20. novembra 2019. godine;

5. TEKUĆA PITANJA.

Zapisnik sa 45. sjednice Odbora, održane 29. oktobra 2019. godine je usvojen jednoglasno, bez primjedbi.

PRVA TAČKA- STRATEGIJA ZA BORBU PROTIV TRGOVINE LJUDIMA ZA PERIOD 2019-2024. GODINE I AKCIONI PLAN ZA IMPLEMENTACIJU STRATEGIJE ZA BORBU PROTIV TRGOVINE LJUDIMA ZA 2019. GODINU

Uvodno obrazloženje o Strategiji za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. godine i Akcionom planu za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2019. godinu dao je načelnik Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima u Ministarstvu unutrašnjih poslova doc. dr Željko Spalević koji je saopštio sledeće informacije:

- nova Strategija za borbu protiv trgovine ljudima je usvojena u februaru 2019. i fokus stavlja na uzrast i rodne specifičnosti samog zločina, obezbjeđujući adekvatan odgovor na njihovu ranjivost;
- Strategija je izrađena na osnovu rezultata analize sprovođenja prethodnih strategija i preporuka za dalje unapređenje stanja, pri čemu su uzeli u obzir međunarodna dokumenta i izvještaje relevantnih međunarodnih partnera;
- akcenat je usmjeren na preventivno djelovanje putem praćenja i sprovođenja aktivnosti koje će doprinijeti senzibilizaciji i jačanju stručnih kapaciteta predstavnika institucija za bolje prepoznavanje žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima, kao i jačanju svijesti šire javnosti u odnosu na ovaj fenomen;
- realizacijom Strategije unapređuje se efikasnost i funkcionalnost sistema prevencije, identifikacije, zaštite, pomoći i praćenja žrtava trgovine ljudima sa posebnim fokusom na djecu, kao i efikasnost istraga, krivičnog gonjenja i adekvatnog kažnjavanja u skladu sa krivičnim zakonodavstvom Crne Gore;
- formirano je Koordinaciono tijelo u kojem su predstavnici 16 državnih organa i zaduženo je za praćenje implementacije Strategije i pojedinačnih jednogodišnjih akcionih planova;
- od 55 aktivnosti iz Akcionog plana za 2019. godinu, 62% je u direktnoj nadležnosti Ministarstva unutrašnjih poslova ili je MUP partner u njihovoj realizaciji, a ukupan stepen realizacije ovog Akcionog plana iznosi 97%.

Doc. dr Željko Spalević je takođe informisao o realizovanim aktivnostima, navodeći sledeće:

- u oblasti prevencije fokus aktivnosti bio je na jačanju stručnih kapaciteta predstavnika institucija za rano prepoznavanje potencijalnih i žrtava trgovine ljudima, o čemu svjedoči veliki broj obuka

- realizovanih u saradnji MUP-a sa institucijama primarno zaduženim za edukacije predstavnika državnih organa i uz podršku međunarodnih organizacija. Na obukama je posebna pažnja poklonjena senzibilizaciji predstavnika institucija i službi koje dolaze u kontakt sa žrtvama o prepoznavanju veće osjetljivosti žena i djevojčica u odnosu na opasnosti od trgovine ljudima;
- u kontinuitetu realizuju medijske kampanje i u 2019. godini emitovan je spot sa košarkaškim reprezentativcem Nikolom Ivanovićem, a u okviru projekta koji organizacija „Terres de Hommes“ realizuje u Crnoj Gori i zemljama regiona izrađen je novi spot za promovisanje SOS linije za borbu protiv trgovine ljudima (broj 116666), koji je distribuiran medijskim kućama. Operater na ovom broju je NVO „Crnogorski ženski lobi“, a u periodu od 1. januara do 1. decembra 2019. godine bilo je 346 raznih poziva, koji su u jednom slučaju rezultirali zbrinjavanjem dva muškarca kao potencijalne žrtve, dok je u drugom slučaju policijskom provjerom nadležnog Odsjeka u Upravi policije utvrđeno da nema elemenata krivičnog djela, jer je jedno dijete u igri zahtijevalo pomoć, što su vlasnici turističkog objekta na primorju okarakterisali kao trgovina ljudima. Medijskim kampanjama se podiže svijest šire javnosti o oblicima eksploatacije kojima su žrtve trgovine ljudima izložene sa posebnim osvrtom na prisilne i ugovorene brakove i ekonomsko iskorišćavanje djece, načinima prijavljivanja i mehanizmima zaštite djece od seksualne eksploatacije i zloupotrebe;
 - u oblasti zaštite žrtava trgovine ljudima koja je u primarnoj nadležnosti Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstvo unutrašnjih poslova je formiralo Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima koji je zadužen za postupanje po Standardnim operativnim procedurama za identifikaciju žrtava trgovine ljudima izrađenim uz podršku Međunarodne organizacije za migracije. Takođe, ovaj Tim je zadužen za analiziranje slučajeva sa ciljem da se težište formalne identifikacije žrtava trgovine ljudima s aspekta zasnovanog na krivičnom gonjenju pomjeri na aspekt zasnovan na ljudskim pravima. Status žrtve se može dobiti i na osnovu ugrožavanja ljudskih prava, a ne samo ako su predmet krivičnog djela ili u sudskom postupku;
 - u oblasti partnerstva, koordinacije i međunarodne saradnje unaprijeđena je saradnja sa organizacijama civilnog društva, obezbjeđivanjem sredstava za finansiranje projekata nevladinih organizacija u čijem fokusu je borba protiv trgovine ljudima. U skladu sa Odlukom o utvrđivanju prioriteta oblasti od javnog interesa i visine sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u 2019. godini, MUP je za podršku realizaciji ovih projekata opredijelio 80.000 eura i donio Odluku o finansiranju 12 projekata i to: šest projekata u oblasti zaštite i promovisanja ljudskih i manjinskih prava po osnovu dva javna konkursa pod nazivima: "Senzibilizacija i jačanje stručnih vještina predstavnika organa za sprovođenje zakona u odnosu na identifikaciju i upućivanje žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima" i "Zaštita žrtava trgovine ljudima u Crnoj Gori", kao i šest projekata u oblasti društvene brige o djeci i mladima na osnovu javnog konkursa „Sprovođenje kampanje za smanjenje potražnje za uslugama žrtava trgovine ljudima“;
 - predstavnici MUP-a učestvuju u realizaciji svih zajedničkih inicijativa i aktivnosti koje doprinose jačem povezivanju predstavnika organa zaduženih za sprovođenje zakona u državama regiona i unapređenju mehanizama razmjene podataka u ovoj oblasti. Nastavljena je saradnja sa Sekretarijatom Konvencije Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima i ekspertskim tijelom GRETA koja prati implementaciju Konvencije. Treći krug evaluacije implementacije Konvencije Savjeta Evrope u odnosu na Crnu Goru otpočeo je slanjem Upitnika koji je Crnoj Gori dostavljen 21. juna 2019. godine, nakon čega je Vlada Crne Gore na sjednici održanoj 24. oktobra 2019. usvojila Predlog odgovora na Upitnik GRETA-e i isti dostavila Izvršnom sekretarijatu GRETA-e.

Doc. dr Željko Spalević se osvrnuo i na Preporuke specijalne izvjestiteljke UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom Marije Gracije Đamarinaro. Istakao je da su jednu preporuku već realizovali formiranjem Tima za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima. Kako bi povećali proaktivno djelovanje u oblasti identifikacije potencijalnih žrtava trgovine ljudima i stvorili bolje uslove za pružanje sveobuhvatne zaštite žrtava trgovine ljudima, Ministarstvo unutrašnjih poslova je formiralo Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima koji je održao konstitutivni sastanak. Planirane su obuke za članove Tima koji čine predsjednik, sekretar i tri člana, kao i dalji rad na uspostavljanju mini timova u lokalnim sredinama. Predsjednik Tima je doktor medicine, članovi su psiholog iz Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu, predstavnik Uprave policije, socijalni radnik iz mjesno nadležnog Centra za socijalni rad, a sekretar Tima je predstavnik Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima. Predsjednik ima pravo da u rad Tima uključi i predstavnike drugih relevantnih organa ili organizacija civilnog društva koji mogu imati podatke o određenom licu koje je predmet formalne identifikacije.

U vezi sa Preporukom koja se odnosi na organizacijski položaj Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima i razmišljanje da li će se njegovim izmještanjem sa nivoa Generalnog sekretarijata Vlade Crne Gore u sastav MUP-a smanjiti posvećenost i politička volja u borbi protiv trgovine ljudima, Spalević je naglasio da je MUP, zajedno sa Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore i NATO Sekretarijatom za žene, mir i bezbjednost, 27. i 28. novembra 2019. uspješno organizovao Konferenciju „Borba protiv trgovine ljudima na Zapadnom Balkanu“, čime je potvrđena odlučnost i spremnost države Crne Gore za dalje unapređenje stanja.

Najavio je da će MUP i Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima u narednoj godini posvećeno raditi na realizaciji mjera i aktivnosti iz Akcionog plana za 2020. godinu sa težištem na aktivnosti u širem kontekstu trgovine ljudima koje se odnose na migracije, upotrebu savremenih tehnologija, lanca snabdijevanja, jačanje svijesti laičke i stručne javnosti, organizovanje i realizaciju obuka u cilju jačanja kadrovskih kapaciteta, suzbijanje eksploatatorskih praksi i jačanje saradnje sa civilnim sektorom.

U raspravi su učestvovali: Goran Kušević, generalni direktor Direktorata za socijalno staranje i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Marijana Laković- Drašković, generalna direktorica Direktorata za organizaciju pravosuđa, krivično zakonodavstvo i nadzor u Ministarstvu pravde, Vesna Jovićević, državni tužilac u Višem državnom tužilaštvu u Podgorici i rukovoditeljka Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima, Milenka Žižić, sudija Apelacionog suda, Enis Baković, pomoćnik direktora Uprave policije za Sektor kriminalističke policije, Dušica Živković, šefica Kancelarije Međunarodne organizacije za migracije u Crnoj Gori, Elvis Beriša, izvršni direktor Romske organizacije mladih „Phiren Amenca“, Aida Petrović, izvršna direktorica NVO „Crnogorski ženski lobi“ i poslanici: mr Branka Tanasijević, dr Ljiljana Đurašković, dr Suad Numanović, Mirsad Murić i predsjednik Odbora dr Halil Duković.

Tokom rasprave, posebna pažnja je bila usmjerena na:

- aktivnosti preduzete u prevenciji, identifikaciji, zaštiti, pomoći i praćenju žrtava trgovine ljudima, sa fokusom na djecu, kao i krivičnom gonjenju i adekvatnom kažnjavanju učinilaca ovog krivičnog djela, u skladu sa nacionalnim krivičnim zakonodavstvom i prihvaćenim međunarodnim standardima;
- aktivnosti na unapređenju partnerstva, koordinacije i međunarodne saradnje u oblasti borbe protiv trgovine ljudima;
- rad Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima;
- potpisivanje Protokola o postupanju sa djecom uključenom u život i rad na ulici na području Crne Gore i dosadašnje aktivnosti preduzete u borbi protiv dječjeg prosjačenja i
- aktivnosti koje nadležni organi preduzimaju na implementaciji preliminarnih preporuka specijalne izjaviteljke UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom Marije Gracije Đamarinaro, saopštenih u Izjavi po završetku njene posjete Crnoj Gori, održane od 1. do 8. novembra 2019.

Generalni direktor Direktorata za socijalno staranje i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja Goran Kušević je istakao da se Ministarstvo bavi zaštitom žrtava trgovine ljudima i zaštitom svih ranjivih kategorija, prepoznatih Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti. Zakonom je definisana usluga skloništa/prihvatilišta kako za žrtve nasilja, tako i za druge ranjive kategorije, a da bi sklonište/prihvatilište funkcionisalo mora da posjeduje licencu. U Crnoj Gori postoje četiri licencirana prihvatilišta/skloništa za žrtve nasilja u porodici i to: SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja u Nikšiću, Sigurna ženska kuća u Podgorici, JU “Centar za podršku djeci i porodici” u Bijelom Polju u kojima su odrasla i stara lica, odnosno odrasla lica sa djecom, dok je u okviru JU Dječji dom “Mladost” u Bijeloj izgrađeno sklonište za djecu do 18 godina. Ova skloništa/prihvatilišta imaju licence za rad, što znači da zadovoljavaju normative i minimalne standarde propisane Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti. Pružalac usluge smještaja u prihvatilištu/skloništu dužan je da obezbijedi odgovarajući stambeni prostor, materijalne uslove, smještaj u skladu sa uzrastom i polom korisnika, ishranu i dostupnost zdravstvenih usluga, održavanje lične higijene i higijene prostora, sigurno okruženje i razvoj potencijala korisnika i njihovo osnaživanje. Socijalna inspekcija može da vrši neposredan uvid u rad skloništa. Kušević je podsjetio da je Specijalna izjaviteljka UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom posjetila Sklonište SOS telefona za žene i djecu žrtve nasilja u Nikšiću i ocijenila da se ovo Sklonište može koristiti i za smještaj žrtava trgovine ljudima, osim u slučaju kada postoji strah od moguće odmazde. Imajući u vidu da je prethodne godine u Crnoj Gori bilo pet potencijalnih žrtava trgovine ljudima, u Ministarstvu rada i socijalnog staranja su mišljenja da ne bi bilo funkcionalno i opravdano imati posebno sklonište samo za žrtve trgovine ljudima. Trenutno u Crnoj Gori su dvije žrtve trgovine ljudima, odnosno radne eksploatacije koje su u prihvatilištu/skloništu gdje im se pruža neophodna zaštita. Zavod za socijalnu i dječju zaštitu akreditovao je dva programa obuka stručnih radnika u sistemu socijalne zaštite koje se odnose na sprečavanje trgovine djecom i suzbijanje dječjih ugovorenih brakova i do sada su realizovane četiri obuke. Takođe, saopštio je da postoje četiri licencirana programa obuka koje se odnose na žrtve nasilja i trgovine ljudima i da su ih pohađali svi voditelji slučaja iz centara za socijalni rad. Informisao je da su planirana sredstva

u iznosu od 900.000 eura za sektorske analize, odnosno projekte nevladinog sektora usmjerene na podršku porodicama kroz fokus grupe.

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Snežana Mijušković je informisala da je Protokol o postupanju sa djecom uključenom u život i rad na ulici na području Crne Gore potpisan od strane svih relevantnih institucija koje će učestvovati u njegovoj primjeni. Protokolom se jasno definišu ovlaštenja državnih službenika da brzim i koordinisanim sprovođenjem postupka i boljom međusektorskom saradnjom doprinesu prevenciji i suzbijanju svih aspekata dječjeg rada i života na ulici, kao i da obezbijede adekvatnu zaštitu i rehabilitaciju eksploatisane djece. U implementaciji Protokola učestvovali su predstavnici: Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva pravde, Ministarstva zdravlja, Ministarstva prosvjete, Uprave policije i nevladine organizacije. Uvjerenja je da će se formiranjem Koordinacionog tijela za praćenje implementacije Protokola brzo osjetiti poboljšanja u ovoj oblasti. Nakon formiranja Koordinacionog tijela institucija Zaštitnika će, u saradnji sa organizacijom "Save the Children", raditi na edukaciji profesionalaca koji će primjenjivati Protokol.

Ocijenila je da je prosjačenje žena sa djecom, ali i odraslih osoba na javnim mjestima svakodnevica u Crnoj Gori i regionu. Problem prosjačenja je aktivan tokom cijele godine, a naročito tokom turističke sezone. Djeca su primorana da prose i donose novac svojim roditeljima, a zabrinjavajuće je što ova djeca najčešće nijesu uključena u redovni obrazovni sistem, nemaju zdravstveno osiguranje i nijesu upisana u matične knjige. Za djecu koja su primorana na prosjačenje smještaj je predviđen u JU Centar "Ljubović".

Informisala je da je u saradnji sa Savjetom Evrope započeo projekat "Spriječimo seksualno zlostavljanje djece" koji se odnosi na edukaciju djece kroz organizovanje radionica o potencijalnim štetnim posledicama seksualnog zlostavljanja i njihovo informisanje kome mogu da se obrate za pomoć u vezi sa ovim problemom.

Smatra da društvo u Crnoj Gori treba više da se bavi rizicima sa kojima se susreću djeca u digitalnom okruženju. Fokus edukacija treba usmjeriti ka roditeljima i stručnim radnicima koji rade sa djecom, a takođe je potrebno izgraditi bolji sistem podrške za djecu koja se suočavaju sa štetnim posledicama.

Generalna direktorica Direktorata za organizaciju pravosuđa, krivično zakonodavstvo i nadzor u Ministarstvu pravde Marijana Laković- Drašković je podsjetila da je Specijalna izjaviteljka UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom imala pozitivan stav o inovativnim zakonskim propisima koji će omogućiti da Crna Gora preuzme vodeću ulogu u borbi protiv trgovine ljudima. Istakla je da su svi propisi iz ove oblasti uglavnom u nadležnosti Ministarstva pravde i to: Krivični zakonik Crne Gore, Zakon o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja, Zakon o zaštiti svjedoka, Zakon o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima i mnogi drugi propisi. Naglasila je da Vlada Crne Gore odgovorno i intenzivno radi na pronalaženju adekvatnog i održivog rješenja za Sklonište za žrtve trgovine ljudima koje će država u potpunosti finansirati, bilo da se odluči za izgradnju novog ili adaptaciju postojećeg objekta koji moraju ispuniti neophodne standarde. Očekuje da će neka nevladina organizacija preuzeti rad u skloništu, ali uz prisustvo svih lica zaduženih i specijalizovanih za podršku samoj žrtvi. Napomenula je da se dio Poglavlja 24 odnosi na trgovinu ljudima i da je imala sastanke sa predstavnicima OEBS-a, NATO-a i Specijalnom izjaviteljkom UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom koji su ukazali na dva moguća pristupa u rješavanju ovog problema- formiranje zajedničkog skloništa za sve žrtve ili specijalizovanih skloništa. Zaključila je da se Vlada Crne Gore opredijelila za specijalizovano licencirano sklonište za žrtve trgovine ljudima, kao jedino održivo rješenje.

Rukovoditeljka Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima Vesna Jovičević, državni tužilac u Višem državnom tužilaštvu, je informisala da se Operativni tim sastoji od osam članova na čijem čelu je rukovoditeljka sa zamjenikom rukovoditeljke koji su iz Višeg državnog tužilaštva u Podgorici. U Timu su predstavnici Odsjeka za suzbijanje krivičnih djela krijumčarenja i trgovine ljudima i ilegalnih migracija iz Sektora kriminalističke policije Uprave policije, Ministarstva unutrašnjih poslova i Ministarstva pravde. Odluka o osnivanju Operativnog tima je donijeta 2018. i Tim je već ostvario dobre rezultate. Svi značajniji organizacioni i međusektorski problemi koji su postojali u prošlosti riješeni su formiranjem Operativnog tima.

Operativni tim je formirao 11 predmeta, od čega je za sada u jednom predmetu donešena pravosnažna presuda u Višem sudu u Podgorici, a dvije osobe koje su optužene za krivično djelo trgovine ljudima dobile su 15 i 17 godina zatvora. U drugom postupku u toku je glavni pretres, takođe pred Višim sudom u Podgorici. Radom Operativnog tima procesuirana su dva predmeta istrage u Višem državnom tužilaštvu, a još četiri predmeta nalaze se u izviđaju.

Ocijenila je da bi se u budućem periodu moglo razmišljati o profesionalizaciji Operativnog tima, kao i eventualnoj izmjeni njegovog sastava, kako bi se stvorili uslovi za postizanje odličnih rezultata.

Sudija Apelacionog suda Milenka Žižić je saglasna da trgovina ljudima predstavlja jedan od najgrubljih oblika kršenja ljudskih prava. U svim sudovima u Crnoj Gori formirana je služba za podršku žrtvama trgovine ljudima i nasilja u porodici i pripremljen je Informator koji služi za upoznavanje žrtava sa samim postupkom. U saradnji sa Ambasadom Sjedinjenih Američkih Država u Crnoj Gori, EUROL-om i Centrom za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu realizuju se obuke za predstavnike policije, sudstva i tužilaštva kako bi jasno mogli prepoznati žrtve trgovine ljudima i napraviti razliku između krivičnih djela trgovine ljudima, posredovanja u vršenju prostitucije i krijumčarenja migranata. Po zvaničnim statističkim podacima, svaki sedmi migrant postaje žrtva trgovine ljudima. Prije nekoliko dana presudom su dva lica pravosnažno proglašena krivim i dobili su visoke zatvorske kazne. U Presudi su se pozvali na praksu Evropskog suda za ljudska prava i odbijen je predlog odbrane da se ponovo vrši saslušanje žrtava kako se ne bi vršila njihova dodatna viktimizacija. Saglasna je da žrtve trgovine ljudima treba posmatrati odvojeno od žrtava nasilja u porodici. Veoma je važno da se žrtvama pruži podrška nakon završetka krivičnog postupka kako bi se vratili u normalne tokove života. Ukazala je da dokumentarni filmovi "Sestre" i "Posmatrači", koji su snimljeni po istinitim događajima u Srbiji, dobro prikazuju čitav proces kroz koji prolaze žrtve trgovine ljudima.

Pomoćnik direktora Uprave policije za Sektor kriminalističke policije Enis Baković je istakao da je u periodu od 1. januara do 1. oktobra 2019. procesuirano 60 lica za nedozvoljeni prelazak državne granice, odnosno za krijumčarenje ljudi. Kada se to uporedi sa podacima iz 2018, zaključuje se da je stopa procesuiranih lica veća za 40%, što govori o posvećenom radu Uprave policije na otkrivanju ovih krivičnih djela. Analizom Izvještaja State Departmenta i Izvještaja Specijalne izvjestiteljke UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom konstatovali su napredak, ali i prepoznali slabosti i sačinili plan aktivnosti za naredni period, koji bi trebao da doprinese konkretnim rezultatima na suzbijanju ovih krivičnih djela, a prije svega otkrivanju kriminalnih grupa koje se bave trgovinom ljudima.

Šefica Kancelarije Međunarodne organizacije za migracije u Crnoj Gori Dušica Živković je pozdravila formiranje Tima za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima. Podsjetila je da je Crna Gora 2006. godine preuzela od Međunarodne organizacije za migracije finansiranje Skloništa za žrtve trgovine ljudima. Od tada do početka 2019. Crna Gora u izvještajima međunarodnih organizacija nije kritikovana po ovom pitanju. Podsjetila je da je Specijalna izvjestiteljka UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom ocijenila lošim ukoliko se skloništa finansiraju od donatorskih sredstava i ukazala da sklonište za žrtve trgovine ljudima mora biti specijalizovano. Međunarodna organizacija za migracije je finansirala Sklonište za žrtve trgovine ljudima od 2001. do 2006. za šta su izdvajali 60.000 eura na godišnjem nivou, a nakon toga isti iznos je izdvajan od strane države Crne Gore. S obzirom da je država Crna Gora od 2006. do 2019. mogla da finansira Sklonište, Živković ne vidi razlog zašto ne bi mogla i ubuduće. Činjenica je da su žrtve trgovine ljudima specifična kategorija, jer nije isto obezbjeđivanje smještaja i tretmana za žrtve radne eksploatacije, žrtve seksualne eksploatacije i žrtve trgovine ljudima. Država mora da finansira cijeli proces, jer je to jedino održivo rješenje.

Informisala je da se uskoro očekuje dostavljanje Izvještaja State Departmenta Sjedinjenih Američkih Država o trgovini ljudima (J/TIP) za 2019. godinu, a tokom naredne godine i GRETA izvještaj. U dosadašnjim izvještajima o stanju u oblasti borbe protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori nedostatak državno-finansiranog skloništa za žrtve trgovine ljudima nikada nije problematizovan, ali Sklonište više nije u funkciji i očekuje da će u narednim izvještajima po tom pitanju biti primjedbi.

Ukazala je da je u Crnoj Gori zabilježen porast migranata u odnosu na prošlu godinu, jer je prošle godine prosjek bio 500-600 registrovanih migranata na mjesečnom nivou, dok ih je u oktobru ove godine bilo oko 1.000. Kratko se zadržavaju u Crnoj Gori nakon čega odlaze u Bosnu i Hercegovinu, ali bi izazov za našu državu nastao ukoliko bi Bosna i Hercegovina čvršće zatvorila svoje granice kada bi se migranti duže zadržavali u Crnoj Gori. U cijelom migratornom lancu postoji eksploatacija, ali se to otkriva na kraju lanca u državi krajnjeg odredišta, a ne u tranzitnoj zemlji.

Izvršni direktor Romske organizacije mladih „Phiren Amenca“ Elvis Beriša je izrazio zabrinutost oko podjele nadležnosti institucija u sprovođenju Protokola o postupanju sa djecom uključenom u život i rad na ulici na području Crne Gore. Smatra da u ovom trenutku ne postoji adekvatna institucija za zbrinjavanje djece koju su roditelji navodili na prosjačenje. Takođe, istakao je da ovu djecu treba posmatrati kao žrtve i da oni ne zaslužuju isti tretman kao djeca koja na drugi način krše zakon. Podsjetio je da je njegova organizacija dala model za rješenje problema dječjeg prosjačenja u filmu "Stop dječjem prosjačenju" dostupnom na Youtube-u. Mišljenja je da djeca koja su žrtve eksploatacije od strane roditelja ne smiju biti vraćena u svoje porodice sve dok iste ne budu u stanju da adekvatno brinu o njima. Smatra neophodnim definisanje načina funkcionisanja nevladinog sektora u Koordinacionom tijelu za praćenje implementacije Protokola i obezbjeđivanje adekvatnog prihvatilišta za djecu žrtve prosjačenja.

Izvršna direktorica NVO „Crnogorski ženski lobi“ Aida Petrović je informisala da je Sklonište za žrtve trgovine ljudima funkcionisalo od 2004-2006. uz finansijsku podršku Međunarodne organizacije za migracije. U periodu od 2006. do 2018. Vlada Crne Gore je preuzela Sklonište, dok je NVO „Crnogorski ženski lobi“ zadržana kao partnerska organizacija za rad sa žrtvama trgovine ljudima. Istakla je da je ovo bio jedini primjer u regionu, ali i šire da je jedna organizacija civilnog sektora postala potpuno samostalni pravni subjekt u projektima sa Vladom. Informisala je da je Vlada od NVO „Crnogorski ženski lobi“ 2009. godine preuzela vođenje SOS linije za antitrafiking, koja je prethodno vođena od strane NVO „Crnogorski ženski lobi“ uz podršku OEBS-a. Smatra da je partnerski odnos koji su imali sa Vladom zasluživao mnogo više pažnje i da je trebalo više pričati o ovom pozitivnom primjeru.

Podsjetila je da se u Izjavi specijalne izvjestiteljke UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom navodi da je Sklonište zatvoreno jer NVO, zadužena za vođenje istog, nije dobila licencu. Prema toj konstataciji može se zaključiti da NVO „Crnogorski ženski lobi“ nije ispunila uslove za dobijanje licence, te da je Sklonište zatvoreno iz tog razloga, što po njenom mišljenju nije tačno. Istakla je da je sva dokumentacija za dobijanje licence bila spremna, ali im nije pružena šansa, jer je postojao problem sa kapacitetom smještaja u Skloništu. Saglasna je sa ocjenom specijalne izvjestiteljke da posebno treba vrednovati njihova iskustva stečena radom u Skloništu. Podržava licenciranje ustanova koje pružaju usluge socijalne i dječje zaštite.

Poslanica mr Branka Tanasijević smatra da je digitalizacija društva osnovna pretpostavka njegovog napretka, jer se poslovna i druga komunikacija odvija pomoću digitalne tehnologije. Međutim, postoje određeni rizici i opasnosti koje digitalizacija donosi na koje treba ukazati mladoj, ali i starijoj populaciji. Često se dešava da roditelji djece nijesu u stanju da prepoznaju rizike od prekomjernog i neselektivnog korišćenja interneta i u slučaju potrebe pomognu svojoj djeci. Prekomjerno korišćenje interneta dovodi do gubitka sposobnosti verbalne komunikacije i asocijalizacije. Djeca koja imaju nedostatak samopouzdanja ne umiju da se izbore sa latentnim nasiljem sadržanim u porukama koje se dobijaju putem interneta ili mobilnog telefona. Najčešće iz stida i straha od etiketiranja, djeca kriju svoj problem od roditelja koji nijesu u stanju da utvrde suštinu problema. Ukazala je da produžene traume iz djetinjstva mogu prouzrokovati da nekadašnja žrtva postane nasilnik. Smatra da je današnja "moderna" porodica izvor problema, jer u njoj vlada otuđenje između članova koji jedino razmišljaju o zarađivanju novca, a ne o naklonosti, ljubavi i pažnji. Mišljenja je da bi Odbor, u saradnji sa institucijom Zaštitnika, mogao da sprovede istraživanje o rizicima digitalizacije sa kojima se susreću djeca u Crnoj Gori.

Na kraju izlaganja osvrnula se na Brošuru o sprečavanju seksualnog zlostavljanja djece koju je sačinila institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore uz finansijsku podršku Savjeta Evrope. Brošuru smatra veoma kvalitetnom zbog čega bi je putem obrazovnih ustanova trebalo distribuirati svojoj djeci.

Članicu Odbora dr Ljiljanu Đurašković je interesovalo da li postoji podatak koliko je u proteklih godinu dana evidentirano maloljetnih lica žrtava trgovine ljudima i da li za njih u skloništu postoji posebno odjeljenje ili su smještene zajedno sa odraslim licima.

Poslanik dr Suad Numanović je iskazao podršku Operativnom timu za borbu protiv trgovine ljudima i Timu za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima. Mišljenja je da bi u rad Tima za identifikaciju žrtava trebalo uključiti i predstavnike lokalnih samouprava, preko Zajednice opština Crne Gore. Mišljenja je da bi fokus trebalo staviti i na žrtve seksualne eksploatacije. Naglasio je važnost preventivnog djelovanja kojim bi se najefikasnije rješavali problemi trgovine ljudima. Saglasan je da bi trebalo razmisliti o profesionalizaciji Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima. Upozorio je na mogućnost promjene granične politike Bosne i Hercegovine u vezi sa prilivom migranata i posledice koje bi takva politika mogla imati po našu državu.

Na pitanje člana Odbora Mirsada Murića o saradnji Crne Gore sa zemljama regiona i šire u oblasti otkrivanja i suzbijanja trgovine ljudima, šefica Kancelarije Međunarodne organizacije za migracije u Crnoj Gori Dušica Živković je ocijenila da je regionalna saradnja sada mnogo razvijenija u odnosu na prethodni period.

Sudija Milenka Žižić je saopštila da je pred Višim sudom u Podgorici u toku jedan krivični postupak za krivično djelo trgovine ljudima na štetu četiri žrtve, od čega su dva maloljetna lica.

Enis Baković je saopštio da Uprava policije u kontinuitetu sprovodi akciju "Prosjak" usmjerenu na suzbijanje prosjačenja u okviru koje su za prvih šest mjeseci ove godine izveli 29 akcija i kontrolisali 92 lica, od čega je 77 zatečeno u prosjačenju, među kojima je osmoro djece i 43 maloljetnika. U sklopu tih akcija podnijeto je 34 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka pred nadležnim sudovima.

Rukovoditeljka Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima Vesna Jovičević je saopštila da su u 2019. evidentirane tri žrtve- djevojčice i u jednom slučaju se radi o seksualnoj eksploataciji, u drugom o prosjačenju i radnoj eksploataciji, a u trećem slučaju radi se o sklapanju nedozvoljenog braka. Pored njih, kao žrtve evidentirana su i dva dječaka.

U vezi sa brojem djece žrtava trgovine ljudima u 2019. godini Aida Petrović je saopšila da nema podatak za ovu godinu, jer „Crnogorski ženski lobi“ više nije zadužen za vođenje Skloništa, ali posjeduje tabelarne podatke za sve prethodne godine. U 2018. u Skloništu je bilo pet djevojčica romske i egipćanske populacije. Što se tiče boravka u nekadašnjem Skloništu, postojala je dječja soba, a sve ostale prostorije su bile zajedničke.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je zaključio da Crna Gora preduzima brojne aktivnosti u oblasti borbe protiv trgovine ljudima. Od 2012. do 2018. procesuirano je šest slučajeva, a ove godine čak 11 slučajeva trgovine ljudima, što ukazuje na dobre rezultate rada Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima. Ohrabruje informacija da će Crna Gora uskoro preduzeti aktivnosti na otvaranju specijalizovanog skloništa za žrtve trgovine ljudima. Predsjednik Odbora je pozvao nadležne institucije da u tom procesu iskoriste znanja i iskustva nevladinih organizacija koje su se ovom oblašću bavile dugi niz godina.

Nakon sadržajne, dvosatne rasprave, odlučeno je da Odbor sačini Izvještaj sa zaključkom koji će dostaviti Kolegijumu Predsjednika Skupštine na upoznavanje i nadležnim institucijama na realizaciju.

Povodom razmatranja Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. godine i Akcionog plana za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2019. godinu, Odbora za ljudska prava i slobode sa 46. sjednice, održane 3. decembra 2019. godine, podnosi

I Z V J E Š T A J

O RAZMATRANJU STRATEGIJE ZA BORBU PROTIV TRGOVINE LJUDIMA ZA PERIOD 2019-2024. GODINE I AKCIONOG PLANA ZA IMPLEMENTACIJU STRATEGIJE ZA BORBU PROTIV TRGOVINE LJUDIMA ZA 2019. GODINU

Odbor za ljudska prava i slobode je, u okviru kontrolne i nadzorne uloge Parlamenta, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine Crne Gore, na 46. sjednici, održanoj 3. decembra 2019. godine razmotrio Strategiju za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. godine i Akcioni plan za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2019. godinu.

Polazeći od navoda u **Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2019. godinu**: „Pravni i institucionalni okvir za trgovinu ljudima postoji. Za prvo vrijeme, u periodu od pet godina, u jednom predmetu trgovine ljudima donesena je odluka prvostepenog suda protiv dva optužena koji su osuđeni na zatvorske kazne od 17 i 15 godina. Broj tekućih istraga porastao je na tri, a uključeno je pet potencijalnih žrtava. Uz to, četiri predmeta koja uključuju devet potencijalnih žrtava, od kojih je četvoro djece, nalaze se u fazi izviđaja. Međutim, ovi predmeti nisu vezani za organizovani kriminal i proteklih godina nije bilo otkrivenih krugova trgovine ljudima, uprkos objektivnim faktorima rizika. Vršene su aktivnosti obuke, prevencije i podizanja svijesti. Nova strategija za period 2019 – 24. godine i godišnji akcioni plan usvojeni su početkom 2019. godine, što odražava jaču svijest o faktorima rizika u zemlji i usmjerenost na jačanje efikasnosti organa za sprovođenje zakona u otkrivanju i krivičnom gonjenju predmeta trgovine ljudima. Procjena rizika i proaktivne istrage moraju postati opšta praksa u ovoj oblasti, pošto se ne može očekivati signal niti pritužba od žrtava s obzirom na prirodu ove vrste krivičnih djela. Dobar korak u ovom pravcu bilo je formiranje radne grupe za borbu protiv trgovine ljudima u decembru 2018. godine. Ova je grupa okupila predstavnike Ministarstva pravde, Ministarstva unutrašnjih poslova, policije i tužilaštva. Više državno tužilaštvo u Podgorici oformilo je nadzorni mehanizam za predmete koji se krivično gone na nižem sudskom nivou za druga krivična djela kao što su prostitucija i dječje prosjačenje kako bi se u takvim predmetima otkrili elementi trgovine ljudima. Crna Gora tek treba da pokaže da je sposobna da uspostavi solidan bilans ostvarenih rezultata u ovoj oblasti. (strana 37 Prevoda Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2019. godinu)

„Potrebni su dalji rezultati da bi se izgradio ubjedljivi bilans ostvarenih rezultata u složenijim oblicima organizovanog kriminala gdje su u igri lokalni interesi, uključujući pranje novca, trgovinu ljudima i krijumčarenje duvana, kao i oduzimanje imovinske koristi stečene kriminalom.

Crna Gora ima određeni nivo spremnosti u borbi protiv organizovanog kriminala. Određeni napredak ostvaren je u ispunjavanju prošlogodišnjih preporuka. Borba protiv organizovanog kriminala pokazuje bolje rezultate nego prethodnih godina, dijelom zbog jače policijske saradnje sa državama članicama EU. Međutim, Crna Gora tek treba da uspostavi ubjedljiv bilans ostvarenih rezultata kada je riječ o pravosnažnim presudama, naročito u borbi protiv trgovine ljudima, pranja novca, krijumčarenja duvana i da poveća broj pravosnažnih odluka o trajnom oduzimanju imovine.“ (str. 33 i 34 Prevoda Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2019. godinu),

i preliminarnih nalaza i preporuka specijalne izvjestiteljke UN za borbu protiv trgovine ljudima, posebno ženama i djecom Marije Gracije Đamarinaro, saopštenih u Izjavi po završetku njene posjete Crnoj Gori, održane od 1. do 8. novembra 2019. godine, u kojima se, između ostalog, navodi:

„- Za migrante u Crnoj Gori, zemlja predstavlja samo tranzitnu zonu. Iako mnogi inicijalno izraze namjeru da apliciraju za azil u zemlji, samo mali broj njih se zadrži dovoljno dugo da zaokruži proceduru za dobijanje statusa izbjeglice. Saopštene informacije ukazuju na to da se ovi migranti zadržavaju u zemlji onoliko dugo koliko im je potrebno da nađu način da nastave svoje putovanje ka drugim evropskim zemljama. **U ovakvim uslovima, identifikovanje slučajeva trgovine ljudima među migrantima u tranzitu predstavlja pravi izazov.**

- Pozdravljam zakonodavne inicijative kao što je zakon kojim se uspostavlja fond za nadoknadu štete žrtvama nasilja koji će žrtvama trgovine ljudima osigurati lakši pristup nadoknadi štete. Međutim, ovaj zakon koji je usvojen 2015. godine će stupiti na snagu tek nakon što Crna Gora postane članica Evropske unije. **Moja snažna preporuka je da Vlada i Parlament odrede raniji datum stupanja na snagu ovog zakona koji je ključan za socijalnu inkluziju žrtava i preživjelih.**

- Tokom svoje posjete, izrazila sam zabrinutost u pogledu malog broja žrtava koje su identifikovane i kojima je pružena podrška, kao i zbog malog broja krivičnih postupaka.

- Od avgusta ove godine, formiran je operativni tim, na čijem čelu se nalazi državni tužilac u Višem državnom tužilaštvu u Podgorici, za vođenje operativnih aktivnosti vezano za pokretanje krivičnog postupka. Operativni tim je inicirao istrage i/ili gonjenje u nekoliko slučajeva. Nadležni organi Vlade su uspostavili dobru saradnju sa međunarodnim organizacijama kao što je IOM, sa kojom su definisale Standardne operativne procedure (SOP) za identifikaciju žrtava trgovine ljudima.

Što se tiče sastava operativnog tima, želim da ohrabrim uključivanje inspekcije rada, kako bi se osigurao multidisciplinarni pristup koji je relevantan za slučajeve radne eksploatacije, oblasti u kojoj je identifikacija bila posebno skromna. Snažno ohrabrujem Vladu da odmah usvoji i implementira SOP-ove. Što se tiče pomoći i podrške žrtvama, postoje nedostaci koje je potrebno prioritarno rješavati.

- Jedino specijalizovano sklonište za žrtve trgovine ljudima koje je djelovalo duži niz godina trenutno je zatvoreno, jer ta NVO nije ispunila kriterijume za dobijanje licence. Željela bih da naglasim da se iskustvo stečeno u konkretnom upravljanju specijalizovanim prihvatilištem za žrtve trgovine ljudima ne može izgubiti, i naprotiv, mora se vrednovati, eventualno i putem prelaznih mjera. Pored toga, cijeli sistem smještaja treba da bude spreman da redovno funkcioniše za veći broj potencijalnih žrtava trgovine ljudima, koje će se, nadamo se, u budućnosti sve više identifikovati kao posledica nedavnih promjena u operativnoj strukturi.

Stoga snažno preporučujem uspostavljanje efikasnijeg i trajnog sistema podrške žrtvama. U trenutnoj situaciji, NVO koje vode skloništa ne bi mogle da prežive bez podrške spoljnih i/ili privatnih donatora. Zbog toga bi cijeli sistem finansiranja trebalo da bude efikasniji, a borbi protiv trgovine ljudima treba dati prioritet, kako bi se u bliskoj budućnosti poboljšali rezultati zemlje u oblasti podrške žrtvama. Podrška pružaocima usluga iz NVO sektora ne bi trebalo da se zasniva na pristupu od žrtve do žrtve. Prema postojećem sistemu, organizacijama civilnog društva koje pružaju pomoć žrtvama, uključujući smještaj, dodjeljuje se paušalni iznos po žrtvi mjesečno, pored sredstava dobijenih kroz projekte. To očigledno nije dovoljno za pokrivanje troškova pomoći žrtvama i sigurno šteti održivosti sistema. Treba uspostaviti sistem pomoći, uključujući specijalizovana skloništa za žrtve trgovine ljudima, i njegova održivost treba da se obezbijedi državnim finansiranjem. Ovo je takođe ključno za poboljšanje i povećanje stope identifikacije, jer je veća vjerovatnoća da će se žrtve javiti ako su mjere pomoći, posebno u pogledu adekvatnog smještaja, dostupne čim se izvrši identifikacija. Novi model identifikacije u okviru SOP-a, praćen snažnim i stalnim sistemom podrške, može dovesti zemlju do postizanja važnih rezultata.

- Zaključno, uviđam da je zemlja nedavno razvila inovativne propise i politike, koji bi mogli dati priliku Crnoj Gori da preuzme vodeću ulogu u regionu, posebno u vezi sa Standardnim operativnim procedurama za identifikaciju i podršku žrtvama, koje će se uskoro usvojiti. Smjernicama za implementaciju nekažnjavanja žrtava i programa za nadoknade žrtvama nasilja. Međutim, takve inovativne mjere treba implementirati, i to će na kraju biti pravi izazov. **Pozivam organe vlasti da uspostave efikasan sistem podrške žrtvama i potencijalnim žrtvama, u saradnji sa iskusnim nevladinim organizacijama, uključujući određivanje odgovarajućeg finansiranja. Neke promjene u strukturi odgovornosti i zadataka, posebno zamjena nacionalne koordinacije sa jedinicom za anti-trafiking u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova mogle bi ostaviti utisak deprioritizacije trgovine ljudima. Crnogorske vlasti na najvišem nivou treba da pokažu obnovljenu političku volju za borbu protiv trgovine ljudima kao prioritarnog pitanja. Nove vladine strukture, posebno operativni tim - koji je već postigao obećavajuće rezultate - i jedinica za borbu protiv trgovine ljudima sada moraju dokazati da je sprečavanje i suzbijanje trgovine ljudima, čak i više nego ranije, snažna opredijeljenost cjelokupne Vladine strukture koja će dovesti do konkretnih rezultata u bliskoj budućnosti.“**

Odbor za ljudska prava i slobode je razmatranjem **Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. godine i Akcionog plana za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2019. godinu, realizovao četrnaestu aktivnost, utvrđenu Planom aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2019. godinu.**

Uvodno obrazloženje o Strategiji za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. godine i Akcionom planu za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2019. godinu dao je načelnik Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima u Ministarstvu unutrašnjih poslova doc. dr Željko Spalević koji je saopštio sledeće informacije:

- nova Strategija za borbu protiv trgovine ljudima je usvojena u februaru 2019. i fokus stavlja na uzrast i rodne specifičnosti samog zločina, obezbeđujući adekvatan odgovor na njihovu ranjivost;
- Strategija je izrađena na osnovu rezultata analize sprovođenja prethodnih strategija i preporuka za dalje unapređenje stanja, pri čemu su uzeli u obzir međunarodna dokumenta i izvještaje relevantnih međunarodnih partnera;
- akcenat je usmjeren na preventivno djelovanje putem praćenja i sprovođenja aktivnosti koje će doprinijeti senzibilizaciji i jačanju stručnih kapaciteta predstavnika institucija za bolje prepoznavanje žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima, kao i jačanju svijesti šire javnosti u odnosu na ovaj fenomen;
- realizacijom Strategije unapređuje se efikasnost i funkcionalnost sistema prevencije, identifikacije, zaštite, pomoći i praćenja žrtava trgovine ljudima sa posebnim fokusom na djecu, kao i efikasnost istraga, krivičnog gonjenja i adekvatnog kažnjavanja u skladu sa krivičnim zakonodavstvom Crne Gore;
- formirano je Koordinaciono tijelo u kojem su predstavnici 16 državnih organa i zaduženo je za praćenje implementacije Strategije i pojedinačnih jednogodišnjih akcionih planova;
- od 55 aktivnosti iz Akcionog plana za 2019. godinu, 62% je u direktnoj nadležnosti Ministarstva unutrašnjih poslova ili je MUP partner u njihovoj realizaciji, a ukupan stepen realizacije ovog Akcionog plana iznosi 97%.

Doc. dr Željko Spalević je takođe informisao o realizovanim aktivnostima, navodeći sledeće:

- u oblasti prevencije fokus aktivnosti bio je na jačanju stručnih kapaciteta predstavnika institucija za rano prepoznavanje potencijalnih i žrtava trgovine ljudima, o čemu svjedoči veliki broj obuka realizovanih u saradnji MUP-a sa institucijama primarno zaduženim za edukacije predstavnika državnih organa i uz podršku međunarodnih organizacija. Na obukama je posebna pažnja poklonjena senzibilizaciji predstavnika institucija i službi koje dolaze u kontakt sa žrtvama o prepoznavanju veće osjetljivosti žena i djevojčica u odnosu na opasnosti od trgovine ljudima;
- u kontinuitetu realizuju medijske kampanje i u 2019. godini emitovan je spot sa košarkaškim reprezentativcem Nikolom Ivanovićem, a u okviru projekta koji organizacija „Terres de Hommes“ realizuje u Crnoj Gori i zemljama regiona izrađen je novi spot za promovisanje SOS linije za borbu protiv trgovine ljudima (broj 116666), koji je distribuiran medijskim kućama. Operater na ovom broju je NVO „Crnogorski ženski lobi“, a u periodu od 1. januara do 1. decembra 2019. godine bilo je 346 raznih poziva, koji su u jednom slučaju rezultirali zbrinjavanjem dva muškarca kao potencijalne žrtve, dok je u drugom slučaju policijskom provjerom nadležnog Odsjeka u Upravi policije utvrđeno da nema elemenata krivičnog djela, jer je jedno dijete u igri zahtijevalo pomoć, što su vlasnici turističkog objekta na primorju okarakterisali kao trgovina ljudima. Medijskim kampanjama se podiže svijest šire javnosti o oblicima eksploatacije kojima su žrtve trgovine ljudima izložene sa posebnim osvrtom na prisilne i ugovorene brakove i ekonomsko iskorišćavanje djece, načinima prijavljivanja i mehanizmima zaštite djece od seksualne eksploatacije i zloupotrebe;
- u oblasti zaštite žrtava trgovine ljudima Ministarstvo unutrašnjih poslova je formiralo Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima koji je zadužen za postupanje po Standardnim operativnim procedurama za identifikaciju žrtava trgovine ljudima izrađenim uz podršku Međunarodne organizacije za migracije. Takođe, ovaj Tim je zadužen za analiziranje slučajeva sa ciljem da se težište formalne identifikacije žrtava trgovine ljudima s aspekta zasnovanog na krivičnom gonjenju pomjeri na aspekt zasnovan na ljudskim pravima. Status žrtve se može dobiti i na osnovu ugrožavanja ljudskih prava, a ne samo ako su predmet krivičnog djela ili u sudskom postupku;
- u oblasti partnerstva, koordinacije i međunarodne saradnje unaprijeđena je saradnja sa organizacijama civilnog društva, obezbeđivanjem sredstava za finansiranje projekata nevladinih organizacija u čijem fokusu je borba protiv trgovine ljudima. U skladu sa Odlukom o utvrđivanju prioriteta oblasti od javnog interesa i visine sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u 2019. godini, MUP je za podršku realizaciji ovih projekata opredijelio 80.000 eura i donio Odluku o finansiranju 12 projekata i to: šest projekata u oblasti zaštite i promovisanja ljudskih i manjinskih prava po osnovu dva javna konkursa pod nazivima: "Senzibilizacija i jačanje stručnih vještina predstavnika

organa za sprovođenje zakona u odnosu na identifikaciju i upućivanje žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima" i "Zaštita žrtava trgovine ljudima u Crnoj Gori", kao i šest projekata u oblasti društvene brige o djeci i mladima na osnovu javnog konkursa „Sprovođenje kampanje za smanjenje potražnje za uslugama žrtava trgovine ljudima“;

- predstavnici MUP-a učestvuju u realizaciji svih zajedničkih inicijativa i aktivnosti koje doprinose jačem povezivanju predstavnika organa zaduženih za sprovođenje zakona u državama regiona i unapređenju mehanizama razmjene podataka u ovoj oblasti. Nastavljena je saradnja sa Sekretarijatom Konvencije Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima i ekspertskim tijelom GRETA koja prati implementaciju Konvencije. Treći krug evaluacije implementacije Konvencije Savjeta Evrope u odnosu na Crnu Goru otpočeo je slanjem Upitnika koji je Crnoj Gori dostavljen 21. juna 2019. godine, nakon čega je Vlada Crne Gore na sjednici održanoj 24. oktobra 2019. usvojila Predlog odgovora na Upitnik GRETA-e i isti dostavila Izvršnom sekretarijatu GRETA-e.

Doc. dr Željko Spalević se osvrnuo i na Preporuke specijalne izvjestiteljke UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom Marije Gracije Đamarinaro. Istakao je da su jednu preporuku već realizovali formiranjem Tima za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima. Kako bi povećali proaktivno djelovanje u oblasti identifikacije potencijalnih žrtava trgovine ljudima i stvorili bolje uslove za pružanje sveobuhvatne zaštite žrtava trgovine ljudima, Ministarstvo unutrašnjih poslova je formiralo Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima koji je održao konstitutivni sastanak. Planirane su obuke za članove Tima koji čine predsjednik, sekretar i tri člana, kao i dalji rad na uspostavljanju mini timova u lokalnim sredinama. Predsjednik Tima je doktor medicine, članovi su psiholog iz Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu, predstavnik Uprave policije, socijalni radnik iz mjesno nadležnog Centra za socijalni rad, a sekretar Tima je predstavnica Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima. Predsjednik ima pravo da u rad Tima uključi i predstavnike drugih relevantnih organa ili organizacija civilnog društva koji mogu imati podatke o određenom licu koje je predmet formalne identifikacije.

U vezi sa Preporukom koja se odnosi na organizacijski položaj Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima i razmišljanje da li će se njegovim izmještanjem sa nivoa Generalnog sekretarijata Vlade Crne Gore u sastav MUP-a smanjiti posvećenost i politička volja u borbi protiv trgovine ljudima, Spalević je naglasio da je MUP, zajedno sa Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore i NATO Sekretarijatom za žene, mir i bezbjednost, 27. i 28. novembra 2019. uspješno organizovao Konferenciju „Borba protiv trgovine ljudima na Zapadnom Balkanu“, čime je potvrđena odlučnost i spremnost države Crne Gore za dalje unapređenje stanja.

Najavio je da će MUP i Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima u narednoj godini posvećeno raditi na realizaciji mjera i aktivnosti iz Akcionog plana za 2020. godinu sa težištem na aktivnosti u širem kontekstu trgovine ljudima koje se odnose na migracije, upotrebu savremenih tehnologija, lanca snabdijevanja, jačanje svijesti laičke i stručne javnosti, organizovanje i realizaciju obuka u cilju jačanja kadrovskih kapaciteta, suzbijanje eksploatorskih praksi i jačanje saradnje sa civilnim sektorom.

U raspravi su učestvovali: Goran Kušević, generalni direktor Direktorata za socijalno staranje i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Marijana Laković- Drašković, generalna direktorica Direktorata za organizaciju pravosuđa, krivično zakonodavstvo i nadzor u Ministarstvu pravde, Vesna Jovičević, državni tužilac u Višem državnom tužilaštvu u Podgorici i rukovoditeljka Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima, Milenka Žižić, sudija Apelacionog suda, Enis Baković, pomoćnik direktora Uprave policije za Sektor kriminalističke policije, Dušica Živković, šefica Kancelarije Međunarodne organizacije za migracije u Crnoj Gori, Elvis Beriša, izvršni direktor Romske organizacije mladih „Phiren Amenca“, Aida Petrović, izvršna direktorica NVO „Crnogorski ženski lobi“ i poslanici: mr Branka Tanasijević, dr Ljiljana Đurašković, dr Suad Numanović, Mirsad Murić i predsjednik Odbora dr Halil Duković.

Tokom rasprave, posebna pažnja je bila usmjerena na:

- aktivnosti preduzete u prevenciji, identifikaciji, zaštiti, pomoći i praćenju žrtava trgovine ljudima, sa fokusom na djecu, kao i krivičnom gonjenju i adekvatnom kažnjavanju učinilaca ovog krivičnog djela, u skladu sa nacionalnim krivičnim zakonodavstvom i prihvaćenim međunarodnim standardima;
- aktivnosti na unapređenju partnerstva, koordinacije i međunarodne saradnje u oblasti borbe protiv trgovine ljudima;
- rad Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima;
- potpisivanje Protokola o postupanju sa djecom uključenom u život i rad na ulici na području Crne Gore i dosadašnje aktivnosti preduzete u borbi protiv dječjeg prosjačenja i

- aktivnosti koje nadležni organi preduzimaju na implementaciji preliminarnih preporuka specijalne izvjestiteljke UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom Marije Gracije Đamarinaro, saopštenih u Izjavi po završetku njene posjete Crnoj Gori, održane od 1. do 8. novembra 2019.

Generalni direktor Direktorata za socijalno staranje i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja Goran Kuševića je istakao da se Ministarstvo bavi zaštitom žrtava trgovine ljudima i zaštitom svih ranjivih kategorija, prepoznatih Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti. Zakonom je definisana usluga skloništa/prihvatišta kako za žrtve nasilja, tako i za druge ranjive kategorije, a da bi sklonište/prihvatište funkcionisalo mora da posjeduje licencu. U Crnoj Gori postoje četiri licencirana prihvatilišta/skloništa za žrtve nasilja u porodici i to: SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja u Nikšiću, Sigurna ženska kuća u Podgorici, JU "Centar za podršku djeci i porodici" u Bijelom Polju u kojima su odrasla i stara lica, odnosno odrasla lica sa djecom, dok je u okviru JU Dječji dom "Mladost" u Bijeloj izgrađeno sklonište za djecu do 18 godina. Podsjetio je da je Specijalna izvjestiteljka UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom posjetila Sklonište SOS telefona za žene i djecu žrtve nasilja u Nikšiću i ocijenila da se ovo Sklonište može koristiti i za smještaj žrtava trgovine ljudima, osim u slučaju kada postoji strah od moguće odmazde. Trenutno u Crnoj Gori su dvije žrtve trgovine ljudima, odnosno radne eksploatacije koje su u prihvatilištu/skloništu gdje im se pruža neophodna zaštita.

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Snežana Mijušković je informisala da je Protokol o postupanju sa djecom uključenom u život i rad na ulici na području Crne Gore potpisan od strane svih relevantnih institucija koje će učestvovati u njegovoj primjeni. Protokolom se jasno definišu ovlašćenja državnih službenika da brzim i koordinisanim sprovođenjem postupka i boljom međusektorskom saradnjom doprinesu prevenciji i suzbijanju svih aspekata dječjeg rada i života na ulici, kao i da obezbijede adekvatnu zaštitu i rehabilitaciju eksploatisane djece. U implementaciji Protokola učestvovali su predstavnici: Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva pravde, Ministarstva zdravlja, Ministarstva prosvjete, Uprave policije i nevladine organizacije. Uvjerena je da će se formiranjem Koordinacionog tijela za praćenje implementacije Protokola brzo osjetiti poboljšanja u ovoj oblasti. Nakon formiranja Koordinacionog tijela institucija Zaštitnika će, u saradnji sa organizacijom "Save the Children", raditi na edukaciji profesionalaca koji će primjenjivati Protokol. Za djecu koja su primorana na prosjačenje smještaj je predviđen u JU Centar "Ljubović".

Generalna direktorica Direktorata za organizaciju pravosuđa, krivično zakonodavstvo i nadzor u Ministarstvu pravde Marijana Laković-Drašković je podsjetila da je Specijalna izvjestiteljka UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom imala pozitivan stav o inovativnim zakonskim propisima koji će omogućiti da Crna Gora preuzme vodeću ulogu u borbi protiv trgovine ljudima. Naglasila je da Vlada Crne Gore odgovorno i intenzivno radi na pronalaženju adekvatnog i održivog rješenja za Sklonište za žrtve trgovine ljudima koje će država u potpunosti finansirati, bilo da se odluči za izgradnju novog ili adaptaciju postojećeg objekta koji moraju ispuniti neophodne standarde. Očekuje da će neka nevladina organizacija preuzeti rad u skloništu, ali uz prisustvo svih lica zaduženih i specijalizovanih za podršku samoj žrtvi. Zaključila je da se Vlada Crne Gore opredijelila za specijalizovano licencirano sklonište za žrtve trgovine ljudima, kao jedino održivo rješenje.

Rukovoditeljka Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima Vesna Jovičević, državni tužilac u Višem državnom tužilaštvu u Podgorici, je informisala da se Operativni tim sastoji od osam članova na čijem čelu je rukovoditeljka sa zamjenikom rukovoditeljke koji su iz Višeg državnog tužilaštva u Podgorici. U Timu su predstavnici Odsjeka za suzbijanje krivičnih djela krijumčarenja i trgovine ljudima i ilegalnih migracija iz Sektora kriminalističke policije Uprave policije, Ministarstva unutrašnjih poslova i Ministarstva pravde. Odluka o osnivanju Operativnog tima je donijeta 2018. i Tim je već ostvario dobre rezultate. Operativni tim je formirao 11 predmeta, od čega je u jednom predmetu donešena pravosnažna presuda u Višem sudu u Podgorici, a dvije osobe koje su optužene za krivično djelo trgovine ljudima dobile su 15 i 17 godina zatvora. U drugom postupku pred Višim sudom u Podgorici u toku je glavni pretres. Radom Operativnog tima procesuirana su dva predmeta istrage u Višem državnom tužilaštvu, a još četiri predmeta nalaze se u izviđaju. Ocijenila je da bi se u budućem periodu moglo razmišljati o profesionalizaciji Operativnog tima, kao i eventualnoj izmjeni njegovog sastava, kako bi se stvorili uslovi za postizanje odličnih rezultata.

Sudija Apelacionog suda Milenka Žižić je informisala da je u svim sudovima u Crnoj Gori formirana služba za podršku žrtvama trgovine ljudima i nasilja u porodici i pripremljen je Informator koji služi za upoznavanje žrtava sa samim postupkom. U saradnji sa Ambasadom Sjedinjenih Američkih Država u Crnoj Gori, EUROL-om i Centrom za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu realizuju se obuke za predstavnike policije, sudstva i tužilaštva kako bi jasno mogli prepoznati žrtve trgovine ljudima i napraviti razliku između krivičnih djela trgovine ljudima, posredovanja u vršenju prostitucije i krijumčarenja migranata.

Pomoćnik direktora Uprave policije za Sektor kriminalističke policije Enis Baković je istakao da je u periodu od 1. januara do 1. oktobra 2019. procesuirano 60 lica za nedozvoljeni prelazak državne granice, odnosno za krijumčarenje ljudi. Kada se to uporedi sa podacima iz 2018, zaključuje se da je stopa procesuiranih lica veća za 40%, što govori o posvećenom radu Uprave policije na otkrivanju ovih krivičnih djela.

Šefica Kancelarije Međunarodne organizacije za migracije u Crnoj Gori Dušica Živković je podsjetila da je Crna Gora 2006. godine preuzela od Međunarodne organizacije za migracije finansiranje Skloništa za žrtve trgovine ljudima. Međunarodna organizacija za migracije je finansirala Sklonište za žrtve trgovine ljudima od 2001. do 2006. za šta su izdvajali 60.000 eura na godišnjem nivou, a nakon toga isti iznos je izdvajan od strane države Crne Gore. S obzirom da je država Crna Gora od 2006. do 2019. mogla da finansira Sklonište, Živković ne vidi razlog zašto ne bi mogla i ubuduće. Činjenica je da su žrtve trgovine ljudima specifična kategorija, jer nije isto obezbjeđivanje smještaja i tretmana za žrtve radne eksploatacije, žrtve seksualne eksploatacije i žrtve trgovine ljudima. Država mora da finansira cijeli proces, jer je to jedino održivo rješenje.

Izvršni direktor Romske organizacije mladih „Phiren Amenca“ Elvis Beriša je izrazio zabrinutost oko podjele nadležnosti institucija u sprovođenju Protokola o postupanju sa djecom uključenom u život i rad na ulici na području Crne Gore. Smatra da u ovom trenutku ne postoji adekvatna institucija za zbrinjavanje djece koju su roditelji navodili na prosjačenje. Smatra neophodnim definisanje načina funkcionisanja nevladinog sektora u Koordinacionom tijelu za praćenje implementacije Protokola i obezbjeđivanje adekvatnog prihvatilišta za djecu žrtve prosjačenja.

Izvršna direktorica NVO „Crnogorski ženski lobi“ Aida Petrović je informisala da je Sklonište za žrtve trgovine ljudima funkcionisalo od 2004-2006. uz finansijsku podršku Međunarodne organizacije za migracije. U periodu od 2006. do 2018. Vlada Crne Gore je preuzela Sklonište, dok je NVO „Crnogorski ženski lobi“ zadržana kao partnerska organizacija za rad sa žrtvama trgovine ljudima. Istakla je da je ovo bio jedini primjer u regionu, ali i šire da je jedna organizacija civilnog sektora postala potpuno samostalni pravni subjekt u projektima sa Vladom. Informisala je da je Vlada od NVO „Crnogorski ženski lobi“ 2009. godine preuzela vođenje SOS linije za antitrafiking, koja je prethodno vođena od strane NVO „Crnogorski ženski lobi“ uz podršku OEBS-a. Smatra da je partnerski odnos koji su imali sa Vladom zasluživao mnogo više pažnje i da je trebalo više pričati o ovom pozitivnom primjeru.

Podsjetila je da se u Izjavi specijalne izvjestiteljke UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom navodi da je Sklonište zatvoreno jer NVO, zadužena za vođenje istog, nije dobila licencu. Prema toj konstataciji može se zaključiti da NVO „Crnogorski ženski lobi“ nije ispunila uslove za dobijanje licence, te da je Sklonište zatvoreno iz tog razloga, što po njenom mišljenju nije tačno. Istakla je da je sva dokumentacija za dobijanje licence bila spremna, ali im nije pružena šansa, jer je postojao problem sa kapacitetom smještaja u Skloništu.

Članovi Odbora za ljudska prava i slobode su se interesovali:

- Da li postoji podatak koliko je evidentirano maloljetnih lica koja su žrtve trgovine ljudima u proteklih godinu dana i da li za njih u skloništu postoji posebno odjeljenje ili su smještene zajedno sa odraslim licima?

- Kakva je saradnja sa zemljama u regionu i šire u oblasti otkrivanja i suzbijanja trgovine ljudima?

Članovi Odbora su iskazali podršku Operativnom timu za borbu protiv trgovine ljudima i Timu za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima u koji bi, po mišljenju poslanika dr Suada Numanovića, trebalo uključiti i predstavnike lokalnih samouprava. Takođe bi trebalo razmisliti o profesionalizaciji Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima. Naglašena je važnost preventivnog djelovanja kojim bi se najefikasnije rješavali problemi trgovine ljudima.

Šefica Kancelarije Međunarodne organizacije za migracije u Crnoj Gori Dušica Živković je ocijenila da je regionalna saradnja sada mnogo razvijenija u odnosu na prethodni period.

Enis Baković je saopštio da Uprava policije u kontinuitetu sprovodi akciju “Prosjak” usmjerenu na suzbijanje prosjačenja u okviru koje su za prvih šest mjeseci ove godine izveli 29 akcija i kontrolisali 92 lica, od čega je 77 zatečeno u prosjačenju, među kojima je osmoro djece i 43 maloljetnika. U sklopu tih akcija podnijeto je 34 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka pred nadležnim sudovima.

Sudija Milenka Žižić je saopštila da je pred Višim sudom u Podgorici u toku jedan krivični postupak za krivično djelo trgovine ljudima na štetu četiri žrtve, od čega su dva maloljetna lica.

Rukovoditeljka Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima Vesna Jovićević je saopštila da su u 2019. evidentirane tri žrtve- djevojčice i u jednom slučaju se radi o seksualnoj eksploataciji, u drugom o prosjačenju i radnoj eksploataciji, a u trećem slučaju radi se o sklapanju nedozvoljenog braka. Pored njih, kao žrtve evidentirana su i dva dječaka.

U vezi sa brojem djece žrtava trafikinga u 2019. godini Aida Petrović je saopštila da nema podatak za ovu godinu, jer „Crnogorski ženski lobi“ više nije zadužen za vođenje Skloništa. U 2018. u Skloništu je bilo

pet djevojčica romske i egipćanske populacije. Što se tiče boravka u nekadašnjem Skloništu, postojala je dječja soba, a sve ostale prostorije su bile zajedničke.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je zaključio da Crna Gora preduzima brojne aktivnosti u oblasti borbe protiv trgovine ljudima. Od 2012. do 2018. procesuirano je šest slučajeva, a ove godine čak 11 slučajeva trgovine ljudima, što ukazuje na dobre rezultate rada Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima. Ohrabruje informacija da će Crna Gora uskoro preduzeti aktivnosti na otvaranju specijalizovanog skloništa za žrtve trgovine ljudima. Predsjednik Odbora je pozvao nadležne institucije da u tom procesu iskoriste znanja i iskustva nevladinih organizacija koje su se ovom oblašću bavile dugi niz godina.

Povodom razmatranja Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. i Akcionog plana za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2019. godinu, Odbor za ljudska prava i slobode je jednoglasno (sa sedam glasova „za“) donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Odbor za ljudska prava i slobode pozdravlja donošenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024, izrađene na osnovu rezultata analize sprovođenja prethodnih strategija i preporuka za unapređenje stanja, sadržanih u međunarodnim dokumentima i izvještajima relevantnih međunarodnih partnera.
Odbor konstatuje da je u novoj Strategiji akcenat stavljen na preventivno djelovanje putem praćenja i sprovođenja aktivnosti koje će doprinijeti senzibilizaciji i jačanju stručnih kapaciteta predstavnika institucija za bolje prepoznavanje žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima, kao i jačanju svijesti šire javnosti u odnosu na ovaj fenomen.
Odbor očekuje da će se realizacijom Strategije i pratećih akcionih planova unaprijediti efikasnost i funkcionalnost sistema prevencije, identifikacije, zaštite, pomoći i praćenja žrtava trgovine ljudima sa posebnim fokusom na djecu, kao i efikasnost istraga, krivičnog gonjenja i adekvatnog kažnjavanja u skladu sa krivičnim zakonodavstvom Crne Gore.
2. Odbor konstatuje da Crna Gora ima inovativne propise i politike, koji joj daju priliku da u borbi protiv trgovine ljudima preuzme vodeću ulogu u regionu.
Takođe, Vlada Crne Gore i nadležni organi pokazuju snažnu opredijeljenost, političku volju i spremnost za dalje unapređenje stanja u ovoj oblasti.
3. Odbor pohvaljuje napore nadležnih organa, prvenstveno Ministarstva unutrašnjih poslova u realizaciji Akcionog plana za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2019. godinu, što je rezultiralo sa 97% realizovanih aktivnosti.
4. Za pohvalu su aktivnosti realizovane u svim oblastima utvrđenim Strategijom za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024, među kojima se ističu:
 - u oblasti prevencije, realizovano je jačanje stručnih kapaciteta predstavnika institucija za rano prepoznavanje potencijalnih i žrtava trgovine ljudima, veliki broj obuka i medijske kampanje u okviru kojih je izrađen i emitovan spot za promovisanje SOS linije i broja 116666 za borbu protiv trgovine ljudima, što je doprinijelo jačanju svijesti javnosti o oblicima eksploatacije kojima su žrtve trgovine ljudima izložene;
 - u oblasti zaštite žrtava trgovine ljudima formiran je Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima koji je zadužen za postupanje po Standardnim operativnim procedurama za identifikaciju žrtava trgovine ljudima, izrađenim uz podršku Međunarodne organizacije za migracije i za analiziranje slučajeva sa ciljem da se težište formalne identifikacije žrtava trgovine ljudima s aspekta zasnovanog na krivičnom gonjenju pomjeri na aspekt zasnovan na ljudskim pravima;
 - u oblasti partnerstva, koordinacije i međunarodne saradnje, u skladu sa Odlukom o utvrđivanju prioriteta oblasti od javnog interesa i visine sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u 2019. godini, MUP je za podršku realizaciji ovih projekata opredijelio 80.000 eura i

- donio Odluku o finansiranju 12 projekata i to: šest projekata u oblasti zaštite i promovisanja ljudskih i manjinskih prava po osnovu dva javna konkursa, kao i šest projekata u oblasti društvene brige o djeci i mladima na osnovu javnog konkursa „Sprovođenje kampanje za smanjenje potražnje za uslugama žrtava trgovine ljudima“ i
- unaprijeđena je saradnja sa državama regiona, kao i mehanizmi razmjene podataka u ovoj oblasti.
5. Odbor za ljudska prava i slobode pozdravlja formiranje Tima za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima, u čijem sastavu su: predsjednik koji je doktor medicine, tri člana- psiholog iz Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu, predstavnik Uprave policije, socijalni radnik iz mjesno nadležnog Centra za socijalni rad i sekretar- predstavnik Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima, čime je realizovana preporuka Specijalne izjaviteljke UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom Marije Gracije Đamarinaro, saopštena nakon njene posjete Crnoj Gori, održane od 1. do 8. novembra 2019. Odbor očekuje da će rad ovog Tima i postupanje po Standardnim operativnim procedurama za identifikaciju žrtava (SOP), razvijenim u saradnji sa Međunarodnom organizacijom za migracije, doprinijeti povećanju proaktivnog djelovanja u oblasti identifikacije potencijalnih žrtava trgovine ljudima i stvaranju boljih uslova za pružanje sveobuhvatne zaštite žrtava trgovine ljudima i preporučuje Vladi Crne Gore da usvoji i implementira SOP-ove u svim institucijama u čijoj nadležnosti je identifikovana problematika trafikinga.
 6. S obzirom da je Crna Gora uglavnom zemlja tranzita za migrante, uz prisustvo unutrašnjih migracija koje pogađaju pripadnike romske zajednice, koji, naročito tokom ljetnje sezone, bivaju žrtvama trgovine radi seksualne ili radne eksploatacije, prinudnog rada i prosjačenja, Odbor pozdravlja donošenje, od strane institucije Ombudsmana, Protokola o postupanju sa djecom uključenom u život i rad na ulici na području Crne Gore i njegovo potpisivanje od strane svih institucija zaduženih za njegovu primjenu: Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva pravde, Ministarstva zdravlja, Ministarstva prosvjete, Uprave policije i nevladinih organizacija. Imajući u vidu da se Protokolom jasno definišu ovlašćenja državnih službenika da brzim i koordinisanim sprovođenjem postupka i boljom međusektorskom saradnjom doprinesu prevenciji i suzbijanju svih aspekata dječjeg rada i života na ulici, kao i da obezbijede adekvatnu zaštitu i rehabilitaciju eksploatisane djece, Odbor očekuje dalje poboljšanje stanja u ovoj izuzetno osjetljivoj oblasti.
 7. Odbor konstatuje da je Operativni tim za borbu protiv trgovine ljudima za godinu dana djelovanja ostvario dobre rezultate, o čemu svjedoče podaci da je ovaj Tim u čijem sastavu su predstavnici Višeg državnog tužilaštva u Podgorici, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva pravde i Uprave policije, formirao 11 predmeta, od čega je u jednom predmetu u Višem sudu u Podgorici donešena pravosnažna presuda kojom su dvije osobe optužene za krivično djelo trgovine ljudima dobile 15 i 17 godina zatvora, dok je u drugom postupku pred Višim sudom u Podgorici u toku glavni pretres, a procesuirana su dva predmeta istrage u Višem državnom tužilaštvu. Četiri predmeta se nalaze u izvidaju. U cilju postizanja boljih rezultata, Odbor sugeriše nadležnim organima da razmotre mogućnost profesionalizacije i eventualne izmjene sastava Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima.
 8. Odbor pozdravlja formiranje službi za podršku žrtvama trgovine ljudima i nasilja u porodici u svim crnogorskim sudovima i predlaže da Informator koji služi za upoznavanje žrtava sa samim postupkom bude dostupan žrtvama trafikinga tokom cijelog postupka počev od identifikacije žrtava trgovine ljudima. Takođe, Odbor pozdravlja realizovane obuke za predstavnike policije, sudstva i tužilaštva u cilju jasnijeg prepoznavanja žrtava trgovine ljudima i razlikovanja krivičnih djela trgovine ljudima, posredovanja u vršenju prostitucije i krijumčarenja migranata.
 9. Odbor prepoznaje posvećeni rad Uprave policije o čemu svjedoče podaci da je od 1. januara do 1. oktobra 2019. godine procesuirano 60 lica za nedozvoljeni prelazak državne granice, odnosno za krijumčarenje ljudi, što ukazuje da je stopa procesuiranih lica veća za 40% u odnosu na 2018. Takođe, u okviru akcije “Prosjak” usmjerene na suzbijanje prosjačenja u prvih šest mjeseci ove godine

izvedeno je 29 akcija, kontrolisano 92 lica, od čega je 77 zatečeno u prosjačenju i podnešena su 34 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka pred nadležnim sudovima.

10. Članove Odbora za ljudska prava i slobode ohrabruje informacija da će Vlada Crne Gore uskoro preduzeti aktivnosti na otvaranju licenciranog specijalizovanog skloništa za žrtve trgovine ljudima, koje će država u potpunosti finansirati, čime bi trebalo da se obezbijedi njegova održivost i efikasniji i trajni sistem podrške žrtvama i potencijalnim žrtvama trgovine ljudima.
Odbor smatra da je to od ključnog značaja za unapređenje i povećanje stope identifikacije, jer je veća vjerovatnoća da će se žrtve javiti ako je pomoć, posebno adekvatan smještaj, lako dostupna.
Odbor ocjenjuje da iskustvo nevladine organizacije koja je od 2006. do 2019. godine vodila Sklonište za žrtve trgovine ljudima treba vrednovati, što je sugerisala i Specijalna izvjestiteljka UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom i isto uzeti u obzir prilikom donošenja odluke o subjektima koji će ubuduće voditi sklonište.
11. Odbor za ljudska prava i slobode će, u okviru kontrolne i nadzorne uloge, pratiti realizaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024, kao i realizaciju ovog Zaključka.
12. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će dostaviti Zaključak Kolegijumu predsjednika Skupštine Crne Gore, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, Ministarstvu zdravlja, Upravi policije, Kancelariji za evropske integracije, Vrhovnom sudu Crne Gore, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Sistemu Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori, Predstavništvu UNICEF- u Crnoj Gori, Kancelariji Međunarodne organizacije za migracije u Crnoj Gori, NVO "Građanska alijansa", NVO "Crnogorski ženski lobi", NVO Romska organizacija mladih "Phiren Amenca", na upoznavanje i Vladi Crne Gore, Ministarstvu pravde, Ministarstvu unutrašnjih poslova, Ministarstvu rada i socijalnog staranja i Operativnom timu za borbu protiv trgovine ljudima, na dalji postupak.

DRUGA TAČKA- UPOZNAVANJE SA IZVJEŠTAJEM I PREPORUKAMA SA SEMINARA NA TEMU "PARLAMENTARNO UKLJUČENJE NA PLANU LJUDSKIH PRAVA: PREPOZNAVANJE DOBRIH PRAKSI I NOVIH PRILIKA ZA DJELOVANJE", KOJI JE ORGANIZOVALA INTERPARLAMENTARNA UNIJA U SARADNJI SA KANCELARIJOM VISOKOG KOMESARA UN ZA LJUDSKA PRAVA U ŽENEVI, od 24. do 26. juna 2019. godine

Članovi Odbora su upoznati sa Izvještajem i Preporukama sa Seminara na temu "Parlamentarno uključenje na planu ljudskih prava: prepoznavanje dobrih praksi i novih prilika za djelovanje", koji je organizovala Interparlamentarna unija u saradnji sa Kancelarijom Visokog komesara UN za ljudska prava u Ženevi, od 24. do 26. juna 2019. godine na kojem Delegacija ovog Odbora nije učestvovala, jer Kolegijum Predsjednika Skupštine Crne Gore nije odobrio učešće. S obzirom da je Seminar bio važan sa stanovišta razmjene iskustava sa predstavnicima institucija koje se na međunarodnom nivou bave zaštitom ljudskih prava i sloboda, Odboru je, na njegov zahtjev, dostavljen Izvještaj koji sadrži dobre parlamentarne prakse za zaštitu i unapređenje ljudskih prava, kao i Preporuke za djelovanje. Takođe, ovaj Izvještaj je dostavljen Predsjedniku Skupštine Crne Gore, generalnom sekretaru Skupštine CG i sekretarki Delegacije Skupštine CG pri Interparlamentarnoj uniji.

Kada je u pitanju uključenje parlamenta u rad mehanizama Ujedinjenih nacija za ljudska prava, parlamentima su date preporuke za djelovanje:

- Učestvujte u svim fazama postupka izvještavanja Opšteg periodičnog pregleda Savjeta Ujedinjenih nacija za ljudska prava i ugovornih tijela Ujedinjenih nacija za ljudska prava i to u:
 - raspravi i/ili izradi nacionalnog izvještaja: Za sada je vlada ta koja sačinjava izvještaj. Parlamenti bi, međutim, mogli da podstknju svoje vlade da bilo uvrste u izvještaj kratki odjeljak bilo da ga dodaju kao aneks, a u tom odjeljku bi se ponudilo parlamentarno viđenje ili analiza procesa Opšteg periodičnog pregleda;
 - uključivaje u nacionalnu delegaciju koja predstavlja nacionalni izvještaj mehanizmima Ujedinjenih nacija za ljudska prava.
 - Upoznajte se u potpunosti sa informacijama koje se nalaze na veb-sajtovima Ujedinjenih nacija i Kancelarije visokog komesara za ljudska prava, a odnose se na rad Savjeta Ujedinjenih nacija za ljudska prava i ugovornih tijela Ujedinjenih nacija za ljudska prava;

- Podstaknite podnošenje izvještaja i budite upućeni u tekst srednjoročnih izvještaja koje je vaša vlada dobrovoljno pripremila za Savjet Ujedinjenih nacija za ljudska prava prije sljedećeg ciklusa UPR-a. Upoznajte se sa i potražite ažurirane podatke o statusu sprovođenja preporuka koje je podržala ili prihvatila vaša država;

- Uzimajući u obzir da većina preporuka Opšteg periodičnog pregleda zahtijeva djelovanje parlamenta, pozovite svoje ministre koji se nalaze na čelu delegacija Opšteg periodičnog pregleda u Savjetu Ujedinjenih nacija za ljudska prava da podnose izvještaje parlamentu- posebno parlamentarnim odborima za ljudska prava- nakon što se usvoji izvještaj Radne grupe Opšteg periodičnog pregleda i prije nego što Vaša država zauzme konačan stav u Savjetu o preporukama koje će prihvatiti.

- Redovno obavještavajte Interparlamentarnu uniju i Kancelariju visokog komesara za ljudska prava o konkretnom parlamentarnom učešću u bilo kojoj od faza ovih procedura izvještavanja o ljudskim pravima Ujedinjenih nacija.

Takođe, date su preporuke za parlamentarne odbore za ljudska prava u kojima se navodi:

- Uspostaviti snažne i efikasne parlamentarne odbore za ljudska prava;

- Uložiti u snažan sistem odbora u kome članovi odbora osjećaju zajedničku odgovornost, bez obzira na političku pripadnost, za vršenje parlamentarnog nadzora, sa fokusom na donošenje odluka konsenzusom i na osnovu dokaza, sveobuhvatnost i puni angažman svih članova, kao i redovnu i javnu razmjenu mišljenja sa drugim akterima iz oblasti ljudskih prava;

- Obezbijediti (ažurirane) informacije o radu vašeg parlamentarnog odbora za ljudska prava Interparlamentarnoj uniji radi ubacivanja u njihovu bazu podataka i

- Planski dijeliti sa Interparlamentarnom unijom i Kancelarijom visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava (OHCHR) dobre prakse angažovanja i konkretnog uticaja rada vašeg parlamentarnog odbora za ljudska prava koji su doveli do direktnog poboljšanja ljudskih prava u vašoj zemlji.

Imajući u vidu važnost navedenih Preporuka, kao i činjenicu da je u dosadašnjoj praksi u Crnoj Gori u proces izvještavanja u sklopu Opšteg periodičnog pregleda Ujedinjenih nacija dominantno bila uključena Vlada Crne Gore, kao i da su, s druge strane, svoje Izvještaje UPR-u dostavljali institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i nevladine organizacije, odlučeno je da se Izvještaj sa Preporukama dostavi Predsjedniku Vlade Crne Gore, na dalje postupanje i instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, radi informisanja.

TREĆA TAČKA- DONOŠENJE ODLUKE O KONTROLNOM SASLUŠANJU MINISTRA ZA LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA I MINISTARKE JAVNE UPRAVE NA TEMU “REALIZACIJA STRATEGIJE ZA ZAŠTITU LICA SA INVALIDITETOM OD DISKRIMINACIJE I PROMOCIJU JEDNAKOSTI 2017-2021. I PREPORUKA SADRŽANIH U ANALIZI USKLAĐENOSTI ZAKONODAVSTVA U CRNOJ GORI SA ZAKONOM O ZABRANI DISKRIMINACIJE LICA SA INVALIDITETOM I KONVENCIJOM UN O PRAVIMA LICA SA INVALIDITETOM, SA POSEBNIM AKCENTOM NA: PRAĆENJE REALIZACIJE ZAKLJUČKA SKUPŠTINE CRNE GORE, DONESENOG POVODOM USVAJANJA ZAKONA O ZABRANI DISKRIMINACIJE LICA SA INVALIDITETOM, OBJAVLJENOG U “SLUŽBENOM LISTU CG”, BROJ 35/15 I ZAKLJUČKA SKUPŠTINE CRNE GORE, DONESENOG POVODOM USVAJANJA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA, OBJAVLJENOG U “SLUŽBENOM LISTU CG”, BROJ 37/17“;

Odbor je jednoglasno (sa sedam glasova "za") donio Odluku o kontrolnom saslušanju ministra za ljudska i manjinska prava Mehmeda Zenke i ministarke javne uprave Suzane Pribilović na temu „Realizacija Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. i Preporuka sadržanih u Analizi usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, sa posebnim akcentom na: Praćenje realizacije Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, objavljenog u „Službenom listu CG“, broj 35/15 i Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nevladinim organizacijama, objavljenog u „Službenom listu CG“, broj 37/17“.

Odlučeno je da se Kontrolno saslušanje održi 11. decembra 2019.

ČETVRTA TAČKA- IZVJEŠTAJ I INFORMACIJE O AKTIVNOSTIMA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE REALIZOVANIM U PERIODU OD 24. OKTOBRA DO 1. DECEMBRA 2019. GODINE:

- (1) Informacija o učešću predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića na Radionici o parlamentarnom nadzoru nad sektorom bezbjednosti, koju je organizovala Misija OEBS-a u Crnoj Gori, u Podgorici 24. i 25. oktobra 2019. godine;
- (2) Informacija o učešću predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića na Četvrtoj regionalnoj konferenciji tijela za jednakost, održanoj u Podgorici 28. i 29. oktobra 2019. godine;
- (3) Informacija sa Sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića sa specijalnom izvjestiteljkom UN za trgovinu ljudima, posebnom ženama i djecom Marijom Gracijom Đamarinaro, održanog u Podgorici 6. novembra 2019. godine;
- (4) Informacija o učešću predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića na Konferenciji na kojoj je predstavljena Analiza podrške i multisektorskog odgovora na potrebe djece sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, održanoj u Podgorici 7. novembra 2019. godine;
- (5) Informacija o učešću članice Odbora za ljudska prava i slobode mr Branke Tanasijević na Sastanku Referentne grupe za evaluaciju Programa saradnje između Vlade Crne Gore i UNICEF-a (2017-2021), održanom u Podgorici 8. novembra 2019. godine i
- (6) Izvještaj o učešću Delegacije Odbora za ljudska prava i slobode i Odbora za rodnu ravnopravnost na Kursu o post-zakonodavnom nadzoru, održanom u Beogradu od 18. do 20. novembra 2019. godine.

Odbor je usvojio Izvještaj i pet Informacija o aktivnostima predsjednika i članova Odbora za ljudska prava i slobode, realizovanim u periodu od 24. oktobra do 1. decembra 2019. godine i to:

- Informaciju o učešću predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića na Radionici o parlamentarnom nadzoru nad sektorom bezbjednosti, koju je organizovala Misija OEBS-a u Crnoj Gori, u Podgorici 24. i 25. oktobra 2019. godine;

- Informaciju o učešću predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića na Četvrtoj regionalnoj konferenciji tijela za jednakost, održanoj u Podgorici 28. i 29. oktobra 2019. godine;

- Informaciju sa Sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića sa specijalnom izvjestiteljkom UN za trgovinu ljudima, posebnom ženama i djecom Marijom Gracijom Đamarinaro, održanog u Podgorici 6. novembra 2019. godine;

- Informaciju o učešću predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića na Konferenciji na kojoj je predstavljena Analiza podrške i multisektorskog odgovora na potrebe djece sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, održanoj u Podgorici 7. novembra 2019. godine;

- Informaciju o učešću članice Odbora za ljudska prava i slobode mr Branke Tanasijević na Sastanku Referentne grupe za evaluaciju Programa saradnje između Vlade Crne Gore i UNICEF-a (2017-2021), održanom u Podgorici 8. novembra 2019. godine i

- Izvještaj o učešću Delegacije Odbora za ljudska prava i slobode i Odbora za rodnu ravnopravnost na Kursu o post-zakonodavnom nadzoru, održanom u Beogradu od 18. do 20. novembra 2019. godine.

Izvještaj i Informacije su, u skladu sa praksom u radu Odbora, postale sastavni dio Zapisnika sa 46. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode.

PETA TAČKA- TEKUĆA PITANJA

U okviru ove tačke dnevnog reda Predsjednik i članovi Odbora nijesu imali predloge i teme o kojima bi se vodila rasprava.

Sjednica je završena u 13 sati i 15 minuta.

SASTAVNI DIO ZAPISNIKA SU:

1. **INFORMACIJA O UČEŠĆU PREDSEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR HALILA DUKOVIĆA NA RADIONICI O PARLAMENTARNOM NADZORU NAD SEKTOROM BEZBJEDNOSTI, KOJU JE ORGANIZOVALA MISIJA OEBS-A U CRNOJ GORI, u Podgorici 24. i 25. oktobra 2019. godine;**
2. **INFORMACIJA O UČEŠĆU PREDSEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR HALILA DUKOVIĆA NA ČETVRTOJ REGIONALNOJ KONFERENCIJI TIJELA ZA JEDNAKOST, održanoj u Podgorici 28. i 29. oktobra 2019. godine;**
3. **INFORMACIJA SA SASTANKA PREDSEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR HALILA DUKOVIĆA SA SPECIJALNOM IZVJESTITELJKOM UN ZA TRGOVINU LJUDIMA, POSEBNOM ŽENAMA I DJECOM MARIJOM GRACIJOM ĐAMARINARO, održanog u Podgorici 6. novembra 2019. godine;**
4. **INFORMACIJA O UČEŠĆU PREDSEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR HALILA DUKOVIĆA NA KONFERENCIJI NA KOJOJ JE PREDSTAVLJENA ANALIZA PODRŠKE I MULTISEKTORSKOG ODGOVORA NA POTREBE DJECE SA SMETNJAMA U RAZVOJU U CRNOJ GORI, održanoj u Podgorici 7. novembra 2019. godine;**
5. **INFORMACIJA O UČEŠĆU ČLANICE ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE MR BRANKE TANASIJEVIĆ NA SASTANKU REFERENTNE GRUPE ZA EVALUACIJU PROGRAMA SARADNJE IZMEĐU VLADE CRNE GORE I UNICEF-A (2017-2021), održanom u Podgorici 8. novembra 2019. godine i**
6. **IZVJEŠTAJ O UČEŠĆU DELEGCIJE ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE I ODBORA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST NA KURSU O POST-ZAKONODAVNOM NADZORU, održanom u Beogradu od 18. do 20. novembra 2019. godine.**

INFORMACIJA O UČEŠĆU PREDSEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR HALILA DUKOVIĆA NA RADIONICI O PARLAMENTARNOM NADZORU NAD SEKTOROM BEZBJEDNOSTI, KOJU JE ORGANIZOVALA MISIJA OEBS-A U CRNOJ GORI, u Podgorici 24. i 25. oktobra 2019. godine

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković učestvovao je na Radionici o nadzoru nad sektorom bezbjednosti za Skupštinu Crne Gore, održanoj u Podgorici 24. i 25. oktobra 2019.

Radionicu je organizovala Misija OEBS-a u Crnoj Gori.

Pored predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode, na Radionici su učestvovali: sekretar Odbora za ljudska prava i slobode Slava Burić, saradnica u Sekretarijatu Odbora Sonja Jokić i saradnici u Sekretarijatu Odbora za bezbjednost i odbranu: Nevena Čabarkapa, Ivana Gardašević, Vera Damjanović i Adnan Crnovršanin.

Uvodno obraćanje na Radionici imao je John Corrigan, menadžer programa za bezbjednost OEBS-a, a Radionicu je vodio ekspert Peter Vanhoutte, nekadašnji član belgijskog Parlamenta sa preko 15 godina iskustva u jugoistočnoj Evropi i šire. Radio je kao ekspert za jačanje parlamenta i političkih partija na Kosovu, Gruziji, Moldaviji, Indoneziji, Nepal, Surinamu, Gvajani, Bangladešu, Turskoj, Srbiji, Kirgistanu, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini i Republici Sjevernoj Makedoniji.

Prvog dana Radionice učesnici su informisani o osnovama parlamentarnog nadzora, sa posebnim osvrtom na parlamentarni nadzor nad sektorom bezbjednosti (policija, odbrana i obavještajne službe). Ekspert Vanhoutte je govorio o ključnim dokumentima na osnovu kojih se sprovodi parlamentarni nadzor nad sektorom bezbjednosti, među kojima su: Ustav, Poslovnik, zakoni o sektoru bezbjednosti, policiji, vojsci i

obavještajnim službama. Takođe, važnim smatra razmatranje izvještaja o radu ovih organa, kao i izvještaje koje podnose nezavisne institucije, poput Zaštitnika ljudskih prava i sloboda i Državne revizorske institucije.

Bilo je riječi o načinu sprovođenja efikasnog nadzora i potrebi koordinacije svih subjekata uključenih u ovaj proces. Ekspert je ukazao da je u sklopu parlamentarnog nadzora važno razgovarati o politikama, a ne samo o zakonima. U okviru parlamentarnog nadzora, poslanici mogu razgovarati sa nadležnim ministrima, organizovati saslušanja, posjete, istrage, redovne tematske sjednice ili ad-hoc sjednice kada se pojavi određeni problem. Da bi parlamentarni nadzor bio efikasan, moraju biti obezbijedena sredstva za njegovo sprovođenje. U postupku vršenja parlamentarnog nadzora nad sektorom bezbjednosti postavljaju se pitanja koja se odnose na to da li su nadležne službe i službenici dorasli zadatku, kakav je sistem obrazovanja i obuka službenika, da li su adekvatne prostorije za njihov rad i oprema kojom raspolažu. Takođe, sa posebnom pažnjom se treba odnositi prema potencijalnoj zloupotrebi ovlaštenja.

Drugog dana Radionice ekspert Peter Vanhoutte je govorio o procjeni zakonodavnog okvira u oblasti sektora bezbjednosti i nadzoru nad obavještajnim službama, kao i o načinu postupanja sa tajnim podacima.

Informisao je učesnike Radionice o ciklusu javnih politika koji podrazumijeva sledeće faze: definiciju problema i utvrđivanje agende, razvoj javne politike, izbor i dizajn preferirane opcije javne politike, implementaciju i praćenje i evaluaciju i procjenu zakonodavnog okvira. Takođe, učesnici su upoznati sa predlogom javne politike (*policy paper*), kao neakademske dokumentom. U pripremi predloga javne politike potrebno je kvalitetno opisati problem, opcije za njegovo rješavanje i predložiti rješenje, odnosno pravac djelovanja. Stil pisanja treba da bude što efikasniji, koncizniji, a kratki predlog javne politike (*policy brief*) treba da bude do polovine stranice i u njemu treba sumirati ključne argumente.

Ekspert Peter Vanhoutte je informisao učesnike Radionice o parlamentarnom nadzoru nad obavještajnim službama predstavljajući belgijsko iskustvo u ovoj oblasti. Naglasio je da je od nezavisnosti Belgije do uspostavljanja parlamentarnog nadzora trebalo da prođe 161 godina, a 168 godina do donošenja zakona o obavještajnim službama. U Belgiji u skladu sa Zakonom o nadzoru nad Državnom bezbjednosti i Vojnim obavještajnim službama djeluje Stalni odbor (Odbor I) koji nadgleda obavještajne i bezbjednosne službe i Stalni odbor (Odbor P) koji nadgleda policiju. Odbor I je odgovoran posebnom nadzornom parlamentarnom odboru kojim predsjedava Predsjednik Senata, a Odbor P je odgovoran Posebnom nadzornom parlamentarnom odboru kojim predsjedava Predsjednik Donjeg doma Parlamenta. U Parlamentu Belgije sada postoji jedan nadzorni parlamentarni odbor koji ima 13 članova, ali nema pristup tajnim podacima, tako da su Odbori I i P „realne oči i uši“ Parlamentarnog nadzornog odbora. Stalni odbor I čine: tri sudije i jedan službenik, koje imenuje Parlament, istražna služba sa pet istraživača i 16 administrativnih službenika. Svi imaju dozvolu za pristup tajnim podacima i obavezu čuvanja tajnosti. Stalni odbor I sprovodi istrage po sopstvenoj inicijativi, na zahtjev Parlamentarnog odbora, na zahtjev resornog ministra ili institucije ili nakon određene pritužbe/žalbe. Takođe, ovaj Odbor vrši naknadni nadzor nad posebnim obavještajnim metodama koje se koriste prilikom prikupljanja obavještajnih podataka. Stalni odbor može da obaveže obavještajne i bezbjednosne službe da predaju zvanična dokumenta koja se tiču određene istrage i može da sasluša bilo koga, pri čemu pripadnici službi imaju obavezu da pruže sve informacije koje se od njih zahtijevaju. Članovi Stalnog odbora I mogu da zabrane upotrebu posebnih metoda u okviru planirane operacije ako smatraju da su one nezakonite. Odbor I nikada ne odgovara direktno na pritužbe, već su informacije dostupne u godišnjem izvještaju koji podnosi Parlamentarnom nadzornom odboru koji održava sjednice zatvorene za javnost.

Na Radionici su realizovane brojne interaktivne vježbe koje su podrazumijevale angažman svakog učesnika. Analizirani su članci iz novina koji se odnose na bezbjednost i ljudska prava i u vezi s njima postavljana su pitanja Vladi u cilju vršenja nadzora nad sprovođenjem određenih politika. Takođe, učesnici su u grupama pripremali predloge javnih politika (*policy paper*).

INFORMACIJA
O UČEŠĆU PREDSDJEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE
DR HALILA DUKOVIĆA NA ČETVRTOJ REGIONALNOJ
KONFERENCIJI TIJELA ZA JEDNAKOST,
održanoj u Podgorici 28. i 29. oktobra 2019. godine

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković učestvovao je na Četvrtoj regionalnoj konferenciji tijela za jednakost, održanoj u Podgorici 28. i 29. oktobra 2019.

Konferenciju su otvorili predsjednik Skupštine Crne Gore Ivan Brajović, šefica Misije OEBS-a u Crnoj Gori Maryse Daviet, predstavnik Kancelarije UNICEF-a u Crnoj Gori Michaela Bauer, predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković, predsjednica Izvršnog odbora EQUINET mreže Tena Šimonović-Einwalter, generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Blanka Radošević-Marović i zamjenica Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore koja obavlja dužnost Zaštitnika/ce Zdenka Perović.

Predsjednik Skupštine Crne Gore Ivan Brajović je saopštio da se poslanici u Skupštini Crne Gore, aktivnostima u radnim tijelima i cjelokupnim javnim djelovanjem, bore protiv diskriminacije i promovišu vrijednosti koje institucija Ombudsmana zastupa. Ocijenio je da institucija Zaštitnika u Crnoj Gori uživa sve veće poštovanje i podsjetio da predstoji izbor novog Ombudsmana za kojeg imamo odlične kandidate. Istakao je da Skupština Crne Gore inicira, redovno organizuje i učestvuje na regionalnim i drugim međunarodnim okupljanjima parlamenataraca, jer dragocjenom smatra razmjenu mišljenja, iskustava i ideja o temama od zajedničkog interesa.

Šefica Misije OEBS-a u Crnoj Gori Maryse Daviet je podsjetila da su se države članice OEBS-a obavezale da podržavaju i brane ravnopravnost i ljudska prava i uspostavile mehanizme, agencije i institucije za postizanje jednakosti. S obzirom da su se države članice OEBS-a 2008. godine u Helsinkiju saglasile da podrže pluralističko civilno društvo i podstaknu partnerstva između različitih aktera u unapređenju i zaštiti ljudskih prava, ocijenila je da tijela za jednakost predstavljaju realizaciju tih obaveza. Zaključila je da je Misija OEBS-a razvila snažno partnerstvo sa Skupštinom i svim inicijativama za ravnopravnost.

Predstavnik Kancelarije UNICEF-a u Crnoj Gori Michaela Bauer je ocijenila da postoji unapređenje kvaliteta života djece širom svijeta, u regionu i u Crnoj Gori. S druge strane, ukazala je na aktuelne izazove, kao što su siromaštvo, nejednakost, nedostatak pristupa uslugama i podršci, diskriminacija i stigma, nasilje u porodici, u školi i na internetu, zbog čega sva djeca nemaju jednake šanse za srećno djetinjstvo. Nezavisne institucije za ljudska prava imaju ključnu odgovornost u praćenju napretka u pravima djeteta. Zaključila je da je potrebna snažna saradnja državnih institucija i nevladinog sektora kako bi izgradili bolji svijet za svako dijete.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković je istakao da Odbor za ljudska prava i slobode, u skladu sa svojom Poslovnikom Skupštine utvrđenom nadležnošću, ima važnu ulogu u oblasti ostvarivanja, zaštite i unapređivanja ljudskih prava i sloboda i preduzima brojne aktivnosti u ovoj oblasti. Upoznao je učesnike Konferencije sa multisektorskim pristupom u rada Odbora koji kroz kvalitetnu saradnju sa institucijom Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, kao prirodnim partnerom i saveznikom i sa nadležnim državnim organima, međunarodnim organizacijama sa sjedištem u Crnoj Gori i nevladinim organizacijama koje se bave zaštitom ljudskih prava, realizuje brojne aktivnosti u cilju postizanja većeg stepena poštovanja i zaštite ljudskih prava i sloboda. Podsjetio je da se Planom rada Odbora obuhvataju sve važne aktivnosti iz oblasti vladavine prava, odnosno iz domena koji pokrivaju pregovaračka Poglavlja 23 i 24 navodeći da je u svim dosadašnjim planovima rada Odbora akcenat bio i na zaštiti od diskriminacije. Istakao je da su Odbor za ljudska prava i slobode i Skupština Crne Gore svoj doprinos ovoj oblasti dali usvajanjem sistemskog Zakona o zabrani diskriminacije 2010. godine, a nakon toga usvajanjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije 2014. godine kada je isti usaglašen sa međunarodnim zakonodavstvom u ovoj oblasti, kao i usvajanjem Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom.

Predsjednik Odbora je ukazao da je kontinuiranim praćenjem stanja u oblasti zabrane diskriminacije ocijenjeno da je i dalje prisutno nedovoljno prepoznavanje i procesuiranje slučajeva diskriminacije, na šta ukazuje i Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore. Stoga je Skupština zaključila da je neophodno da Zaštitnik, u saradnji sa nadležnim subjektima, prvenstveno Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, uloži dodatne napore na promociji zakonodavnog okvira kojim je regulisana oblast antidiskriminacije u cilju približavanja ove oblasti građanima i nadležnim organima koji postupaju u slučajevima koji se tiču diskriminacije.

Predsjednica Izvršnog odbora EQUINET mreže Tena Šimonović-Einwalter je ocijenila da je regionalna Mreža tijela za jednakost jugoistočne Evrope koja je osnovana 2016. godine vrlo korisna za

razmjenu iskustava i najboljih praksi, jer se institucije ombudsmana u regionu suočavaju sa sličnim izazovima. Iako su ove institucije relativno nove u poređenju sa onima iz Zapadne i Sjeverne Evrope, u nekim oblastima smo nekoliko koraka ispred njih. Zakoni u mnogim od ovih država su sveobuhvatni, sa velikim brojem diskriminacijskih osnova i područja diskriminacije. Takođe, države regiona imaju brojne i kvalitetne strateške dokumente. S druge strane, problemi postoje u implementaciji zakona i strategija, čemu treba posvetiti posebnu pažnju.

Blanka Radošević-Marović je istakla da Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ima decenijsku saradnju sa institucijom Zaštitnika, posebno u sprovođenju obuka u oblasti zaštite od diskriminacije i učešću predstavnika Institucije u radnim grupama za izradu nacрта zakona i strateških dokumenata. Ranije su imali svojstvo članova radnih grupa, a u posljednjem periodu imaju svojstvo posmatrača i konsultanata. Takođe, intenzivirana je saradnja u pružanju podrške Ombudsmanu u cilju sistematizovanog, efikasnog i blagovremenog prikupljanja podataka o svim slučajevima diskriminacije koje su, po Zakonu o zabrani diskriminacije, organi policije, sudstva, tužilaštva i inspekcije dužni da dostavljaju Ombudsmanu. Zaključila je da u narednom periodu treba raditi na podizanju svijesti javnosti o neophodnosti poštovanja principa jednakosti, ravnopravnosti i nediskriminacije po osnovu ličnih svojstava.

Zamjenica Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore koja obavlja dužnost Zaštitnika/ce Zdenka Perović je podsjetila da je na Konferenciji u Beogradu, održanoj na Međunarodni dan tolerancije - 16. novembra 2016. godine formirana Regionalna mreža tijela za jednakost. Nakon toga, na konferencijama u Zagrebu i Tirani bilo je riječi o izazovima prikupljanja statističkih podataka o diskriminaciji i nezavisnosti tijela za jednakost. Ukazala je na važnost primjene međunarodnih standarda u zaštiti od diskriminacije, kao što su revidirana Preporuka opšte politike broj 2 Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije i Preporuka Evropske komisije o standardima tijela za jednakost iz juna 2018. godine i zaključila da se ovi standardi poštuju i primjenjuju u instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Na prvom Panelu na temu „Borba protiv diskriminacije od ranog djetinjstva do odrasle osobe (30 godina UN Konvencije o pravima djeteta)“ govorili su: međunarodna ekspertkinja za prava djeteta Nevena Šahović-Vučković, zamjenica Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore Snežana Mijušković, predstavnic „Zlatnih savjetnika/ca Zaštitnika“ Lana Jovanović, zamjenik Pravobraniteljice za prava osoba sa invaliditetom Republike Hrvatske Darijo Jurišić i pravobraniteljica za prava djeteta Republike Hrvatske Helena Pirnat-Dragičević.

Nevena Šahović-Vučković, ekspertkinja koja je 1996. osnovala prvi jugoslovenski Centar za prava djeteta, nakon toga i Centra za ljudska prava i 1989. prevela Konvenciju UN o pravima djeteta na srpsko-hrvatski jezik je podsjetila da je Konvencijom UN o pravima djeteta, kao međunarodnim dokumentom koji je ratifikovalo 196 država, proklamovana zabrana diskriminacije djece. 1991. godine Komitet UN za prava djeteta je pravo na zaštitu od diskriminacije uvrstio među četiri osnovna principa Konvencije. Mnoge države su ustavom proklamovale prava djeteta i zabranu njihove diskriminacije, a u preko 100 država postoje zakoni o pravima djeteta. Mišljenja je da bi sve države trebalo da usvoje poseban zakon o pravima djeteta. Većina država ima opšte ili posebne strategije za zaštitu prava djeteta. Pojačana je svijest medija o pravima djece i veće je uključivanje djece u pitanja koja ih se tiču. Podsjetila je da je prije usvajanja Konvencije o pravima djeteta samo u Norveškoj postojao Ombudsman za djecu, a sada oko 100 država ima takvu instituciju ili zamjenika Ombudsmana koji se bavi pravima djeteta. Da bi prava imala smisla, potrebno je obezbijediti pravnu zaštitu koja djeci žrtvama diskriminacije omogućava da se u pravnom postupku obrate nekom tijelu, kao što su nezavisne institucije i sudovi. Ekspertkinja Šahović-Vučković smatra da diskriminacija djece nije manja od one koja je postojala prije 30 godina, ali su putevi za zaštitu mnogo vidljiviji. Za unapređenja stanja u ovoj oblasti potrebne su mjere za uspostavljanje vladavine prava, unapređenje nezavisnosti institucija za zaštitu prava i promjena svijesti građana.

Snežana Mijušković je ocijenila da je opšte stanje prava djeteta u Crnoj Gori na zadovoljavajućem nivou, ali su prisutne određene neravnomjernosti u uživanju prava. Izazovi se odnose na obezbjeđivanje uslova u kojima bi svako dijete u Crnoj Gori uživalo jednaka prava i na pripremu djece da odrastu u svijetu novih izazova. U različitim regijama Crne Gore evidentne su razlike u pristupu djece pravima. U narednom periodu potrebno je unaprijediti međusektorsku saradnju i prohodnost informacija između centralnog i nivoa lokalnih samouprava. Takođe, neophodno je uspostaviti bolju koordinaciju politika koje se tiču djece i stalne edukacije u ovoj oblasti.

Predstavnic „Zlatnih savjetnika/ca Zaštitnika“ Lana Jovanović je ukazala na važnost glasa djece u donošenju odluka u pitanjima koja ih se tiču i ocijenila da je djeci potrebna ozbiljna edukacija o njihovim pravima i podrška da iskažu svoje mišljenje.

Zamjenik pravobraniteljice za prava osoba sa invaliditetom Republike Hrvatske Darijo Jurišić je govorio o važnosti rane intervencije, jer su prve tri godine najvažnije u životu svake osobe. Istakao je da je

pravo na ranu intervenciju ljudsko pravo. Ukazao je na važnost multisektorske saradnje i uključivanja lokalnih samouprava u pitanja koja se tiču djece.

Pravobraniteljica za prava djeteta Republike Hrvatske Helenca Pirnat-Dragičević je saopštila da je u Hrvatskoj povećana svijest o pravima djeteta, ali još uvijek postoje brojni odrasli, čak i stručnjaci koji u kontaktu sa djecom ne poznaju njihova prava. Prava djeteta su prava sa kojima se rađa i nije ih potrebno zaslužiti, a odrasli treba da nauče djecu odgovornosti. Istakla je da je participativno pravo najmanje zastupljeno pravo djeteta i naglasila da je dijete subjekt koji ima prava i obaveze.

Na drugoj Panel diskusiji o etničkim i vjerskim stereotipima i predrasudama kao uzroku diskriminacije govorili su: zamjenica Pučke pravobraniteljice Republike Hrvatske Tena Šimonović-Einwalter, profesorica na Fakultetu političkih nauka Univerziteta Crne Gore prof. dr Sonja Tomović -Šundić, filozof i politikolog dr Goran Sekulović, izvršni direktor NVO „Mladi Romi” Samir Jaha i savjetnica u instituciji Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore Milena Krsmanović.

Zamjenica Pučke pravobraniteljice Republike Hrvatske Tena Šimonović Einwalter je istakla da se protiv rasne ili etničke diskriminacije bore reaktivno i preventivno. Kontinuirana istraživanja o stavovima i nivou svijesti o diskriminaciji u Hrvatskoj pokazuju da godinama postoje isti stereotipi i negativni stavovi prema određenim društvenim grupama, a najzastupljenije su predrasude prema Romima koji se najčešće susreću sa diskriminacijom. Zabilježen je porast broja medija koji šire stereotipe i podstiču nasilje usmjereno na manjinske grupe, kao i porast netolerancije prema političkim oponentima, nacionalnim i seksualnim manjinama. Nedostaju im jasne i direktne reakcije protiv govora mržnje, pa raspravljaju o potrebi donošenja novog zakona usmjerenog na prevenciju i zaustavljanje lažnih vijesti i govora mržnje na internetu. Zaključila je da je za djelotvornu borbu protiv diskriminacije ključno preveniranje buduće diskriminacije i borba protiv stereotipa i predrasuda.

Profesorica Sonja Tomović-Šundić smatra da treba preventivno djelovati na predrasude i stereotipe i dubinski raditi na promjeni svijesti. Zaključila je da je važna izgradnja tolerantnog društva, snaženje ideje o ljudskim pravima i jačanje institucija koje se bave njihovom zaštitom i promocijom. Potrebna je promjena kulturoloških obrazaca i snažnije aktivnosti na povezivanju sa akademskom zajednicom. Takođe, neophodno je jačati programe koji će intenzivirati društvenu koheziju, a spriječiti društvenu dezintegraciju i snažiti demokratske institucije.

Filozof i politikolog dr Goran Sekulović je govorio o interkulturalnom dijalogu, kao civilizacijskoj i demokratskoj brani za stereotipe i distancu između pripadnika različitih etniciteta i konfesija. Naglasio je da dijalog treba da se podstiče zbog ostvarivanja humanističkih i razvojnih ciljeva svake zajednice. Interkulturalni dijalog može pomoći da se cijeni raznolikost, a istovremeno podržava društvena kohezija zbog čega više aktivnosti treba usmjeriti na podsticanje interkulturalnog dijaloga.

Izvršni direktor NVO „Mladi Romi“ Samir Jaha je govorio o položaju Roma u Crnoj Gori, njihovoj zastupljenosti u institucijama i aktivnostima preduzetim u oblasti obrazovanja, zapošljavanja i stanovanja. Iako je u posljednjih deset godina u Crnoj Gori ostvaren najveći napredak u obrazovanju Roma, smatra da u narednom periodu veću pažnju treba posvetiti obezbjeđivanju kvalitetnog obrazovanja. Podsjetio je da je prema istraživanju CEDEM-a iz 2019. godine u Crnoj Gori najprisutnija etnička distanca prema Romima.

Savjetnica Milena Krsmanović je saopštila da su predrasude i stereotipi često uzrok diskriminatorskih ponašanja i praksi. Stereotipi imaju izraženu funkciju pojednostavljenja socijalne realnosti, a u njihovoj osnovi su procesi socijalne karakterizacije i generalizacije. Stereotipi i predrasude nijesu urođeni, već se uče od rođenja, od šire porodice, prijatelja, profesora, putem medija i socijalnih mreža, a za njihovo prevazilaženje važno je informisanje putem škola i medija, kao i razumijevanje međusobnih razlika.

U okviru trećeg Panela na temu „Kako obezbijediti apsolutnu nezavisnost tijela za jednakost (pravo, politika i stvarnost)“ govorili su predstavnici tijela za jednakost iz regiona: Miha Lobnik, Hilmi Jashari, Robert Gajda, Tatjana Jokanović, Ljubinko Mitrović, Marijan Ponjavić i Šučko Baković, bivši Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Miha Lobnik je informisao o radu slovenačkog tijela za jednakost koje je formirano u oktobru 2016. U početku su imali problema u obezbjeđivanju finansijskih sredstava, ali vremenom stanje se poboljšalo, pa je značajno povećan broj stručnog kadra i budžetskih sredstava, od 200.000 eura u oktobru 2016. na 1.200.000 eura u februaru 2019.

Hilmi Jašari, Ombudsman u Republici Kosovo je izjavio da se kod državnih institucija morao boriti za rješavanje problema neadekvatnih prostorija Institucije, pokušaj limitiranja budžetskih sredstava i produženje vremena planiranog za izlaganje prilikom podnošenja godišnjih izvještaja na plenumu Skupštine.

Robert Gajda, predstavnik albanskog tijela za jednakost se susreće sa institucionalnim izazovima koji uključuju materijalne, finansijske i administrativne probleme i funkcionalnim koji se tiču efektivnosti njihovih

odluka i praćenja preporuka. U albanskom tijelu za jednakost postoji mogućnost donošenja pravno vezujuće odluke, ali je potrebno da se ona prvo potvrdi u sudu.

Tatjana Jokanović iz institucije Poverenika za zaštitu ravnopravnosti Srbije je saopštila da je odnos izvršne vlasti u Srbiji prema ovom nezavisnom organu najbolje prikazan u procentima ispunjenosti preporuka Poverenice, jer je u 2016. taj procenat iznosio 93,9%, u 2017. godini 91,6%, a u 2018. godini 98,3%.

Ljubinko Mitrović, Ombudsman za ljudska prava Bosne i Hercegovine je naglasio da njihova institucija nije nezavisna, iako je zakonski tako definisana, a problemi nastaju prilikom obezbjeđivanja finansijskih sredstava za rad. Trenutno je u pripremi zakonsko rješenje koje će dodatno oslabiti Instituciju, jer dodatno problematizuje pitanje finansija i kontrole sredstava, umjesto da ga olakšava.

Marijan Ponjavić, državni savjetnik u Komisiji za sprječavanje i zaštitu od diskriminacije Republike Sjeverne Makedonije je informisao da ovo tijelo trenutno ne funkcioniše zbog zastoja u skupštinskoj Komisiji za izbor i imenovanja. Određene politike po pitanju zaštite od diskriminacije treba unaprijediti u skladu sa sadašnjim društvenim potrebama i postojećim međunarodnim normama, a vlasti moraju omogućiti potpunu nezavisnost tijela za ravnopravnost.

Bivši Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore Šučko Baković je istakao da je tokom više od devet godina rada u Instituciji primijetio postepeno derogiranje značaja i povoljnosti koje je Zaštitnik uživao prilikom osnivanja Institucije. Zaštitnik i zamjenici Zaštitnika tada su imali mnogo veća primanja, poput predsjednika i sudija Ustavnog suda, a Zaštitnik je bio zaštićen imunitetom, poput poslanika. Sada je prisutna potpuno drugačija slika, primanja su mnogo manja, a imunitet Zaštitnika je samo funkcionalan.

Drugog dana Konferencije na Panel diskusiji na temu "Mediji i tijela za jednakost - prirodni saveznici ili samo izvor informacija u borbi protiv diskriminacije" govorili su: zamjenica Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske Mladenka Morović, pomoćnica direktora Agencije za elektronske medije Sunčica Bakić, zamjenica Poverenice za jednakost Republike Srbije Mirjana Kecman, urednik crnogorske informativne agencije "MINA" Milan Žugić i savjetnica za odnose sa javnošću u instituciji Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore Milana Bojović.

Zamjenica Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske Mladenka Morović je saopštila da prate sprovođenje zakona i drugih propisa kojima se uređuje pitanje ravnopravnosti polova. Istakla je da je zakonski zabranjeno javno prikazivanje i predstavljanje žena i muškaraca na uvredljiv i omalovažavajući način. Informisala je da je Pravobraniteljica izradila Medijski kodeks sa smjernicama za izvještavanje o nasilju nad ženama. Zaključila je da su mediji prirodni saveznici i izvori informacija u borbi protiv diskriminacije koji moraju da rade na objektivan i nepristrasan način i poštuju načela ravnopravnosti polova.

Pomoćnica direktora Agencije za elektronske medije Sunčica Bakić je istakla da Agencija svake godine, pored velikog broja izvještaja koji se tiču osnovne primjene zakona, normi i standarda vezanih za medijsko izvještavanje, objavi jedan broj informacija iz šireg korpusa zaštite ljudskih prava. Prema podacima iz 2018. godine svaki peti televizijski oglas na programu crnogorskih televizija je rodno stereotipan, a 1,2% informativnog programa nacionalnog javnog emitera prevedeno je na znakovni jezik, dok na programima komercijalnih televizijskih stanica nema sadržaja prevedenih na znakovni jezik. Sedmično se emituje samo jedna stalna tridesetominutna emisija prevedena na romski jezik. Zaključila je da mediji predstavljaju refleksiju jednog društva od kojih se očekuje da pokrenu određene društvene promjene.

Zamjenica Poverenice za jednakost Republike Srbije Mirjana Kecman je istakla da mediji mogu biti promoteri tolerancije, ali i promoteri stereotipa i predrasuda. Navela je primjer pozitivnog i negativnog uticaja medija koji su prenosili seksističke i mizogine izjave jednog ministra. Tim povodom Poverenica je uputila niz upozorenja, nakon čega je, zahvaljujući medijima, isti smijenjen. Istakla je da je Poverenica organizovala edukaciju i izdala Priručnik za novinare. Zaključila je da bi mediji trebali više da se uključuju u teme vezane za diskriminaciju kako bi doprinijeli stvaranju tolerantnijeg društva.

Urednik crnogorske informativne agencije "MINA" Milan Žugić smatra da politika i političari formiraju javni život u Crnoj Gori. Agencija "MINA" priprema i nudi razne tekstove i video priloge svim crnogorskim medijima. Ukazao je da video priču o romskim porodicama nije preuzeo nijedan medij, za razliku od priča o politici koje preuzimaju skoro svi. Naglasio je da su mediji u Crnoj Gori dosta uradili na promociji LGBTIQ populacije, kao i da je na prvoj Paradi ponosa, održanoj u Podgorici bilo 80% medija. Zaključio je da su mediji ogledalo društva i moraju biti otvoreni kako za pozitivne, tako i za negativne priče.

Savjetnica za odnose sa javnošću u instituciji Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore Milana Bojović je istakla da je institucija Zaštitnika prirodni saveznik medija kada isti rade u skladu sa zakonima, kodeksom, moralnim i etičkim načelima. Institucija Zaštitnika i mediji zajedno rade na promociji ljudskih

prava, afirmaciji načela i vrijednosti jednakosti, tolerancije i nediskriminacije i vrše edukaciju građana. Mediji su važni agenti društvenih promjena i kreatori javnog mnjenja, pa samim tim utiču na oblast ljudskih prava. Istakla je da Zaštitnik prati stanje u oblasti medija i o tome izvještava u Godišnjem izvještaju o radu Zaštitnika. Mišljenja je da mediji nijesu samo svjedoci i izvještači o kršenju ljudskih prava, nego i sami budu izvori i promoteri kršenja ljudskih prava. U oblasti ljudskih prava važno je proaktivnije djelovanje medija.

Na Okruglom stolu na temu „Tijela za jednakost – Glavni izazovi u radu“ učestvovali su: zamjenica Zaštitnika/ce koja obavlja funkciju Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore Zdenka Perović, Ombudsman za ljudska prava Bosne i Hercegovine Ljubinko Mitrović, zagovornik načela jednakosti Slovenije Miha Lobnik, predstavnik Ministarstva rada i socijalne politike u Republici Sjevernoj Makedoniji Elena Grozdanova i Ombudsman Republike Kosovo Hilmi Jašari.

Učesnici su informisali o najvećim problemima i izazovima sa kojima su se suočavali tokom rada u tijelima za jednakost.

Zamjenica Zaštitnika/ce koja obavlja funkciju Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore Zdenka Perović je izjavila da je bilo mnogo teških trenutaka, ali da je Zaštitnik uvijek ostajao pri svom stavu, a drugi su vremenom pokazivali veće razumijevanje za rad ove Institucije.

Ombudsman za ljudska prava Bosne i Hercegovine Ljubinko Mitrović je podsjetio da u zemljama ovog regiona tranzicija traje već 30 godina. Poručio je da se Ombudsman susreo sa brojnim problemima i oponiranjem od strane različitih institucija. Naveo je primjer protivljenja sudskog sistema Bosne i Hercegovine, koji se pozivom na poštovanje prava na privatnost usprotivio preporuci da podaci o platama i imovini sudija budu dostupni javnosti.

Zagovornik načela jednakosti Slovenije Miha Lobnik je ukazao da se trenutak dobijanja informacija o slučajevima navodnog kršenja ljudskih prava može poklopiti kod Zaštitnika i medija i da tako nastaju dodatni problemi, jer mediji često neće sačekati ocjenu Zaštitnika da li je zaista utvrđeno kršenje ljudskih prava ili ne. Ocijenio je da mediji predstavljaju četvrti hibridni stub moći države koji objedinjuje pojedinosti izvršne, zakonodavne i sudske vlasti.

Državna savjetnica za jednake mogućnosti u Ministarstvu rada i socijalne politike u Republici Sjevernoj Makedoniji Elena Grozdanova je informisala da su građani u Republici Sjevernoj Makedoniji nedovoljno upoznati sa diskriminacijom, njihovim pravima i institucijama kojima mogu da se obrate za zaštitu prava. Mnogo veći problem je što skoro niko ne osjeća potrebu da ih informiše o tome, a i sama se susrela sa izazovom prilikom organizacije edukacija o diskriminaciji za urednike medija. Navela je da su edukacije organizovane za urednike medija, jer su oni glavni donosioci odluka o tome koje će informacije biti plasirane u javnost.

Ombudsman Republike Kosovo Hilmi Jašari je ocijenio da se tijela za jednakost u regionu moraju umrežiti putem onlajn platforme na kojoj bi se objavljivale informacije na engleskom jeziku. Takođe, neophodno je da tijela za jednakost uvijek solidarno pružaju podršku i štite jedni druge kada se nađu na meti kritika od strane državnih institucija.

Konferenciju je zatvorila Zamjenica Zaštitnika/ce koja obavlja funkciju Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore Zdenka Perović.

Nacrt zaključaka sa Konferencije dostaviće učesnicima na komentare i sugestije, nakon čega će biti sačinjeni Zaključci koje će dostaviti svim učesnicima Konferencije.

INFORMACIJA
SA SASTANKA PREDSJEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE
DR HALILA DUKOVIĆA SA SPECIJALNOM IZVJESTITELJKOM UN ZA TRGOVINU
LJUDIMA, POSEBNOM ŽENAMA I DJECOM MARIJOM GRACIJOM ĐAMARINARO,
održanog u Podgorici 6. novembra 2019. godine

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković je održao sastanak sa specijalnom izvjestiteljkom UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom Marijom Gracijom Đamarinaro, u sklopu njene posjete Crnoj Gori koja je trajala od 1. do 8. novembra 2019.

Cilj posjete Crnoj Gori je procjena stanja u oblasti trgovine ljudima i prikupljanje informacija iz prve ruke o aktivnostima koje se preduzimaju u borbi protiv trgovine ljudima, naročito o mjerama preduzetim u zaštiti ljudskih prava žrtava trgovine ljudima i o uticaju nacionalnih, regionalnih i međunarodnih anti-trafiking

mjera usmjerenih ka žrtvama trgovine ljudima. Poseban akcenat je usmjeren na izazove u pogledu implementacije međunarodnih i pravnih okvira o trgovini ljudima, naročito ženama i djecom.

U skladu sa njenim mandatom, specijalna izvjestiteljka tokom posjete državi obraća pažnju na brojna pitanja, uključujući:

- oblike i manifestacije trgovine ljudima, koji podrazumijevaju sve oblike trgovine, bez obzira na njihovu nacionalnu ili transnacionalnu prirodu i sve vrste eksploatacije, uključujući, ali se ne ograničavajući na seksualnu eksploataciju, radnu eksploataciju, eksploataciju u porodici, prisilno prosjačenje, prisilni rad, ropstvo ili slične prakse i uklanjanje organa;

- zakonodavni, politički i institucionalni okvir, odnosno pravni okvir koji kriminalizuje trgovinu ljudima u skladu sa definicijom utvrđenom Protokolom za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima i nacionalnim strategijama i mehanizmima saradnje u borbi protiv trgovine ljudima i pružanje pomoći žrtvama;

- ranu podršku koja uključuje ranu identifikaciju i pomoć žrtvama trgovine ljudima, sa posebnim naglaskom na безусловnu prirodu takve podrške žrtvama koje učestvuju u krivičnom postupku;

- pristup efikasnom pravnom lijeku, naknadi štete i posebno obeštećenje žrtvama i druge mjere koje imaju za cilj socijalnu inkluziju preživjelih;

- istragu, krivično gonjenje i kažnjavanje počinitelja i prava žrtava u krivičnom postupku, uključujući načelo nekažnjivosti žrtava trgovine ljudima za krivična djela počinjena tokom ili kao posljedica trgovine ljudima;

- mjere usmjerene na sprečavanje trgovine ljudima i naročito intervencije usmjerene na identifikovane ranjive grupe i

- saradnju i partnerstva, naročito u pogledu prekograničnih slučajeva, ali i saradnju sa drugim akterima, kao što je privatni sektor u borbi protiv trgovine ljudima.

Tokom posjete Crnoj Gori specijalna izvjestiteljka se sastala sa predstavnicima: Ministarstva vanjskih poslova, Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Ministarstva pravde, Ministarstva zdravlja, Ministarstva prosvjete, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva unutrašnjih poslova, Zavoda za zapošljavanje, Uprave policije, institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Vrhovnog suda, Apelacionog suda i Višeg državnog tužilaštva. Takođe, sastala se sa predstavnicima nevladinog sektora koji se bave zaštitom žrtava trgovine ljudine, kao i sa predstavnicima relevantnih međunarodnih organizacija.

Tokom posjete Crnoj Gori specijalna izvjestiteljka za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom je posjetila Prihvatni centar za azilante u Spužu i Alternativni smještaj za azilante na Koniku kako bi izvršila procjenu izazova na identifikaciji i pružanju pomoći žrtvama trgovine ljudima u okviru mješovitih migracija.

Na Sastanku sa predsjednikom Odbora za ljudska prava i slobode dr Halilom Dukovićem specijalna izvjestiteljka UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom, Marija Gracija Đamarinaro je saopštila da je upoznata sa zakonodavnim okvirom koji se odnosi na borbu protiv trgovine ljudima, Memorandumom o saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima i nizom drugih propisa kojima je regulisana ova oblast u Crnoj Gori.

Postavila je sledeća pitanja:

- Da li u Crnoj Gori postoje konkretni zakonski propisi koji se odnose na prosjačenje, kako prosjačenje koje se dešava zbog obezbjeđivanja sredstava neophodnih za život, tako i za organizovano prosjačenje?

- Kakav je odnos građana Crne Gore prema migrantima s obzirom da je u značajnom broju evropskih država prisutna netrpeljivost prema njima?

- Da li Crna Gora planira izmjene politike koja se odnosi na granice i migracije kada postane članica Evropske unije s obzirom da sada ima veoma liberalnu politiku u toj oblasti, što je za svaku pohvalu s aspekta poštovanja ljudskih prava migranata, zbog čega druge države treba da se ugledaju na Crnu Goru?

Specijalna izvjestiteljka je mišljenja da je evidencija slučajeva trgovine ljudima u Crnoj Gori dosta slaba i da bi Odbor za ljudska prava i slobode trebalo da skrene pažnju nadležnim institucijama da posebno vode računa o elementima potencijalnog postojanja trgovine ljudima u aktivnostima krijumčarenja i prevoza migranata do granica susjednih država, prvenstveno Hrvatske. S obzirom da je upoznata da značajan broj lica u Crnoj Gori izraze namjeru da apliciraju za azil u zemlji, a nakon toga se ne pojave na inicijalni intervju, specijalna izvjestiteljka je sugerisala da se nadležnim organima skrene pažnja da dodatno vode računa o indikacijama potencijalne trgovine ljudima. Naglasila je da je važno da se ponovo otvori Sklonište za žrtve trgovine ljudima koje je nedavno zatvoreno, jer nevladina organizacija ne posjeduje potrebnu licencu za pružanje ove vrste usluga. Mišljenja je da treba definisati privremeno rješenje i organizaciji koja je do sada obavljala taj posao, omogućiti nastavak djelovanja, jer je Sklonište neophodno. Takođe, potrebno je obezbijediti dovoljno finansijskih sredstava za pružanje ovih usluga. Podsjetila je da je crnogorskim

zakonodavstvom propisano da će korišćenje sredstava Fonda za naknadu štete žrtvama krivičnih djela biti moguće tek od dana pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Apostrofirala je važnost socijalne inkluzije žrtava trgovine ljudima.

Specijalna izvjestiteljka UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom je ukazala na važnu ulogu koju Skupština Crne Gore treba da ima u praćenju svih aktivnosti koje realizuje Vlada Crne Gore. Takođe, potrebno je obezbijediti veću nezavisnost instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i unaprijediti ulogu Skupštine u postupku imenovanja Zaštitnika.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković je istakao da Crna Gora izražava punu posvećenost aktivnostima na sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima, zaštiti ljudskih prava žrtava trgovine ljudima, osmišljavanju sveobuhvatnog okvira za pružanje zaštite i pomoći žrtvama i svjedocima, kao i obezbjeđivanju efikasne istrage i krivičnog gonjenja i unapređenju međunarodne saradnje u ovoj oblasti. Kada je riječ o trgovini ljudima, naglasio je da je Crna Gora tranzitna zemlja, a ne zemlja porijekla ili krajnje destinacije. U Crnoj Gori trgovina ljudima se pojavljuje na nivou pojedinačnih slučajeva, što je rezultat koordiniranih aktivnosti državnih institucija na ovom polju, pažljivog istraživanja uzroka nastajanja te pojave i ranog preveniranja. Crna Gora je uspostavila adekvatne mehanizme, kako na normativnom, tako i na institucionalnom planu za efikasno i odlučno suprostavljanje ovom problemu.

Zakonodavstvo kojim je regulisana ova oblast je dobro, ali veću pažnju treba posvetiti implementaciji zakona i zaštiti žrtava trgovine ljudima. Za kriminalizaciju trgovine ljudima i procesuiranje trgovine ljudima glavni propisi su Krivični zakonik i Zakonik o krivičnom postupku. Krivičnim zakonikom Crne Gore obuhvaćena su krivična djela kojim se kriminalizuje trgovina ljudima, a to su: čl. 444 trgovina ljudima, čl.445 trgovina djecom radi usvojenja i čl. 446 zasnivanje ropskog odnosa i prevoz lica u ropskom odnosu. Na inicijativu Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima u skladu sa preporukama GRETA-e koje se tiču same definicije kd trgovine ljudima, izmijenjen je član 444 KZ-a, uvođenjem „ropstva i radnji sličnih ropstvu“ i „sklapanje nedozvoljenog braka“ kao dva nova oblika eksploatacije koja nastaju kao posledica djela trgovine ljudima. Zatim, uvedena je i odredba koja tretira irelevantnost pristanka žrtve trgovine ljudima na namjeravanu eksploataciju, kao i: otežavajuće okolnosti za odmjerenje kazne u slučaju da je krivično djelo izvršeno od strane službenog lica prilikom obavljanja njegovih-njenih dužnosti. Takođe, i pomjeranjem starosne granice sa 14 na 18 godina u članu 445 koji kriminalizuje trgovinu djecom radi usvojenja uveden je i termin žrtve krivičnog djela, kao i dva nova člana u Krivičnom zakoniku: Trgovina djelovima ljudskog tijela i Oglašavanje trgovine djelovima ljudskog tijela.

Informisao je specijalnu izvjestiteljku o radu Odbora za ljudska prava i slobode, kao jednog od 14 stalnih radnih tijela Skupštine Crne Gore, multisektorskom pristupu i kvalitetnoj saradnji sa Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore, državnim organima, međunarodnim i nevladinim organizacijama. Takođe, informisao je aktivnostima Odbora na planu unapređenja prava djece, posebno djece sa smetnjama u razvoju. Naglasio je da je Odbor, u saradnji sa Zaštitnikom i nadležnim organima, preduzeo niz aktivnosti na sprečavanju svih vidova eksploatacije djece. Između ostalog, u januaru 2014. Odbor je organizovao Drugi regionalni sastanak parlamentarnih radnih tijela nadležnih za ljudska prava i prava djeteta sa ombudsmanima za djecu zemalja regiona, čime je Crna Gora dala svoj doprinos Kampanji Savjeta Evrope protiv seksualnog iskorišćavanja djece “Jedno od petoro”. Posebnu pažnju Odbor je posvetio suzbijanju prosjačenja i radne eksploatacije djece, zastupljene posebno kod romske populacije, a naročito tokom ljetnjih mjeseci na primorju. Podsjetio je da prosjačenje predstavlja tradiciju kod romskog naroda, tako da je ove slučajeve teško otkriti i procesuirati. Istakao je da se Odbor priključio Kampanji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore „Naučimo ih nešto drugo“, koja je sprovedena u cilju prevencije i sprečavanja prosjačenja djece.

Predsjednik Odbora je najavio da će Odbor do kraja novembra na sjednici u proširenom sastavu razmotriti Strategiju za borbu protiv trgovine ljudima 2019-2024. sa Akcionim planom za 2019. Takođe, informisao je da će Odbor, u saradnji sa UK Human Trafficking Foundation, u martu 2020. godine organizovati Međunarodnu radionicu na temu: „Saradnja evropskih parlamentaraca u borbi protiv trgovine ljudima u zemljama Zapadnog Balkana” koja je bila planirana za 9/10. oktobar 2019. godine, ali je zbog dešavanja u britanskom Parlamentu, na predlog partnera iz Velike Britanije, pomjerena za prvi kvartal 2020. Međunarodna radionica predstavlja nastavak regionalnog okupljanja na ovu temu, započetog u Beogradu, u maju 2017. godine i nastavljenog u Albaniji u septembru 2018. godine, a na Radionicu su bili pozvani poslanici iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Hrvatske, Republike Kosovo, Crne Gore, Republike Sjeverne Makedonije, Rmunije, Srbije, Slovenije i Ujedinjenog Kraljevstva, kao i predstavnici nadležnih državnih organa Crne Gore i naši partneri iz međunarodnih organizacija i civilnog sektora.

Dr Halil Duković je ocijenio da je odnos crnogorskih građana prema migrantima pozitivan, čemu doprinosi prethodno iskustvo sa izbjeglicama sa početka 1990-ih godina i to što je naša država turistička destinacija koju posjećuje veliki broj turista iz svih krajeva svijeta. Informisao je da postoji Centar za prihvatanje

azilantata i istakao da nema netrpeljivosti između crnogorskog stanovništva i migranata. U Crnoj Gori nije zabilježen nijedan slučaj nasilja prema ovim licima. Kada je riječ o politikama Crne Gore nakon pristupanja Evropskoj uniji, mišljenja je da će Crna Gora usklađivati svoje standarde sa evropskim.

Zaključeno je da uspješna borba protiv trgovine ljudima podrazumijeva multisektorski pristup i intenzivnu saradnju, uz primjenu efikasnih mjera na planu prevencije, suzbijanja, kažnjavanja učinilaca i zaštite žrtava.

Specijalna izvjestiteljka UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom Marija Gracija Đamarinaro će sačiniti Nacrt izvještaja sa zaključcima koji će dostaviti svim subjektima sa kojima se sastala, radi komentara i sugestija, a zvaničan Izvještaj biće predstavljen na sjednici Savjeta UN za ljudska prava u junu 2020. godine.

IZJAVA
SPECIJALNE IZVJESTITELJKE UN ZA TRGOVINU LJUDIMA, POSEBNO ŽENAMA I
DJECOM MARIJE GRACIJE ĐAMARINARO PO ZAVRŠETKU POSJETE CRNOJ GORI,
održane od 1. do 8. novembra 2019. godine

Podgorica, 8. novembar 2019. godine

Na poziv Vlade Crne Gore, zemlju sam zvanično posjetila u periodu od 1. do 8. novembra 2019. godine kako bih izvršila procjenu situacije u oblasti trgovine ljudima, posebno ženama i djecom, kao i kako bih definisala nivo ostvarenog napretka i preostale izazove u borbi protiv ovog vida kršenja ljudskih prava.

Ovim putem želim da izrazim svoju iskrenu zahvalnost Vladi Crne Gore na ovom pozivu, kao i na punoj saradnji koja mi je pružena, kako prije, tako i tokom moje posjete. Sama činjenica da je Vlada pozdravila moj dolazak ukazuje na posvećenost zemlje borbi protiv trgovine ljudima.

Tokom svoje osmodnevne posjete Crnoj Gori bila sam u prilici da razmijenim stavove sa brojnim ministrima i zvaničnicima Vlade iz Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva vanjskih poslova, Ministarstva ljudskih i manjinskih prava, Ministarstva pravde, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva obrazovanja, Ministarstva zdravlja, Državnog tužilaštva, Vrhovnog suda, Uprave policije, kao i članova Parlamenta i kancelarije Ombudsmana. Posjetila sam i Prihvatni centar za azilante u Spuzi i alternativni smještaj za azilante na Koniku. Takođe sam imala i sastanke sa predstavnicima organizacija civilnog društva koji se bave pitanjem trgovine ljudima i povezanim pitanjima, a bila sam i u prilici da posjetim dva skloništa u Nikšiću i u Podgorici. Na kraju, imala sam sastanke sa predstavnicima agencija, fondova i programa sistema Ujedinjenih nacija, kao i sa članovima diplomatske zajednice u Crnoj Gori.

Na osnovu mojih preliminarnih saznanja, a uprkos činjenici da nema dovoljno zvaničnih raspoloživih podataka, migranti koji prate takozvanu „Balkansku rutu“ vide Crnu Goru kao tranzitnu zemlju i destinaciju; a obzirom da predstavljaju ranjivu grupu, tokom svog putovanja, neki od njih mogu da postanu žrtve trafikinga i eksploatacije. Međutim, takođe je prisutan i problem internog trafikinga koji posebno pogađa romske zajednice. Sve ukazuje na to da je trgovina ljudima posebno izražena na primorju i to tokom ljetnje sezone, gdje su posebno zabrinjavajući slučajevi trgovine ljudima za potrebe seksualne i radne eksploatacije, služenja u domaćinstvu i prosjačenja. Zapravo, najskorije identifikovani slučaj odnosio se na dva državljanina Pakistana koji su bili žrtve trgovine ljudima u cilju radne eksploatacije u ugostiteljskoj djelatnosti. Civilno društvo je izrazilo svoju zabrinutost da je broj ovih slučajeva veći od onih koji su trenutno identifikovani.

Djeca, posebno iz romskih zajednica, predstavljaju ranjivu grupu u smislu prisilnog i organizovanog prosjačenja, dok djevojčice, kako one iz Crne Gore tako i one van njenih granica, se prodaju radi zasnivanja brakova u romskim zajednicama u Crnoj Gori i u drugim zemljama. Jedan od ovakvih slučajeva koji su identifikovani tokom prošle godine, a za koje su podignute optužnice, je i slučaj djevojčice iz romske zajednice koju je njen otac prodao za iznos od 5.000 eura radi ugovorenog braka. Kada je riječ o trgovini radi prosjačenja, identifikovan je još jedan slučaj koji se tiče četiri maloljetna lica iz romske zajednice koji su bili prisiljeni da prosjače, u kontekstu organizovanog prosjačenja. Pozdravljam strategiju za prevenciju koju je Crna Gora usvojila, a koja se tiče romskih manjina, a posebno bih istakla edukativne programe koje imaju za cilj da destimulišu rane brakove, da spriječe napuštanje škole i da osiguraju da romska djeca pohađaju predškolske ustanove, osnovne i srednje škole. Postoje i mnogi drugi programi koji imaju za cilj društvenu integraciju romske zajednice uključujući i obrazovanje, pružanje smještaja i mogućnosti za dobijanje zaposlenja.

Od 2017. godine, Crna Gora je postala značajna tranzitna zemlja za migrante koji se kreću „Balkanskom rutom“. Prateći takozvanu južnu balkansku rutu, migranti se kreću iz Albanije, preko Crne Gore ka Bosni i Hercegovini. Prema zvaničnim statističkim podacima, broj migranata u tranzitu se povećao sa

799 koliko ih je zabilježeno 2017. godine na 4.580 migranata u 2018. godini i 6.380 migranata zabilježenih u periodu od januara do oktobra ove godine. Dok je samo u oktobru 2019. godine, broj migranata u tranzitu iznosio 1.038. Ove brojke ukazuju da je vjerovatno i broj potencijalnih žrtava trgovine ljudima takođe u porastu. Za migrante u Crnoj Gori, zemlja predstavlja samo tranzitnu zonu. Iako mnogi inicijalno izraze namjeru da apliciraju za azil u zemlji, samo mali broj njih se zadrži dovoljno dugo da zaokruži proceduru za dobijanje statusa izbjeglice. Saopštene informacije ukazuju na to da se ovi migranti zadržavaju u zemlji onoliko dugo koliko im je potrebno da nađu način da nastave svoje putovanje ka drugim evropskim zemljama. U ovakvim uslovima, identifikovanje slučajeva trgovine ljudima među migrantima u tranzitu predstavlja pravi izazov. Migranti rijetko otkrivaju službenim licima elemente koji bi mogli da dovedu do identifikacije slučajeva trgovine ljudima iz straha da bi to moglo da odloži njihovo dalje kretanje ka drugim zemljama Evrope. Ipak, intervjui sa azilantima koji žele da dobiju status izbjeglica u Crnoj Gori mogao bi da bude dobra prilika za procjenu ranjivosti ove grupe kada je riječ o trgovini ljudima. Saradnja sistema azila i sistema zaštite predviđene za žrtve trgovine ljudima može da pruži novi nivo zaštite i da osigura preduzimanje adekvatnih mjera za one koji tokom svog putovanja postanu ili mogu da postanu žrtve trgovine ljudima i eksploatacije.

Pozdravljam zakonodavne inicijative kao što je zakon kojim se uspostavlja fond za nadoknadu štete žrtvama nasilja koji će žrtvama trgovine ljudima osigurati lakši pristup nadoknadi štete. Međutim, ovaj zakon koji je usvojen 2015. godine će stupiti na snagu tek nakon što Crna Gora postane članica Evropske unije. Moja snažna preporuka je da Vlada i Parlament odrede raniji datum stupanja na snagu ovog zakona koji je ključan za socijalnu inkluziju žrtava i preživjelih.

Tokom svoje posjete, izrazila sam zabrinutost u pogledu malog broja žrtava koje su identifikovane i kojima je pružena podrška, kao i zbog malog broja krivičnih postupaka. Vlada Crne Gore je nedavno izmijenila svoju operativnu strukturu za borbu protiv trgovine ljudima. Od avgusta ove godine, formiran je operativni tim, na čijem čelu se nalazi državni tužilac u Višem državnom tužilaštvu u Podgorici, za vođenje operativnih aktivnosti vezano za pokretanje krivičnog postupka. Operativni tim je inicirao istrage i/ili gonjenje u nekoliko slučajeva.

Nadležni organi Vlade su uspostavili dobru saradnju sa međunarodnim organizacijama kao što je IOM, sa kojom su definisale Standardne operativne procedure (SOP) za identifikaciju žrtava trgovine ljudima. Glavni cilj ovih SOP-ova, za koje se očekuje da će uskoro stupiti na snagu, je da se promijeni model identifikacije i pružanja podrške. U okviru trenutno postojećeg sistema, podrška žrtvi se pruža kada policija formalno identifikuje žrtvu tokom istražnog postupka. Sa novim SOP-ovima, za formalnu identifikaciju potencijalne žrtve biće zadužen tim koji će u svom sastavu imati doktora, psihologa i policijskog službenika, nezavisno od toga da li je pokrenut postupak istrage ili gonjenja.

Pozdravljam usvajanje ovih SOP-ova, koji imaju brojne pozitivne implikacije. Prvo, u novom modelu, identifikacija žrtava i rana podrška biće rezultat kolaborativnog procesa u koji će biti uključene osobe sa različitim vještinama i iz različitih sredina; drugo, biće pružena pomoć i podrška žrtvama i potencijalnim žrtvama trgovine ljudima. Treće, i što je važno, identifikacija i rana podrška žrtvama neće biti nužno vezani za postojanje istrage, kao što se to sada događa u praksi. Krivični postupak se može obustaviti iz više razloga, kao što je nedovoljno dokaza. Ipak, žrtva ima prava koja se moraju poštovati i potrebe koje moraju biti zadovoljene. Što se tiče sastava operativnog tima, želim da ohrabrim uključivanje inspekcije rada, kako bi se osigurao multidisciplinarni pristup koji je relevantan za slučajeve radne eksploatacije, oblasti u kojoj je identifikacija bila posebno skromna. Snažno ohrabrujem Vladu da odmah usvoji i implementira SOP-ove.

Što se tiče pomoći i podrške žrtvama, postoje nedostaci koje je potrebno prioritarno rješavati. Pozdravljam Vladin pristup da sarađuje sa nevladinim organizacijama i finansira ih za vođenje skloništa, jer je ovo najefikasnije i za žrtve najpodesnije rešenje. Prema informacijama dobijenim tokom moje posjete, shvatila sam da u zemlji postoje četiri skloništa, od kojih je jedno za djecu u Bijeloj, jedno za muškarce i žrtve pod visokim rizikom u Bijelom Polju, kao i dva za žene u Podgorici i Nikšiću. Međutim, poslednja dva skloništa, kojima upravljaju nevladine organizacije sa licencom, pružaju podršku samo žrtvama nasilja u porodici, takođe kao posledica malog broja identifikovanih potencijalnih žrtava trgovine ljudima. Jedino specijalizovano sklonište za žrtve trgovine ljudima koje je djelovalo duži niz godina trenutno je zatvoreno, jer ta NVO nije ispunila kriterijume za dobijanje licence. Željela bih da naglasim da se iskustvo stečeno u konkretnom upravljanju specijalizovanim prihvatilištem za žrtve trgovine ljudima ne može izgubiti, i naprotiv, mora se vrednovati, eventualno i putem prelaznih mjera. Pored toga, cijeli sistem smještaja treba da bude spreman da redovno funkcioniše za veći broj potencijalnih žrtava trgovine ljudima, koje će se, nadamo se, u budućnosti sve više identifikovati kao posledica nedavnih promjena u operativnoj strukturi.

Stoga snažno preporučujem uspostavljanje efikasnijeg i trajnog sistema podrške žrtvama. U trenutnoj situaciji, NVO koje vode skloništa ne bi mogle da prežive bez podrške spoljnih i/ili privatnih donatora. Zbog toga bi cijeli sistem finansiranja trebalo da bude efikasniji, a borbi protiv trgovine ljudima

treba dati prioritet, kako bi se u bliskoj budućnosti poboljšali rezultati zemlje u oblasti podrške žrtvama. Podrška pružaocima usluga iz NVO sektora ne bi trebalo da se zasniva na pristupu od žrtve do žrtve. Prema postojećem sistemu, organizacijama civilnog društva koje pružaju pomoć žrtvama, uključujući smještaj, dodjeljuje se paušalni iznos po žrtvi mjesečno, pored sredstava dobijenih kroz projekte. To očigledno nije dovoljno za pokrivanje troškova pomoći žrtvama i sigurno šteti održivosti sistema. Treba uspostaviti sistem pomoći, uključujući specijalizovana skloništa za žrtve trgovine ljudima, i njegova održivost treba da se obezbijedi državnim finansiranjem. Ovo je takođe ključno za poboljšanje i povećanje stope identifikacije, jer je veća vjerovatnoća da će se žrtve javiti ako su mjere pomoći, posebno u pogledu adekvatnog smještaja, dostupne čim se izvrši identifikacija. Novi model identifikacije u okviru SOP-a, praćen snažnim i stalnim sistemom podrške, može dovesti zemlju do postizanja važnih rezultata.

Čestitam Crnoj Gori na usvajanju Smjernica razvijenih u saradnji sa OEBS-om o nekažnjavanju žrtava za nezakonite aktivnosti u koje su bile uključene kao direktne posljedice njihove situacije trafikovanja. Da bi se ohrabrile potencijalne žrtve da se jave, moraju biti uvjerene u činjenicu da neće biti gonjene. Načelo nekažnjavanja žrtava, sadržano u Konvenciji Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, rijetko se sprovodi u cijelom regionu SE. U tom pogledu, Crna Gora može biti primjer i pokazati inovativan i efikasan pristup.

Zaključno, uviđam da je zemlja nedavno razvila inovativne propise i politike, koji bi mogli dati priliku Crnoj Gori da preuzme vodeću ulogu u regionu, posebno u vezi sa Standardnim operativnim procedurama za identifikaciju i podršku žrtvama, koje će se uskoro usvojiti, Smjernicama za implementaciju nekažnjavanja žrtava i programa za nadoknade žrtvama nasilja. Međutim, takve inovativne mjere treba implementirati, i to će na kraju biti pravi izazov. Pozivam organe vlasti da uspostave efikasan sistem podrške žrtvama i potencijalnim žrtvama, u saradnji sa iskusnim nevladinim organizacijama, uključujući određivanje odgovarajućeg finansiranja. Neke promjene u strukturi odgovornosti i zadataka, posebno zamjena nacionalne koordinacije sa jedinicom za anti-trafiking u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova mogle bi ostaviti utisak deprioritizacije trgovine ljudima. Crnogorske vlasti na najvišem nivou treba da pokažu obnovljenu političku volju za borbu protiv trgovine ljudima kao prioritarnog pitanja. Nove vladine strukture, posebno operativni tim - koji je već postigao obećavajuće rezultate - i jedinica za borbu protiv trgovine ljudima sada moraju dokazati da je sprečavanje i suzbijanje trgovine ljudima, čak i više nego ranije, snažna opredijeljenost cjelokupne Vladine strukture koja će dovesti do konkretnih rezultata u bliskoj budućnosti.

SAOPŠTENJE ZA MEDIJE O POSJETI SPECIJALNE IZVJESTITELJKE UN ZA TRGOVINU LJUDIMA, POSEBNO ŽENAMA I DJECOM MARIJE GRACIJE ĐAMARINARO CRNOJ GORI

Crna Gora mora unaprijediti podršku žrtvama i potencijalnim žrtvama trgovine ljudima, navodi ekspert UN-a

PODGORICA / ŽENEVA (8. novembar 2019.)

Crna Gora mora značajno da unaprijedi pružanje pomoći žrtvama i potencijalnim žrtvama trgovine ljudima, kazala je Specijalna izvjestiteljka UN Marija Gracija Đamarinaro (Maria Grazia Giammarinaro), po završetku svoje osmodnevne posjete zemlji.

Brojni migranti koji koriste takozvanu Balkansku rutu, bili su podložni trafikingu i eksploataciji, navela je Specijalna izvjestiteljka apelujući na Crnu Goru da sarađuje sa NVO koji imaju iskustva u ovoj oblasti, kako bi se povećao broj lica koja se identifikuju kao žrtve i kako bi im bila pružena podrška.

“Zabrinuta sam malim brojem žrtava koje su identifikovane i kojima je pružena podrška,” navodi Đamarinaro, Specijalna izvjestiteljka za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom, predstavljajući preliminarne zaključke na kraju svoje misije.

“Potrebno je prioritetno adresirati nedostatke u vezi sa pružanjem pomoći i podrške žrtvama. Cjelokupan sistem smještaja treba da bude spreman da funkcioniše na redovnoj osnovi za veći broj potencijalnih žrtava. Trenutno, NVO koje vode skloništa ne bi mogle opstati bez podrške eksternih i/ili privatnih donatora.

“Efikasan sistem pomoći, uključujući specijalizovana skloništa za žrtve trgovine ljudima, treba stalno da funkcioniše i mora biti adekvatno finansiran. Ovo je takođe od ključnog značaja za unapređenje i povećanje

stope identifikacije, jer je veća vjerovatnoća da će se žrtve javiti ako je pomoć, posebno adekvatan smještaj, lako dostupna.”

Đamarinaro je takođe izrazila zabrinutost zbog malog broja krivičnih postupaka, ali je napomenula da je Vlada Crne Gore nedavno promijenila svoju operativnu strukturu, i saopštila da je tim za rukovođenje operativnim aktivnostima na krivičnom postupku, osnovan u avgustu, već pokazao obećavajuće rezultate.

Specijalna izvjestiteljka je pozdravila usvajanje novih standardnih operativnih procedura za identifikaciju žrtava, razvijenih u saradnji sa Međunarodnom organizacijom za migracije, kao i smjernica o primjeni nekažnjavanja žrtava, razvijenih u saradnji sa OEBS-om i kompenzacionog fonda za žrtve nasilja, koji još uvijek nisu stupili na snagu.

“U okviru standardnih operativnih procedura biće uspostavljen inovativan model, u kojem će se odlučivanje u vezi sa podrškom žrtvama bazirati na procjeni multidisciplinarnog tima, a ne samo policije.“, rekla je Đamarinaro.

“Ovo treba da implicira da će pomoć dobiti ne samo žrtve identifikovane tokom krivičnog postupka, već i oni čiji je potencijalni status žrtve identifikovan na temelju lične i društvene procjene. Takav model, praćen snažnim sistemom podrške žrtvama, može dovesti zemlju do postizanja značajnih rezultata. Međutim, takve inovativne mjere treba i sprovesti, a to će na kraju predstavljati pravi izazov.“

Budući da bi zamjena Nacionalne kancelarije za koordinaciju jedinicom za borbu protiv trgovine ljudima u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova mogla da pruži utisak da je prioritet borbe protiv trgovine ljudima umanjen, Đamarinaro je pozvala Vladu da demonstrira obnovljenu političku volju za borbu protiv trgovine ljudima.

“Nove strukture u Vladi moraju pokazati da su, čak i više nego u prošlosti, snažno posvećene prevenciji i borbi protiv trgovine ljudima, i da će to proizvesti konkretne rezultate u bliskoj budućnosti.“, rekla je ona.

Naglasila je da je Crna Gora zemlja tranzita i destinacije za migrante, uz prisustvo unutrašnje trgovine ljudima, koje naročito pogađa pripadnike romske zajednice. Trgovina ljudima naročito je prisutna u primorskom dijelu zemlje i prvenstveno tokom ljetnje sezone, kad ljudi bivaju žrtvama trgovine radi seksualne ili radne eksploatacije, prinudnog rada u kućnim uslovima i prosjačenja.

Tokom posjete, Đamarinaro se sreća sa predstavnicima Vladinih tijela, kao i zvaničnicima organizacija UN i predstavnicima organizacija civilnog društva. Takođe je posjetila skloništa.

Specijalna izvjestiteljka će predstaviti detaljan izvještaj sa svojim nalazima i preporukama Savjetu Ujedinjenih nacija za ljudska prava u junu 2020. godine.

***Gđa Marija Gracija Đamarinaro** (Italija) je imenovana za Specijalnu izvjestiteljku za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom od strane Savjeta za ljudska prava UN-a u junu 2014. godine. Sudija je od 1991. godine, a trenutno obavlja funkciju sudije građanskog suda u Rimu. Bila je Specijalna predstavica i Koordinator za borbu protiv trgovine ljudima u OSCE-u, a služila je i u Generalnom direktoratu Evropske komisije za pravdu, slobodu i bezbjednost u Briselu, gdje je bila zadužena za borbu protiv trgovine ljudima i seksualnu eksploataciju djece. G-đa Đamarinaro je izradila i Direktivu EU o sprječavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti njenih žrtava.*

Specijalni izvjestioci su dio onoga što je poznato kao Specijalne procedure Savjeta za ljudska prava. Specijalne procedure, najveće tijelo nezavisnih eksperata u sistemu Ujedinjenih nacija koje se bavi ljudskim pravima, je generalni naziv za nezavisne mehanizme Savjeta za utvrđivanje činjenica i monitoring, koji se bave situacijama specifičnim za određene države ili tematskim pitanjima širom svijeta. Eksperti Specijalnih procedura rade na volonterskoj osnovi; oni nisu zaposleni u Ujedinjenim nacijama i ne dobijaju platu za svoj rad. Oni su nezavisni od bilo koje vlade ili organizacije i rade kao nezavisni pojedinci.

*Za dodatne informacije i **medijske zahtjeve**, molimo Vas da se obratite:*

gđi Klara Paskval de Vargas (Clara Pascual de Vargas) (+41 22 917 8214 / cpascualdevargas@ohchr.org)

Za upite medija koji se tiču ostalih nezavisnih eksperata Ujedinjenih nacija, molimo Vas da kontaktirate gospodina Džeremija Lorensa (Jeremy Laurence), Sektor za medije u Kancelariji Visokog komesara za ljudska prava (+41 22 917 9383 / jlaurence@ohchr.org)

*Pratite vijesti o nezavisnim ekspertima UN-a za ljudska prava na Twitteru @UN_SPExperts. Zabrinuti ste za svijet u kom živimo? **Onda već danas STANITE u odbranu nećijih prava** #Standup4humanrights i posjetite web stranicu <http://www.standup4humanrights.org>*

INFORMACIJA
O UČEŠĆU PREDSDJEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE
DR HALILA DUKOVIĆA NA KONFERENCIJI NA KOJOJ JE PREDSTAVLJENA
ANALIZA PODRŠKE I MULTISEKTORSKOG ODGOVORA
NA POTREBE DJECE SA SMETNJAMA U RAZVOJU U CRNOJ GORI,
održanoj u Podgorici 7. novembra 2019. godine

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković učestvovao je na Konferenciji na kojoj je predstavljena Analiza podrške i multisektorskog odgovora na potrebe djece sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori.

Konferencija je održana u Podgorici, 7. novembra 2019. godine.

Konferenciju su otvorili državna sekretarka u Ministarstvu rada i socijalnog staranja Vukica Jelić i šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori Osama Makavi Kogali.

Državna sekretarka Vukica Jelić je istakla da je cilj Analize da pruži informacije i podatke profesionalcima i donosiocima odlukama iz različitih sektora o primjeni konsolidovane intervencije i multisektorske systemske podrške za potrebe djece sa smetnjama u razvoju. Takođe, Analiza treba da pomogne Vladi Crne Gore, odnosno Savjetu za prava djeteta i relevantnim organizacijama civilnog društva u:

- unapređenju politike i pravnog okvira za djecu sa smetnjama u razvoju u svim sektorima;
- unapređenju sistema prikupljanja i analize podataka u svim sektorima i
- poboljšanju multisektorske koordinacije u radu sa djecom sa smetnjama u razvoju kroz konsolidaciju multisektorskih napora i pružanje integrisane podrške djeci sa smetnjama u razvoju tokom cijelog životnog ciklusa.

Naglasila je da su Preporuke sadržane u Analizi u skladu sa politikom koju Ministarstvo rada i socijalnog staranja sprovodi u procesu reforme zaštite djece sa smetnjama u razvoju. S obzirom da su djeca sa smetnjama u razvoju i dalje previše zastupljena u insitucionalnoj zaštiti, ulažu se dodatni naporu u razvoju novih i poboljšanju kvaliteta postojećih usluga. Kontinuirano rade na razvoju programa podrške za djecu i njihove porodice, pa je broj dnevnih centara povećan sa jednog u 2009. na 13 u 2019. godini. U Maloj grupnoj zajednici u Bijelom Polju trenutno je deset lica. Planirano je povećanje raznolikosti mnogih servisa socijalne i dječje zaštite u skladu sa potrebama svake opštine. Jelić je zaključila da je Crna Gora uradila mnogo na unapređenju položaja djece sa smetnjama u razvoju i unapređenju sistema usluga u svim oblastima u skladu sa evropskim standardima.

Šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori Osama Makavi Kogali je saglasan da je Crna Gora učinila mnogo na poboljšanju prava djece i adolescenata sa smetnjama u razvoju, jer se broj djece sa smetnjama u razvoju u redovnom obrazovanju povećao za više od deset puta u periodu od 2008. do 2018. Znatno je porastao broj usluga podrške djeci sa smetnjama u razvoju i njihovim porodicama. Stavovi prema djeci i osobama sa invaliditetom takođe se mijenjaju i crnogorsko društvo postaje inkluzivnije.

S druge strane, Kogali je naglasio da su djeca sa smetnjama u razvoju i dalje među najmarginalizovanijim i socijalno isključenijim grupama u Crnoj Gori. Pozvao je na unapređenje sistema prikupljanja i analize podataka o djeci sa smetnjama u razvoju, jer se mora znati sve o individualnim potrebama ove djece. Neophodna je bolja koordinacija među sektorima kako bi se djeci sa smetnjama u razvoju pružila integrisana podrška tokom cijelog životnog ciklusa. Danas u Crnoj Gori dijete sa smetnjama u razvoju prolazi niz procedura i sastanaka sa stručnjacima i komisijama kako bi steklo pravo na materijalna davanja i usluge, što ih iscrpljuje i dovodi do uskraćivanja određenih prava, sukobljenih preporuka i dupliranja usluga. Kogali je ukazao da postoji jasna potreba za većim ulaganjima u rano otkrivanje smetnji u razvoju i razvoj u ranom djetinjstvu. Neophodno je poboljšanje kvaliteta obrazovanja za djecu sa smetnjama u razvoju kako ne bi boravili samo u školi, već sticali druga znanja i bili uključeni u društvo. Istakao je da preveliki broj djece sa smetnjama u razvoju ostaje u ustanovama zbog čega na lokalnom nivou treba razviti više usluga za podršku djeci i porodici, uključujući i uslugu hraniteljstva za djecu sa smetnjama u razvoju.

Šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori je zaključio da je dužnost svih da se obezbijede ista prava i mogućnosti za svu djecu u Crnoj Gori, državi koja je pokazala snažnu posvećenost ispunjavanju obaveza iz Konvencije UN o pravima djeteta i Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom.

Učesnicima se obratila i višestruka šampionka u plivanju na takmičenjima Specijalne Olimpijade i ambasodorka partnerstva između UNICEF-a iz Sjedinjenih Američkih Država i Specijalne Olimpijade, Lusi Majer koja je govorila o ličnim iskustvima. Ocijenila je da djeca sa smetnjama nemaju iste prilike kao ostala djeca i naglasila da je njena želja da pomogne djeci sa smetnjama u razvoju, jer zaslužuju ista prava kao i njihovi vršnjaci.

Analizu podrške i multisektorskog odgovora na potrebe djece sa smetnjama u razvoju, koju je pripremio Predstavništvo UNICEF-a u Crnoj Gori, na zahtjev Savjeta za prava djeteta, predstavila je Nela Krnić, koordinatorka Programa dječje zaštite u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori.

Naglasila je da Savjet za prava djeteta na prvoj narednoj sjednici treba da validira Analizu kako bi nakon toga bila poslata svim nadležnim subjektima.

Upoznala je učesnike sa ključnim Preporukama sadržanim u Analizi, navodeći:

- postoji prostor za unapređenje zakonodavstva, posebno u dijelu koji se odnosi na antidiskriminaciju i obrazovanje, jer postojanje specifičnog zakonodavstva koje se tiče inkluzije djece sa posebnim obrazovnim potrebama nije u duhu inkluzivnog obrazovanja;

- trebalo bi da se postigne konsenzus o jedinstvenoj definiciji invaliditeta i primjeni bio-psiho-socijalnog modela procjene invaliditeta, kako bi svi sektori govorili jednim jezikom;

- uspostaviti pojednostavljeni strateški i pravni okvir u cilju bolje koordinacije, odgovornosti i monitoringa krajnjih rezultata;

- jasno definisati obaveze lokalnih samouprava i pružanja usluga na nivou lokalnih zajednica, jer je nejasna podjela nadležnosti;

- uspostaviti konsolidovanu bazu podataka o djeci sa smetnjama u razvoju i nastaviti sa modernizacijom i povezivanjem postojećih sistema, jer se mora znati koliko je djece sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori;

- unaprijediti praćenje ciljeva politika, indikatora i izvora podataka kako bi se napredak mogao mjeriti;

- obezbijediti multisektorsko finansiranje servisa za djecu sa smetnjama u razvoju na svim nivoima;

- povećati obim javnog finansiranja kako bi se obezbijedio pluralizam pružanja usluga;

- ulagati u profesionalne kvalifikacije i unapređenje kapaciteta stručnih radnika koji rade sa djecom i mladima sa smetnjama u razvoju;

- podržati Savjet za prava djeteta u uspostavljanju jasnih međusektorskih veza i procedura u cilju unapređenja međusektorske koordinacije;

- primijeniti integrisani pristup ranom razvoju i ranom obrazovanju djece i kontinuirano ulagati u unapređenje međusektorske saradnje u ovoj fazi života djeteta;

- unaprijediti podršku ranom razvoju i inkluzivnom obrazovanju, jer djeca sa smetnjama u razvoju imaju pravo da budu u školama u skladu sa Konvencijom UN o pravima djeteta;

- uspostaviti jedan centar na opštinskom nivou gdje djeca sa smetnjama u razvoju i njihove porodice mogu da dobiju sve potrebne informacije i

- obezbijediti što veću mobilnost stručnjaka kako bi se svim uslugama obuhvatila i djeca iz ruralnih područja.

Takođe, predstavila je pojedinačne preporuke u oblasti zdravstva, obrazovanja, socijalne i dječje zaštite i pravosuđa.

U oblasti zdravstva date su sledeće preporuke:

- kontinuirano ulagati u rani razvoj djeteta u cilju pružanja holističke-multisektorske podrške u najranijim fazama života i razvoja djeteta;

- ojačati i proširiti ulogu i mandat Savjetovaništa za djecu sa smetnjama u razvoju u domovima zdravlja kako bi se implementirala prvobitna ideja regionalne i/ili lokalne organizacije za rano otkrivanje i intervencije od strane adekvatno kvalifikovanog osoblja koje raspolaže neophodnim kapacitetima;

- izraditi Protokol o saradnji za sve profesionalce koji su uključeni u lanac ranog otkrivanja i ranih intervencija kako bi se putem skrininga utvrdili diskretni znakovi kašnjenja u razvoju u ranoj fazi djetetovog života i postepeno primijeniti bio-psiho-socijalni model intervencija u skladu s Međunarodnom klasifikacijom funkcionalnosti;

- uvesti standardizovane alate za razvojni skrining, na primjer *Ages & Stages*;

- povećati funkciju sistema koja se ogleda u pružanju direktne terenske podrške roditeljima da stimulišu razvoj njihovog djeteta, kao i u identifikaciji i podršci djeci sa smetnjama u razvoju i njihovim porodicama kroz povećanu ulogu patronaže službe i kućnih posjeta;

- snažiti kapacitete zdravstvenih radnika dajući im potrebne vještine i znanja o tome kako primijeniti pristup orijentisan na porodicu za prevazilaženje poteškoća u ranom razvoju djeteta i kako prenijeti potrebne praktične vještine i znanja na roditelje;

- uvesti specijalizovane nastavne planove i programe za novo zanimanje- specijalista za ranu intervenciju i rehabilitaciju djece sa smetnjama u razvoju;

- povećati broj specijalizovanih stručnih radnika neophodnih za podršku rehabilitaciji djece sa smetnjama u razvoju: dječjih neurologa, dječjih hirurga, specijalista za rehabilitaciju dječje fizikalne medicine, dječjih fizioterapeuta, dječjih psihijatarata, dječjih psihologa i

- pružiti podršku roditeljima, putem lokalnih centara za podršku, savjetovališta i programa roditeljstva kako bi se podržalo mentalno zdravlje roditelja, odnos među supružnicima i preveniralo razdvajanje porodice.

U oblasti obrazovanja date su sledeće preporuke:

- poboljšati pristup djece sa smetnjama u razvoju predškolskom i stručnom obrazovanju, obukom stručnjaka i bolje usmjerenim aktivnostima podizanja svijesti među roditeljima;

- standardizovati rad i obezbijediti kreiranje jedinstvenih metoda i instrumenata za evaluaciju koje koriste lokalne komisije za usmjeravanje i upućivanje djece sa smetnjama u razvoju, uključujući proaktivni pristup u saradnji sa drugim sektorima;

- razmotriti promjenu sadržaja i pristupa obrazovanju nastavnika, u skladu s Opštim komentarom br. 4 o članu 24 Konvencije UN o pravima djeteta, shodno kome bi sadržaj trebalo da bude usmjeren na inkluzivnu pedagogiju i prilagođene nastavne metode, raznovrsnost i individualizovanu nastavu i unaprijediti monitoring kvaliteta pedagoških usluga za djecu sa smetnjama u razvoju;

- kontinuirano raditi na podizanju kvaliteta inkluzivnog obrazovanja i pružati kontinuiranu podršku nastavnicima u vidu kolegijalne i profesionalne podrške, mentorskog rada i saradnje s roditeljima i zajednicama;

- uložiti u transformisanu ulogu resursnih centara koji sa direktnog rada sa korisnicima prelaze na centre stručnih znanja i resursa za profesionalce koji rade na inkluzivnom obrazovanju i

- posmatrati Dnevne centre kao podršku obrazovanju onih kategorija djece koja se trenutno suočavaju sa marginalizacijom i isključenošću, te kao posredničke centre za multidisciplinarnu rehabilitaciju i „laboratorije“ integrisanih pristupa za svu djecu sa smetnjama u razvoju s obzirom na evidentno vrednovanje njihove uloge od strane djece sa smetnjama u razvoju i njihovih porodica.

U oblasti socijalne i dječje zaštite date su sledeće preporuke:

- kontinuirano jačanje podrške porodici i primarnih usluga u zajednici, sa snažnim fokusom na razvijanje roditeljskih kapaciteta, povezivanje porodica sa resursima dostupnim u njihovim zajednicama i usmjeravanje ka korišćenju univerzalnih usluga u zdravstvu i obrazovanju i specijalizovanih usluga, kao i drugih resursa koje obezbjeđuju lokalni, područni i državni organi;

- povećati raznovrsnost i spektar usluga socijalne i dječje zaštite zasnovanih na porodici i zajednici u smislu kapaciteta, broja dostupnih mjesta, geografske distribucije, sa posebnim fokusom na usluge podrške porodici- stanovanje uz podršku;

- jačati Centre za socijalni rad u pogledu njihove funkcije vođenja slučaja, tj. koordinirajuće uloge u radu sa djecom sa smetnjama u razvoju i njihovim porodicama;

- primijeniti funkcionalni model procjene i povećati učešće djece u procesu procjene neophodnih usluga podrške i materijalnih davanja, što podrazumijeva uvođenje i primjenu posebnog modula za djecu i mlade tokom uvođenja Međunarodne klasifikacije funkcionalnosti;

- sprovesti procjenu potreba na nivou zajednice, tako da minimalni paket usluga bude prilagođen potrebama koje su utvrđene u svakoj opštini ili regiji;

- preispitati sistem kontrole pristupa uslugama za djecu i porodice kojima je potrebna posebna podrška i zaštita kako bi se spriječilo nepotrebno razdvajanje porodice;

- razviti specijalizovano (hraniteljstvo uz intenzivnu podršku) i profesionalno hraniteljstvo za djecu sa smetnjama u razvoju bez roditeljskog staranja;

- evaluirati rad Dневnih centara u cilju boljeg povezivanja i kompatibilnosti funkcija dnevnih centara s drugim sektorima, posebno u cilju podrške inkluzivnom obrazovanju, povećanog obuhvata djece i porodica koja su u stanju potrebe za ovakvom uslugom (proširiti opseg usluga podrške porodici koju pružaju dnevni centri, uključujući terenski rad i sprovođenje programa roditeljstva);

- osigurati da se izbjegava, iz perspektive međunarodnih standarda, neprihvatljiva praksa miješanja male djece sa smetnjama u razvoju (npr. starosti četiri godine) i mladih odraslih osoba (starijih od 20 godina) u Dневnim centrima, saglasno Zaključnim razmatranjima Komiteta UN za prava djeteta;

- unaprijediti usluge koje se nude odraslim licima s invaliditetom, npr. stanovanje uz podršku, kako djeca sa smetnjama u razvoju ne bi završila u ustanovama za smještaj nakon sticanja punoljetstva.

U oblasti pravosuđa date su sledeće preporuke:

- osigurati neometan pristup pravdi i pravosuđu po mjeri potreba djeteta uzimajući u obzir posebne potrebe djece sa smetnjama u razvoju (integracija u politike, razrada procedura i mehanizama nadoknade koji su prilagođeni potrebama ove djece);

- prilagoditi pravosudne postupke i pravosudne institucije specifičnim potrebama djece sa smetnjama u razvoju (specijalizovani stručnjaci, fizički pristup, tumači za znakovni jezik, posebna oprema) omogućavajući na taj način njihovo smisljeno učestvovanje;

- primijeniti integrisane pristupe koji povezuju pravosudne i nepravosudne institucije kako bi se rješavao problem „uskih grla“ i omogućio pravičan i jednak pristup pravdi za djecu sa smetnjama u razvoju i

- pokrenuti inicijative za olakšavanje pristupa pravdi djeci sa smetnjama u razvoju kroz razvoj specifičnog informativnog materijala, pomoćnih tehnologija i alata, kako bi se djeci sa smetnjama u razvoju olakšao pristup pravdi.

Usljedila je diskusija u kojoj su učestvovali: Savo Knežević, predsjednik Nacionalne asocijacije roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju „NARDOS“, Svetlana Sovilj, načelnica Direkcije za djecu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Arijana Nikolić, generalna direktorica Direktorata za predškolsko, osnovno i inkluzivno obrazovanje i vaspitanje u Ministarstvu prosvjete, Milisav Korać, izvršni direktor NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju „Naša inicijativa“, dr Nebojša Kavarić, direktor Doma zdravlja u Podgorici, dr Miro Knežević, generalni direktor Direktorata za javno zdravlje i programsku zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja, Radojka Koprivica, direktorica Dnevnog centra za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju u Opštini Nikšić, Tamara Milić, načelnica Direkcije za predškolsko i inkluzivno obrazovanje u Ministarstvu prosvjete, Marina Miranović, načelnica Direkcije za građansko zakonodavstvo u Ministarstvu pravde, dr Senad Begić, pomoćnik direktora Instituta za javno zdravlje, Vukica Jelić, državna sekretarka u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, dr Halil Duković, predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode i Sanela Žiga, predstavnica NVO „Zračak nade“ iz Pljevalja.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković je istakao da je u proteklih deset godina Crna Gora ostvarila značajan napredak u zaštiti i ostvarivanju ljudskih prava svih građana. Ukazao je na važnost multisektorskog pristupa i saradnje u rješavanju svih uočenih problema, čemu Odbor za ljudska prava i slobode posvećuje posebnu pažnju. Ohrabruje snažna posvećenost Vlade, Skupštine Crne Gore i nevladinog sektora kome treba dati mnogo veći značaj u budućem djelovanju, kako bi zajednički unaprijedili položaj i prava djece sa invaliditetom i njihovih porodica, a u tom procesu značajna je nesebična pomoć i podrška UNICEF-a.

Svi učesnici su saglasni da će im Analiza koristiti u budućem radu zbog čega će preduzeti sve aktivnosti na realizaciji Preporuka kako bi integrisanim, holističkim pristupom doprinijeli daljem unapređenju stanja u ovoj oblasti. Ocijenili su da je Analiza veoma kvalitetna, jer je zasnovana na podacima sa terena i učešću djece sa smetnjama u razvoju i njihovih roditelja. Informisali su o brojnim aktivnostima realizovanim na unapređenju prava djece u Crnoj Gori, ali su jedinstveni u stavu da se ne treba zaustaviti na urađenom, već i u narednom periodu preduzimati kontinuirane i koordinirane aktivnosti u ovoj oblasti. Ocijenili su da dnevni centri za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju pružaju veliku pomoć i podršku djeci i njihovim porodicama. Takođe, ocijenjeno je da u narednom periodu treba veću podršku pružiti biološkoj porodici. U osam opština u Crnoj Gori razvijen je servis „porodični saradnik“, a očekuje se da do 2021. ovaj servis bude dostupan u svim opštinama. Ministarstvo rada i socijalnog staranja preduzima značajne aktivnosti na snaženju centara za socijalni rad. Veliki uspjeh je postignut u procesu deinstitucionalizacije, jer je za 58% smanjen broj djece smještene u ustanovama. Uskoro će biti otvoren Centar za hraniteljstvo u Bijeloj. U toku je proces izrade novog zakona o radu kojim će se, između ostalog, definisati profesionalno hraniteljstvo. Takođe, preduzimaju se aktivnosti na razvoju servisa za odrasle osobe sa invaliditetom. Istaknuto je da Ministarstvo pravde u saradnji sa Predstavništvom UNICEF-a u Crnoj Gori priprema izvještaj o analizi predmeta u kojima je angažovano lice za podršku. Prema preliminarnim nalazima, u 31 predmetu bilo je angažovano 17 lica za podršku, koja su pružala podršku djeci učesnicima u sudskim postupcima.

Učesnici diskusije su saglasni da je neophodno ustanoviti bazu podataka o licima sa invaliditetom u Crnoj Gori. Ukazali su na važnost obezbjeđivanja kvalitetnih usluga, fizičke pristupačnosti ustanovama za djecu sa smetnjama u razvoju i integracije svih usluga.

Zaključeno je da Preporuke iz Analize treba da budu osnov za unapređenje politika, izgradnju integralnih i holističkih usluga za djecu i sistemsku podršku kako bi se osiguralo da sva djeca sa smetnjama u razvoju mogu da ostvare svoja prava.

INFORMACIJA
O UČEŠĆU ČLANICE ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE
MR BRANKE TANASIJEVIĆ NA SASTANKU REFERENTNE GRUPE ZA EVALUACIJU
PROGRAMA SARADNJE IZMEĐU VLADE CRNE GORE I UNICEF-A (2017-2021),
održanom u Podgorici 8. novembra 2019. godine

Članica Odbora za ljudska prava i slobode mr Branka Tanasijević učestvovala je na prvom Sastanku Referentne grupe za evaluaciju Programa saradnje između Vlade Crne Gore i UNICEF-a (2017-2021), održanom u Podgorici 8. novembra 2019. godine.

Za sprovođenje evaluacije koja će trajati od oktobra 2019. do juna 2020. godine angažovana je *KonTerra Group*, a vodiće je tročlani tim koji ima značajno i relevantno regionalno iskustvo i stručnost za obavljanje složenih evaluacija, u čijem su sastavu: Inigo Torres, vođa tima, Zehra Kačapor-Džihić, međunarodna članica tima i Lidija Brnović, nacionalna stručnjakinja za socijalnu politiku.

Zadatak Referentne grupe, čija članica je poslanica mr Branka Tanasijević, koju je Odbor za ljudska prava i slobode, na poziv UNICEF-a, imenovao na 45. sjednici održanoj 29. oktobra 2019, je da nadgleda proces evaluacije i daje komentare na ključne nalaze i preporuke Izvještaja o evaluaciji. Referentna grupa je savjetodavno tijelo za evaluaciju kako bi podržala njenu relevantnost, nezavisnost i nepristrasnost.

Prvi Sastanak Referentne grupe koju čine predstavnici ključnih ministarstava u Vladi Crne Gore, Generalnog sekretarijata Vlade Crne Gore, Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, UNICEF-a i organizacija civilnog društva koje predstavljaju djecu i osjetljive grupe otvorili su ko-predsjedavajući Referentnom grupom ambasador Veljko Milonjić, v.d. generalnog direktora Generalnog direktorata za multilateralne poslove u Ministarstvu vanjskih poslova i Osama Makavi Kogali, šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori.

Veljko Milonjić, v.d. generalnog direktora Generalnog direktorata za multilateralne poslove je podsjetio da Program saradnje Vlade Crne Gore i UNICEF-a od 2017. do 2021. omogućava podršku reformama u oblasti zdravlja, obrazovanja, pristupa pravdi i socijalnoj i dječjoj zaštiti. Program podržava proces društvenih reformi kroz razvoj i implementaciju zakonskog i strateškog okvira kojim se dosežu svjetski i evropski standardi i vodi borba protiv siromaštva i društvene isključenosti, nejednakosti i diskriminacije. Izrazio je očekivanje da će predstojeća evaluacija Programa saradnje Vlade Crne Gore i UNICEF-a dati pravu ocjenu dosadašnje saradnje i dobre preporuke za budući rad, planiranje i koordinaciju predstojećih projekata.

Šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori Osama Makavi Kogali je naglasio da je ovo veoma važan momenat za saradnju UNICEF-a i Vlade Crne Gore i nada se da će nezavisna evaluacija dati uvid u djelotvornost i efikasnost dosadašnjih aktivnosti, ukazati na dobre prakse, ali i „uska grla“ i izazove. Preporuke evaluacije koristiće za planiranje novog programa saradnje Vlade Crne Gore i UNICEF-a za period od 2022. do 2026.

Usljedio je predstavljanje Tima za evaluaciju, članova Referentne grupe, informisanje o evaluaciji i dijalog između Tima zaduženog za evaluaciju i članova Referentne grupe.

Predstavnica Regionalne kancelarije UNICEF-a za Evropu i Centralnu Aziju Malene Molding Nielsen je dala uvodne napomene i informisala članove Referentne grupe o njihovoj ulozi u procesu evaluacije. Istakla je da UNICEF neće uticati na sami proces evaluacije.

Inigo Torres, vođa Tima za evaluaciju je ukazao na tri aspekta koji podrazumijevaju nezavisnost, kredibilnost i korisnost evaluacije. Takođe, informisao je o njenim ciljevima, navodeći da treba da obezbijedi nezavisnu procjenu sprovođenja aktivnosti i rezultata Programa saradnje između Vlade Crne Gore i UNICEF-a, da podrži planiranje zasnovano na podacima i putem stečenih znanja i iskustava doprinese daljim aktivnostima.

Upoznao je sa metodologijom evaluacije, predstojećim aktivnostima i vremenskim okvirom za njihovu realizaciju.

Uz konsultaciju sa učesnicima Sastanka, utvrđena je metodologija za evaluaciju koja podrazumijeva: analizu dokumenata, intervju sa ključnim partnerima, rad u fokus grupama, sagledavanje upitnika za procjenu namijenjenih partnerima, korišćenje alternativnih izvora podataka, direktno posmatranje i drugo. Upotrebom triangulacije i snažnog lanca dokaza obezbijediće kredibilitet nalaza Istraživanja.

Hronološki je opisao faze procesa Evaluacije Programa saradnje Vlade Crne Gore i UNICEF-a. U početnoj fazi, koja traje od 16. septembra do 25. decembra 2019. planirano je upoznavanje Referentne grupe sa timom za evaluaciju i planom rada. U drugoj fazi koja će trajati od 26. januara do 15. februara 2020. planirano je prikupljanje relevantnih podataka nakon čega će članovi Referentne grupe biti upoznati sa preliminarnim nalazima Evaluacije. U fazi izvještavanja koja će trajati od 2. marta do 30. juna 2020. godine

sve zainteresovane strane uključene u ovaj proces moći će da daju sugestije na Izvještaj o evaluaciji, nakon čega će biti sačinjen Konačni izvještaj koji će biti predstavljen Referentnoj grupi, Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, Regionalnoj kancelariji UNICEF-a za Evropu i Centralnu Aziju i drugim zainteresovanim stranama.

Prema prikazanom rasporedu aktivnosti:

- Nacrt početnog izvještaja o alatima i metodologiji se očekuje 2. decembra 2019, a usvajanje završne verzije izvještaja o alatima i metodologiji se očekuje 25. decembra 2019,
- izvještavanje Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori i Referentne grupe o preliminarnim nalazima planirano je za 14. februar 2020,
- prvi Nacrt završnog izvještaja o evaluaciji se očekuje 27. marta 2020,
- revidirani Izvještaj o evaluaciji se očekuje 15. maja 2020, a
- predavljanje Izvještaja o evaluaciji Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, Regionalnoj kancelariji UNICEF-a za Evropu i Centralnu Aziju i drugim zainteresovanim stranama očekuje se u junu 2020.

Poslanica mr Branka Tanasijević je ocijenila da su dosadašnjom saradnjom UNICEF-a i nadležnih organa u Crnoj Gori ostvareni izuzetni i mjerljivi rezultati. Iako je u Crnoj Gori došlo do porasta nesrodničkog hraniteljstva, mišljenja je da srodničko hraniteljstvo ima prednost, posebno u kulturnom miljeu kakav postoji u Crnoj Gori. Smatra da bi bilo važno napraviti istraživanje i analizu srodničkog i nesrodničkog hraniteljstva, odnosno njihove korisnosti za djecu. Značajan je porast obuhvata djece predškolskim obrazovanjem, ali i dalje treba raditi sa porodicama, jer još ima porodica koje smatraju da je bolje da dijete ne pohađa vrtić. Takođe, potrebno je planirati gdje i kako graditi nove vrtiće. U narednom periodu posebno se treba fokusirati na djecu iz ruralnih područja.

Učešćem u diskusiji, šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori Osama Makavi Kogali je saopštio da očekuje da evaluacija procijeni da li su UNICEF i Vlada Crne Gore na pravi način utvrdili prioritete djelovanja, u kojoj mjeri je dosadašnji Program saradnje bio djelotvoran i efektivan i u kojim oblastima treba dodatno djelovati s obzirom da su prioriteti Crne Gore pristupanje Evropskoj uniji i ostvarivanje Ciljeva održivog razvoja.

Predstavnici Ministarstva prosvjete Arijana Nikolić, Ministarstva sporta i mladih Nenad Koprivica, Ministarstva rada i socijalnog staranja Goran Kuševića, Generalnog sekretarijata Vlade Crne Gore Almedina Vukić su informisali o dosadašnjoj izuzetno korisnoj saradnji sa Predstavništvom UNICEF-a u Crnoj Gori i saopštili njihova očekivanja od predstojeće evaluacije.

Učesnici Sastanka su izrazili očekivanje da će nastavak aktivnosti doprinijeti unapređenju saradnje svih aktera zaduženih za poboljšanje položaja svakog djeteta u Crnoj Gori.

IZVJEŠTAJ

O UČEŠĆU DELEGACIJE ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE I ODBORA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST NA KURSU O POST-ZAKONODAVNOM NADZORU, održanom u Beogradu od 18. do 20. novembra 2019. godine

Delegacija Odbora za ljudska prava i slobode i Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore u sastavu: dr Halil Duković, Nada Drobnjak i Momčilo Martinović učestvovala je na Kursu o post-zakonodavnom nadzoru, održanom u Beogradu od 18. do 20. novembra 2019. godine.

Na Kursu su, u skladu sa Pozivom Vestminsterske fondacije za demokratiju, učestvovali i Slava Burić, sekretar Odbora za ljudska prava i slobode, Sonja Jokić, saradnica u Sekretarijatu Odbora za ljudska prava i slobode i Tamara Pešić, saradnica u Sekretarijatu Odbora za rodnu ravnopravnost.

Kurs je organizovala Vestminsterska fondacija za demokratiju u sklopu aktivnosti Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana (HUGEN) i Programa koji Vestminsterska fondacija za demokratiju realizuje uz podršku norveškog Ministarstva vanjskih poslova, u periodu od aprila 2019. do novembra 2021.

Na Kursu su učestvovali poslanici i zaposleni u stručnim službama odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost iz osam parlamenata, odnosno šest zemalja Zapadnog Balkana uključenih u ovaj projekat (Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Republika Kosovo, Republika Srbija i Republika Sjeverna Makedonija).

Predavači su bili dr Konstantin Stefanu i dr Marija Musmuti, profesori sa Instituta naprednih pravnih studija Univerziteta u Londonu, dok je kurikulum za ovaj sertifikovani kurs pripremljen od strane multidisciplinarnog, internacionalnog tima akademika i eksperata za parlamentarni razvoj.

Na početku Kurasa učesnike je pozdravio Emil Atanasovski, direktor Vestminsterske fondacije za demokratiju za Zapadni Balkan. Podsjetio je da je cilj Projekta koji realizuju uz pomoć norveškog Ministarstva vanjskih poslova da se podigne svijest o ljudskim pravima i rodnim pitanjima. Posebna pažnja biće posvećena post-zakonodavnom nadzoru, a svaki od parlamenata koji učestvuju u Projektu odabraće zakon za koji će sprovesti post-zakonodavni nadzor. Naglasio je da je riječ o novom pristupu koji se po prvi put primjenjuje na Zapadnom Balkanu. Radiće sa praktičarima, predstavnicima istraživačkih organizacija koje se bave pitanjima ljudskih prava i rodne ravnopravnosti i predstavnicima akademske zajednice, s jedne strane i zainteresovanim stranama, s druge strane.

Prvog dana Kurasa, u okviru prve sesije na temu „**Postavljanje konteksta za post-zakonodavni nadzor**“ govorio je dr Konstantin Stefanu, direktor Ser Vilijam Dejl centra za zakonodavne studije, koji je informisao o osnovama post-zakonodavnog nadzora, potrebi njegovog sprovođenja i prirodi post-zakonodavnog nadzora.

Saopštio je da se u većini liberalnih demokratija nacrti zakona ne pojavljuju iznenada, jer cilj vlade nije da iznenadi sistem i korisnike neočekivanim predlozima zakona. Umjesto toga, obično se sprovode konsultacije tokom kojih vlada predlaže različite alternative pozivajući javnost da o njima diskutuje. Period konsultacija se razlikuje od jedne do druge jurisdikcije, ali je cilj isti - da se javnost pripremi i podstakne na razmatranje predloga politike ili nacrti zakona. Istakao je da se post-zakonodavni nadzor mora razumjeti u širem kontekstu zakonodavnog nadzora koji obuhvata nadzor i prije usvajanja zakona. To je pojam koji je nastao nakon Drugog svjetskog rata i utemeljen je na osnovnim konceptima predstavničke demokratije i potrebe za podrškom modernoj ekonomiji. Ukazao je na važnost razlikovanja pred-zakonodavne konsultacije o politici, koja ima formu „zelene ili bijele knjige“ i pred-zakonodavnog nadzora predloga zakona dostavljenog parlamentu. Istakao je važnost evaluacije procesa kreiranja politike, kao snažne metode post-zakonodavnog nadzora koju su vlade koristile decenijama. Međutim, novost je formalno uključivanje parlamenta u post-zakonodavni nadzor. Novi Zeland je jedna od prvih država koja je 1999. godine uključila svoj parlament u post-zakonodavni nadzor, nakon čega su uslijedile Njemačka (2000. godine), Švedska (2001. godine) i Francuska i Australija (2003. godine). Putem post-zakonodavnog nadzora želi se utvrditi šta je funkcionisalo i donosilo rezultate, a šta nije funkcionisalo u primjeni zakona, pri čemu naglasak treba da bude na nepolitičkom aspektu zakona. Iako odredbe o post-zakonodavnom nadzoru postoje u nekim jurisdikcijama običajnog i kontinentalnog prava, u većini država ove odredbe ne postoje.

Dr Konstantin Stefanu je informisao učesnike Kurasa o definiciji post-zakonodavnog nadzora koju koristi Komisija za zakone Ujedinjenog Kraljevstva u kojoj se navodi: „... mi smatramo da se post-zakonodavni nadzor odnosi na širok metod nadzora čija je svrha da se razmotre efekti zakona, da li su putem tog zakona ispunjeni namjeravani ciljevi politike i, ako jesu, koliko djelotvorno. Međutim, time se ne isključuje razmatranje uskih pitanja koja su čisto pravne ili tehničke prirode.“

Ukazao je da se post-zakonodavni nadzor sprovodi iz sledećih razloga:

- da bi se procijenilo da li je donešeni zakon ostvario željeni efekat;
- u sklopu uobičajenog nadzora izvršne grane vlasti;
- u sklopu sposobnosti zakonodavne vlasti da donosi zakone i
- u sklopu sposobnosti državne uprave da implementira zakone.

Dr Konstantin Stefanu je saopštio da post-zakonodavni nadzor ima činjeničnu dimenziju koja podrazumijeva prikupljanje podataka koji će pomoći da se shvati šta se desilo nakon što je politika usvojena u parlamentu i političku dimenziju koja se tiče procjene da li je ostvaren željeni efekat politike, takođe na osnovu prikupljenih informacija. Ukazao je na dvosmislenu prirodu post-zakonodavnog nadzora koji se bavi i zakonom i politikom. Istakao je da je prikupljanje činjenica vjerovatno uređeno normativnim propisom ili nekom vrstom institucionalnog ili međuinstitucionalnog sporazuma, dok će izvještaj o procjeni ili nadzoru nad određenim propisom morati da odobri vlada ili parlament. Imajući u vidu da ne postoji opšte prihvaćena teorija o post-zakonodavnom nadzoru, ne postoji ni opšte prihvaćen dogovor o kriterijumima koji su uglavnom subjektivni i privremeni. U zavisnosti od toga koji ekspert je angažovan za sprovođenje post-zakonodavnog nadzora, kriterijumi mogu imati različite nazive, kao što su: bolja regulativa, dobro zakonodavstvo, kriterijumi zakonodavnog nadzora, primjeri najbolje prakse ili skup alatki za izradu zakona zasnovanih na dokazima. Evropska unija koristi termin „primjeri najbolje prakse“.

Dr Konstantin Stefanu je informisao o pet ključnih komponenti na dokazima zasnovanog kreiranja politika:

- programska procjena kojom treba analizirati dokaze djelotvornosti javnih politika,

- razvoj budžeta kojim dokazuje treba inkorporirati u odluke o budžetu i politici,
- nadzor nad implementacijom kojom se treba potruditi da se programi djelotvorno realizuju,
- monitoring ishoda kojim treba utvrditi da li programi ostvaruju željene rezultate i
- ciljana evaluacija kojom treba evaluirati programe kojima nedostaju jaki dokazi djelotvornosti.

Kreiranje politika zasnovano na dokazima kreatorima politika i nacrtu zakona obezbjeđuje metod, a ne teoriju. Može pomoći da se testiraju teorije na osnovu kojih su donešene odluke u vezi sa datom politikom, a takođe može pomoći da se prikupe činjenice za evaluaciju politike. U jurisdikcijama običajnog prava nacrti propisa se izrađuju na centralnom nivou, a u Velikoj Britaniji uvijek ista grupa službenika priprema nacrt propisa. U jurisdikcijama kontinentalnog prava ne primjenjuje se takva praksa, jer se na osnovu šablona ne mogu izrađivati propisi, već se moraju uvažavati specifičnosti države. Dr Stefanu smatra da je kreiranje politika zasnovano na dokazima postalo kreiranje politika gdje se mehanički slijede uputstva. Evropska unija koristi sledeće kriterijume sadržane u „Smjernicama Evropske komisije za bolje propise“: djelotvornost (u kom stepenu su utvrđeni ciljevi ostvareni i mogu li se efekti pripisati datoj mjeri), efikasnost (da li je utrošak resursa radi postizanja efekata opravdan i srazmjeran), relevantnost (da li originalni ciljevi mjere i dalje odgovaraju potrebama Evropske unije), koherentnost (da li je mjera politike koherentna sama po sebi u odnosu na povezane mjere i sveukupne prioritete EU) i dodata vrijednost Evropske unije (kakva je dodatna vrijednost proistekla od akcije na nivou EU, u poređenju sa onim što je moglo biti ostvareno na nacionalnom ili regionalnom nivou i koja je dodata vrijednost za građane i preduzeća).

Predavač Stefanou je informisao o praksi post-zakonodavnog nadzora u Velikoj Britaniji. Iako se Velika Britanija relativno kasno uključila u post-zakonodavni nadzor izvukla je pouke iz iskustava drugih parlamenata i došla do savremenih i djelotvornih metoda. Prema Izvještaju Donjeg doma Parlamenta, postoje sledeći razlozi za post-zakonodavni nadzor:

- da bi se vidjelo da li zakoni funkcionišu u praksi kako je namjeravano;
- da bi se doprinijelo boljem zakonskom uređenju stvari;
- da bi se poboljšala usredsređenost na implementaciju i realizaciju ciljeva politike i
- radi identifikovanja i širenja dobrih praksi.

Vlada Ujedinjenog Kraljevstva je 2008. godine uspostavila novi sistem za promovisanje post-zakonodavnog nadzora po kojem nadležno ministarstvo u roku od tri do pet godina od kraljičinog odobrenja zakona podnosi Memorandum kojim izvještava o implementaciji zakona. Ukoliko je potrebno, Memorandum može biti detaljan s akcentom na ključne elemente implementacije zakona. Post-zakonodavni nadzor se primjenjuje na primarno zakonodavstvo, dok sekundarni propisi mogu biti podložni sopstvenom procesu revidiranja shodno odgovarajućoj procjeni efekata. Memorandum sadrži: kratak pregled ciljeva zakona, implementaciju, sekundarno zakonodavstvo, sporna pravna pitanja, ostale kritičke prikaze i preliminarnu procjenu zakona. U okviru kratkog pregleda ciljeva zakona, Memorandumom se ukazuje na izmijenjeni kontekst koji je mogao uticati na ciljeve zakona. U dijelu koji se odnosi na implementaciju, informiše se kada i kako su se različite odredbe zakona počele primjenjivati, koje odredbe nijesu stupile na snagu ili nijesu korišćene. Nakon toga, daje se kratak opis ili spisak povezanih propisa, dokumenata sa smjernicama ili drugih relevantnih materijala pripremljenih ili izdatih u vezi sa zakonom. U dijelu koji se tiče spornih pravnih pitanja, navode se konkretne pravne teškoće ili teškoće u izradi nacrtu koje su bile predmet zabrinutosti javnosti i koje su otklonjene, dok se nakon toga daje kratak pregled drugih poznatih post-zakonodavnih kritičkih prikaza ili procjena zakona koje su izradile vlada, parlament ili neko drugo tijelo. Kratka preliminarna procjena ukazuje kako je zakon u odnosu na postavljene ciljeve funkcionisao u praksi.

Naglašeno je da memorandumima ne moraju biti podnošeni za sledeće vrste zakona: objedinjene zakone o finansiranju i raspodjeli sredstava, finansijske zakone, zakone o izmjeni poreskih zakona, zakone kojima se objedinjuje više drugih postojećih zakona, zakone o ukidanju propisa koji više nijesu od praktične koristi, pravne akte koji se odnose na pojedinca ili određeno pravno lice i zakone o oružanim snagama.

Takođe, istaknuto je da postoje dodatni oblici post-zakonodavnog nadzora, kao što su analize parlamentarnih odbora, sudova i odredbe o prestanku važenja kojima se definiše da će djelovi normativnog akta prestati da važe određenog datuma ili će cio zakon prestati da se primjenjuje u zavisnosti od sprovedene analize („sunset clauses“).

Dr Konstantin Stefanu je informisao o podacima istraživanja o stepenu prihvaćenosti preporuka datih u okviru post-zakonodavnog nadzora kojim je utvrđeno da na 12% preporuka nadležni organi nijesu reagovali, 36% preporuka je djelimično ili u cjelosti odbačeno, 13% nije ni prihvaćeno, ni odbačeno, a 39% je prihvaćeno djelimično ili u cjelosti. U komparativnoj studiji o post-zakonodavnom nadzoru koja je obuhvatila pet država i Evropsku uniju, izrađenoj na zahtjev njemačke vlade zaključuje se da ne postoji najbolja praksa evaluacije koja se može usvojiti u cjelosti ili većim dijelom.

Dr Konstantin Stefanu je zaključio da postoji opšte, skoro “de facto” priznanje da je pred i post-zakonodavni nadzor “dobra stvar” i da su doprinijeli demokratskom načinu izrade primarnog i sekundarnog zakonodavstva. Ipak, još uvijek nema dokaza da ove vrste akcija čine proces kreiranja normativnih akata boljim. Potrebno je da se postigne sporazum o kriterijumima koji će se primjenjivati dosledno i univerzalno, a svaki kriterijum treba da bude: dokazan, jednostavan, nedvosmislen i primjenjiv u svim jurisdikcijama, što iziskuje interdisciplinarnost i istraživanje velikog opsega. Trenutno postoje različiti djelovi pojedinačnih istraživanja sprovedenih od strane individualnih istraživača ili organizacija, ali nedostaje koordinisani napor da se objedine i izgrade glavne hipoteze koje treba dokazati putem ciljanog istraživanja. Ukoliko se to ne uradi, post-zakonodavni nadzor će i dalje biti apstraktna, ad hoc aktivnost specifična za pojedine jurisdikcije.

Informisao je učesnike da je do kraja Drugog svjetskog rata postojao samo jedan model koncipiranja politike- racionalni model, dok se od 1959. uvodi inkrementalni (postupni) model kreiranja politike. Govorio je o formulisanju politika, implementaciji, evaluaciji i reviziji politike. Takođe, ukazao je na tri vrste država: države „noćnog čuvara“ koje su funkcionisale u XIX vijeku i bavile se sprovođenjem prava i zaštitom imovine, socijalne države koje se razvijaju poslije 1945. i regulatorne države koje normama regulišu život, a razvijaju se nakon 1990-ih. Informisao je o zakonodavnom procesu. U državama koje primjenjuju običajno pravo lica koja pripremaju nacрте zakona rade samo taj posao i ne mogu da prelaze u druge državne službe.

U okviru nadzora potrebno je evaluirati efikasnost politika, zakona i rezultata, evaluirati njihovu djelotvornost, identifikovati izvor bilo kakvih neperilika i riješiti problem. Širi koncept nadzora obuhvata sagledavanje valjanosti regulatornih ciljeva, prikladnosti regulatornih odabira, podesnost zakonodavstva kao alatke za ostvarivanje ciljeva politike, preciznu identifikaciju zakonodavne publike, jasnoću pojednostavljene strukture zakonodavnog jezika i jasnoću, preciznost i nedvosmislenost jezičkog izraza. Naglašeno je da nadzor vrše službenici za politike, pravnici i oni koji pripremaju nacrt zakona. Post-zakonodavni nadzor iziskuje principijelnu metodologiju kojom se ponovo procjenjuje veza između politike, zakonodavnog teksta i regulatornih rezultata.

U okviru druge sesije na temu „**Kvalitet zakonodavstva i post-zakonodavnog nadzora**“ govorila je dr Marija Musmuti, profesorica na predmetima „Zakonodavne studije“ i „Priprema nacрта zakona“ na Institutu naprednih pravnih studija u Londonu. Naglasila je da post-zakonodavni nadzor ne postoji sam za sebe i povezan je sa kvalitetom zakonodavstva. Prilikom koncipiranja zakona, potrebno je analizirati kontekst i utvrditi da li je u postojećem sistemu potreban novi zakon. Primjera radi, u Velikoj Britaniji usvaja se deset do 12 zakona godišnje, a u Grčkoj i do 200. Dobro zakonodavstvo podrazumijeva efikasnost, učinkovitost i jasnoću normi, pri čemu je učinkovitost posebno važna. Četiri su elementa djelotvornosti zakona: svrha, sadržina, kontekst i rezultati. Zaključila je da djelotvoran zakon ima kapacitet da dovede do konkretnih rezultata.

Drugog dana dr Marija Musmuti je govorila o vezi između ex-ante i ex-post procjene uticaja propisa, osnovama, indikatorima i kriterijumima za procjenu uticaja zakonodavstva.

Informisala je o regulatornom ciklusu koji sadrži više faza: identifikovana potreba za zakonom ili zakonodavnom revizijom, utvrđivanje predloga zakona, razmatranje predloga zakona i njegovo usvajanje u parlamentu, implementacija zakona i post-zakonodavni nadzor.

Analiza efekata propisa (RIA) je veoma važna alatka za politike i proces odlučivanja na koji način zakonski treba urediti određenu materiju da bi se ostvarili ciljevi politike. Pomaže da se identifikuje najbolje rješenje za problem, poboljšava korišćenje dokaza u kreiranju politika i pomaže da se izbjegne regulatorni neuspjeh. Takođe, pruža informaciju o tome ko će najvjerovatnije imati koristi i ko će snositi troškove implementacije propisa. Analiza efekata propisa ukazuje na pozitivne i negativne korelacije između ekonomskih, društvenih i ekoloških efekata potencijalnih regulatornih mjera. Osim toga, ona dokumentuje dokaze i povećava odgovornost za odluke o politici. Analiza efekata ne zamjenjuje potrebu za političkom odlukom, ali doprinosi dobro utemeljenoj konačnoj odluci. U Evropskoj uniji postoji šest koraka za sprovođenje analize efekata propisa: definisanje problema, određivanje cilja, opcije za datu politiku, analiza efekata, poređenje efekata i planiranje monitoringa i evaluacije. Ciljevi moraju biti specifični, mjerljivi, dostižni, relevantni i oročeni. S druge strane, ex-post evaluacija se koristi za utvrđivanje da li je propis ostvario svoje ciljeve.

Među ključnim porukama dr Marija Musmuti je istakla da životni ciklus propisa nije linearan, da je spajanje tačaka između zakonodavstva i post-zakonodavnog nadzora veoma važno i da je razumijevanje funkcije analize efekata propisa ključni input za sprovođenje smislenog post-zakonodavnog nadzora, jer su to dvije strane iste medalje. U okviru ex-ante evaluacije potrebno je definisati ciljeve politike, analizirati efekte,

procijeniti troškove i koristi i razmotriti kako da se procijeni ostvarenje ciljeva. S druge strane, u okviru ex-post evaluacije potrebno je utvrditi da li je cilj politike ostvaren, uporediti efekat propisa sa alternativnim opcijama, uporediti stvarne sa predviđenim efektima, identifikovati nenamjeravane posledice, izmjeriti stvarne troškove i koristi i identifikovati lekcije naučene na osnovu implementacije propisa radi njihovog inkorporiranja u razvoj novih propisa.

U popodnevnoj sesiji dr Marija Musmuti je govorila na temu „**Kako da se sprovede post-zakonodavni nadzor**“, a posebna pažnja je bila posvećena samom postupku, njegovim procesima, ulozi parlamenata, vlada i drugih subjekata u ovom procesu. Naglašeno je da parlament i vlada imaju zajednički interes da se jača nadzor nakon usvajanja zakona. Sa vladinog stanovišta, nadzor bi mogao da pomogne da se obezbijedi realizacija vladinih ciljeva. Zbog komentara da se nakon usvajanja zakona nedovoljno pažnje posvećuje praćenju njegove primjene i stvarnih efekata, uveden je nadzor nakon usvajanja zakona. Zajedno sa drugim institucijama promovise se sistematičniji pristup gdje vlada saraduje sa parlamentom u oblastima koje prepoznaje kao slabost u zakonodavnom procesu. Post-zakonodavni nadzor vladi omogućava bolju pripremu predloga zakona usredsređivanjem na vjerovatne teškoće u primjeni, pomaže u ranijem prepoznavanju problema u primjeni zakona i omogućava pouke o tome šta je bilo dobro i onome što nije bilo dobro. Četiri su ključna razloga zbog kojih zakonodavstvo treba pratiti tokom vremena: demokratska uprava, što znači da zakone treba primjenjivati kako bi se omogućilo načelo zakonitosti i pravna sigurnost, „sistem ranog upozoravanja“ protiv negativnih efekata po osnovna prava, ocjena reakcija zakona na probleme i pojave koje treba da reguliše i jedini pravi test kvaliteta i djelotvornosti zakonodavstva.

Post-zakonodavni nadzor može podrazumijevati usku ili široku formu analize i imati različit opseg i fokus. Uži opseg podrazumijeva analizu da li su sve odredbe stupile na snagu, da li je zakon izazvao teškoće u tumačenju i da li je imao neželjene pravne posledice.

Moguća su tri različita procesa ex-post zakonodavnog nadzora, i to: monitoring- praćenje primjene zakona, analiza kojom se u međufazi procjenjuje kako propis funkcionise i evaluacija koja podrazumijeva širu ocjenu propisa u odnosu na definisane ciljeve.

Nadzor nakon usvajanja zakona podrazumijeva analizu djelotvornosti sa ciljem da se ispita da li i do koje mjere zakonodavstvo funkcionise i kako se može poboljšati njegova primjena. Evaluacija je najširi pojam i podrazumijeva ocjenu politike. Njome se na jasan, sistematičan i objektivnan način nastoje analizirati i procijeniti efekti zakona.

U Njemačkoj ex-post interna revizija je obavezna za sve zakonodavne postupke koji prelaze određeni iznos troškova. U Ujedinjenom Kraljevstvu od Vlade se zahtijeva da objavi Memorandum o sprovođenju svih značajnih primarnih zakona, osim Zakona o finansijama i to tri do pet godina nakon Kraljevskog ukaza, a pored toga svaki od odbora ima slobodu da obavi post-zakonodavni nadzor. U Belgiji u parlamentarnom odboru za ex-post ocjenu zakonodavstva, post-zakonodavni nadzor se može pokrenuti peticijom u kojoj se ističu problemi u primjeni; preporukama iznijetim u presudi Ustavnog suda o primjeni određenih zakonskih akata i godišnjem izvještaju Vrhovnog tužioca Parlamentu koji može da naglasi probleme u tumačenju i sprovođenju određenih zakona. Kriterijumi za evaluaciju su relevantnost, djelotvornost, efikasnost, održivost i uticaj. Učesnici Kurasa su informisani o sadržini Memoranduma o sprovođenju zakona koji sačinjava Vlada Ujedinjenog Kraljevstva.

U sami postupak post-zakonodavnog nadzora može biti uključeno više institucija, među kojima parlamenti imaju sve važniju ulogu. Mehanizmi za post-zakonodavni nadzor utvrđuju se pripremom zakonodavstva i nadzorom prije usvajanja. Takođe, bilo je riječi o ulozi svih institucija uključenih u post-zakonodavni nadzor. Naglašeno je da vlade sprovode zakone i imaju direktni pristup podacima i informacijama o primjeni zakona i raspolazu stručnim znanjem, dok parlamenti imaju zakonodavnu i nadzornu funkciju, a nezavisne institucije i eksperti posjeduju stručnost i samostalnost.

Dr Marija Musmuti je informisala učesnike Kurasa o primjeru nadzora poslije usvajanja zakona u Ujedinjenom Kraljevstvu, predstavljajući nadzor nad Zakonom o zabrani mita iz 2010. godine.

Zaključeno je da post-zakonodavni nadzor zahtijeva interakciju između vlade i parlamenta, jer imaju zajednički interes za jačanjem nadzora nakon usvajanja zakona.

Završnog dana Kurasa učesnici su upoznati sa načinom pokretanja post-zakonodavnog nadzora, rezultatima i njihovim korišćenjem, kao i načinima na koje treba učiti iz rezultata post-zakonodavnog nadzora.

Dr Marija Musmuti je informisala da nadzor može da se aktivira na osnovu ustavnih odredbi, zakonskih odredbi, politika, odnosno praksi iako ne postoji normativno propisana obaveza i na osnovu unutarvladinih procesa. Švajcarska je prva država koja je Ustavom definisala obavezu Savezne skupštine da obezbijedi nadzor, odnosno ocjenjivanje djelotvornosti mjera. U Francuskoj je definisano da parlament usvaja

propise, prati postupke Vlade i ocjenjuje javne politike. Takođe, propisano je da Revizorski sud pomaže Parlamentu u praćenju Vladinog postupanja, pomaže Parlamentu i Vladi u praćenju sprovođenja finansijskih zakona i zakona o finansiranju socijalne zaštite, kao i u ocjenama javnih politika. Njemački Ustavni sud daje tumačenje ustavnih odredbi što je značajno za stabilnost pravnog poretka i ima obavezu praćenja i korigovanja zakonodavstva u skladu sa članom 20 Osnovnog njemačkog zakona. U Grčkoj od 2012. godine postoji Zakon o regulatornom upravljanju, kojim je propisana obaveza da se ocjenjuju rezultati primjene zakona tri do pet godina nakon njihovog stupanja na snagu. U Ujedinjenom Kraljevstvu tri različita koncepta se povezuju sa evaluacijom politika i zakonodavstva: evaluacija, post-zakonodavni nadzor i analiza nakon sprovođenja. U Francuskoj je 2008. godine donešen Cirkular u vezi sa primjenom zakona, čiji fokus je na blagovremenom usvajanju podzakonskih akata. Ta unutarvladina procedura za praćenje sprovođenja zakona je uspostavljena na način da je jedan ministar imenovan kao nadležan za svaki novi zakon, izrađena je privremena dinamika sprovođenja, imenovana struktura koja vodi centralizovano praćenje i izvještava Premijera, pri čemu se napredak kontroliše interno svakih tri mjeseca, a izvještaji se podnose Parlamentu svakih šest mjeseci.

Zakon može da sadrži odredbe kojima se aktiviraju monitoring, analiza i evaluacija. Odredbama o monitoringu utvrđuju su obaveze i procedure za praćenje sprovođenja propisa, prikupljanje podataka o sprovođenju i sačinjavanju izvještaja o specifičnim aspektima zakonodavstva. Odredbe o monitoringu treba da konkretizuju šta treba pratiti, kada, ko, koje podatke treba prikupljati, koje alate koristiti, šta je rezultat i šta se sa njim dešava.

Odredbe za analizu zahtijevaju tijelo koje će analizirati funkcionisanje zakona i objavljivati nalaze. Po OECD klasifikaciji, postoje različite vrste analiza, kao što su: programirane, analize nakon sprovođenja, sveobuhvatne, ad hoc analize, analize na nivou načela i dubinske. Odredbe o analizi mogu da obuhvataju osnovne ili sporedne aspekte zakona, suštinske odredbe ili samo sprovođenje i primjenu svih ili nekih elemenata zakonodavstva, pri čemu analiza može biti interna i nezavisna. Prednosti analize su u tome što omogućava periodičnu analizu učinka zakona i omogućava sveobuhvatniji uvid u funkcionisanje zakona. Nedostaci su što zahtijeva velike resurse, stvara dodatne obaveze tijelima koja sprovode zakon, a ako se ne isplanira dobro, rezultati su nedjelotvorni. Odredbe o analizi treba da ukažu šta treba analizirati, kada, ko, kako, kakav je rezultat i šta dalje raditi.

Evaluacija je šira aktivnost u odnosu na monitoring i analizu i tiče se odnosa između normativnog sadržaja i društvene stvarnosti. Omogućava vladama da djelotvorno primjenjuju zakone i poboljšavaju njihov kvalitet.

„Sunset klauzule“ propisuju da će zakon prestati da važi određenog datuma zbog čega je sami prestanak važenja zakona često predmet analize koja utvrđuje da li mjeru treba obnoviti, korigovati ili omogućiti prestanak njenog važenja. Prednosti ovih klauzula tiču se smanjenja potrošnje, povećanja nivoa vladinih usluga, smanjenja birokratije, izrade jasnijih zakona, održavanja usklađenosti zakona sa politikom i praćenja regulatornog opterećenja. Naglašeno je da odredbe o monitoringu, analizi i evaluaciji treba osmisliti rano u procesu izrade zakona.

Dr Marija Musmuti je upoznala učesnike sa Studijom slučaja-Zakon o ravnopravnosti iz 2010. godine u Velikoj Britaniji.

Ključne poruke sa ove sesije bile su da se ex-post nadzor aktivira jasnim odredbama, pokreće se za monitoring, analizu, evaluaciju ili za prestanak važenja. Odredbe o monitoringu, analizi i prestanku važenja, kao okidači nadzora, nijesu zahtjev koji je primjenjiv na sve, već ih treba definisati u skladu sa specifičnostima različitih zakona. Svaki zakon zahtijeva jasan plan za monitoring, analizu i evaluaciju i može da donese dovoljno informacija i podataka koji omogućavaju procjene sprovođenja, ali i efikasnosti, djelotvornosti i učinka.

U okviru poslednje sesije bilo je riječi o tome šta se dešava nakon sprovođenja post-zakonodavnog nadzora. Naglašeno je da su naredni koraci važni jer su uloženi vrijeme i sredstva za sprovođenje post-zakonodavnog nadzora, prikupljanjem činjenica utvrđene su važne informacije o zakonu, ocijenjeno je da li je zakon djelotvoran i šta bi trebalo unaprijediti. Zaključeno je da je post-zakonodavni nadzor polazna tačka za dijalog između Parlamenta i Vlade, sa fokusom na zakon, odnosno politiku nad kojom se vrši nadzor. Dijalog se vodi o nalazima i preporukama, odnosno o načinu na koji treba unaprijediti sprovođenje i djelotvornost zakona, odnosno politike.

Tokom obuke organizovane su brojne vježbe i studije slučaja u kojima su aktivno učestvovali i poslanici i službenici Skupštine Crne Gore koji su predstavili dosadašnja iskustva u ovoj oblasti.

Ivan Radojević, program menadžer u Vestminsterskoj fondaciji za demokratiju je najavio da će Vestminsterska fondacija pružiti podršku parlamentima u sprovođenju pilot projekata post-zakonodavnog nadzora za jedan zakon koji će odabrati svaki od parlamenata pojedinačno. Predstavio je Akcioni plan HUGEN Mreže od oktobra 2019. do oktobra 2020. godine koji je usvojen na sjednici

Upravljačkog odbora HUGEN Mreže, održanoj 18. novembra 2019. Akcionim planom su utvrđene četiri faze sprovođenja post-zakonodavnog nadzora. U fazi prethodnog planiranja utvrđeno je da se organizuje obuka za sprovođenje post-zakonodavnog nadzora, što je realizovano u Beogradu od 18. do 20. novembra 2019. Nakon toga parlamenti koji učestvuju u Projektu treba da odrede kontakt osobu koja će biti zadužena za komunikaciju sa istraživačima koje će Vestminsterska fondacija za demokratiju odabrati za svaki pojedinačni parlament. Do kraja decembra 2019. treba odabrati zakon za post-zakonodavni nadzor, odrediti ciljeve i zadatke nadzora, obavijestiti o nadzoru relevantne agencije za sprovođenje nadzora i druge zainteresovane strane. U februaru 2020. planirano je prikupljanje osnovnih informacija i podataka i nadzor nad efektima zakona. Takođe, tada će biti održan sastanak Upravljačkog odbora HUGEN Mreže. U fazi implementacije planirana je konsultacija zainteresovanih strana identifikovanih u fazi prethodnog planiranja, analiza nalaza post-zakonodavnog nadzora i sačinjavanje izvještaja. Nakon toga, krajem aprila 2020. se očekuje prikupljanje povratnih informacija od parlamenata koji učestvuju u ovom projektu. Početkom maja 2020. treba da bude završen Izvještaj o post-zakonodavnom nadzoru nakon čega slijedi njegovo razmatranje na sjednici odbora. U četvrtoj fazi potrebno je distribuirati i objaviti izvještaje. Naglasio je da će Vestminsterska fondacija za demokratiju pružiti podršku parlamentima u organizovanju javnih slušanja. U septembru 2020. planiran je skup na kojem će se izvršiti evaluacija rezultata istraživanja i procesa post-zakonodavnog nadzora od strane parlamenata koji učestvuju u Projektu.

Zaključeno je da ovaj kurs predstavlja početak dužeg procesa u kojem će svaki od parlamenata Zapadnog Balkana uskoro odabrati zakon o kojem će sprovesti post-zakonodavni nadzor.

Učesnicima su dodijeljeni sertifikati Instituta za napredne pravne studije Univerziteta u Londonu.

Sastanak Upravljačkog odbora HUGEN Mreže, održan u Beogradu 18. novembra 2019. godine

Tokom Kurasa o post-zakonodavnom nadzoru, održan je sastanak Upravljačkog odbora Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana u čijem radu su učestvovali poslanik Momčilo Martinović i poslanica Nada Drobnjak.

Na sastanku je usvojen Zapisnik sa prvog koordinacionog sastanka Upravljačkog odbora HUGEN Mreže, održanog u Podgorici, 7. oktobra 2019. godine.

Takođe, usvojene su Smjernice o organizacionoj i upravljačkoj strukturi HUGEN Mreže i Smjernice o radu Upravljačkog odbora HUGEN Mreže.

Na Sastanku je utvrđen Akcioni plan HUGEN Mreže za period od oktobra 2019. do oktobra 2020.

U skladu sa članom 3.5 Smjernica o organizacionoj i upravljačkoj strukturi HUGEN Mreže poslanica Nada Drobnjak, predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, jednoglasno je izabrana za neformalnu predsjedavajuću HUGEN Mreže.

Članovi Mreže su informisani da je u toku izrada web stranice HUGEN Mreže na kojoj će biti dostupni svi relevantni podaci o radu HUGEN Mreže. Takođe, najavljeno je da će se od poslanika zahtijevati da dostave fotografije, radi njihovog objavljivanja na sajtu. U predstojećem periodu od parlamenata koji učestvuju u projektu, odnosno nadležnih odbora će se zahtijevati da dostave prioritete rada u 2020. godini. Najavljeno je da će tokom decembra 2019. parlamenti biti u obavezi da obavijeste Vestminstersku fondaciju za demokratiju o zakonu za koji će se vršiti post-zakonodavni nadzor u okviru pilot projekta koji će se realizovati u svakom od parlamenata.

Odlučeno je da se sledeći sastanak Upravljačkog odbora HUGEN Mreže održi tokom februara 2020. godine, a mjesto održavanja će biti naknadno određeno.

**ZAPISNIK SAČINILA
SEKRETAR ODBORA**
Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA
dr Halil Duković